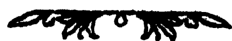
8710

స త్యా వా ది ని.

సత్యవాదిని.

THE FATHERHOOD OF GOD, AND THE BROTHERHOOD OF MAN.

ఈశ్వరుని పితృభావము, మనుష్యునిభ్రాతృభావము.*

ఓ భ్రాతృవరులారా!

సమస్తసంస్కారములలోను మతసంస్కారము ప్రధానమైన దనియు, మతము పరిశుద్ధమయినచో సమస్తసంస్కారములును దాని వెంబడినే యనాయాసముగా జరుగు ననియు, గతభానువారమునాఁడు చెప్పి యుంటినిగదా. తనకంటె నధికశక్తిసంపన్నత గలదేవుఁడుగాని దేవతలుగాని యున్నారనియు, తదుపాసనము చేయుచు తత్ప్రీతికరముగాఁ దాను వర్తింపవలయు ననియు, తలఁచెడి మనుష్యునియభిప్రాయము మత మనఁబడును. అనాగరికదశలో సృష్టిలోని స్వాభావిక పదార్థములనే పూజించుటయు, అల్పనాగరికదశలో తమదేవతలపేర ప్రతిమలనుగూడఁ గల్పించి వానినర్చించుటయు, అధికనాగరికదశలో నీశ్వరుఁ డొక్కఁడని యెఱిఁగి యాతని మానసికముగా నుపాసించుటయు, సాధారణముగా తటస్థించుచున్నది. ఏకేశ్వరోపాసకులైన పరిశుద్ధాస్తికమతస్థులు దేవుఁడు సృష్టికర్త యనియు లోకరక్షకుఁ డనియు, నిరాకారుఁ డనియు, సత్యస్వరూపుఁ డనియు, పరిశుద్ధుఁ డనియు, దయాస్వరూపుఁ డనియు, విశ్వసించి సర్వవిషయములఁ

---

* ఇది 1908 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల మొదటి తేదిని రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనాసమాజమునఁ జదువఁబడినది.

యుంచును తదాజ్ఞానుసారముగాఁ బ్రవర్తించుట పరమకర్తవ్యమని భావింతురు. దయాస్వరూపుఁడయిన సర్వకర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యగుచున్నాఁడు; ఈశ్వరసృష్టిలోనివారై తద్దయాపాత్రులై నసమస్తమానవులును నీశ్వరకుటుంబమయి పరస్పరభ్రాత లగుచున్నారు. కాఁబట్టి సత్యమైనపరిశుద్ధాస్తికమతమునందు దేవుని పితృభావమును మానవుల పరస్పరభ్రాతృభావమును ముఖ్యసిద్ధాంతములు. ఈ రెండుసిద్ధాంతములను గూర్చియు నేనీసాయంకాలమునఁ గొన్నిమాటలు చెప్పఁబోవుచున్నాను.

పూర్వాచారము నొక్కపట్టున విడువలేకుండుట మానుష స్వభావమయి యున్నది. అందుచేత నే జను లనేకవిషయములలో నాగరికాగ్రగణ్యులయి నేకేశ్వరారాధనమే పరమకర్తవ్యమని యెఱిఁగినవా రయ్యును ఆనాగరికదశలో వచ్చినస్వాభావికవస్తుపూజనమును నల్పనాగరికదశలో వచ్చినప్రతిమార్చనమును పలువురు పూర్వాచారబలముచేత పూర్ణముగా విడువఁజాలకున్నారు. కాఁబట్టి మతమును పరిశుద్ధము చేయవలెనన్నచో నేతద్విషయమున సంస్కార మవశ్యముగాఁ జేసికొనవలయును. మతసంస్కారము జరగనియెడల నీతివిషయములోను సంఘవిషయములోను తక్కిన సమస్తవిషయములలోను మితిమీఱినదురాచారము లుద్భవిల్లి ప్రజాసౌఖ్యమునకును దేశాభివృద్ధికిని భంగము కలిగించును. సమస్తమానవధర్మశాఖోపశాఖలకును సంతోషరసమును బ్రవహింపఁ జేయుటకు మూలమైనమతజలాశయమే కలుషమయి యనర్థదాయకమయినపక్షమున సంసారవృక్షమునందేశాఖ యారోగ్యస్థితిలో వర్ధిల్లి సుఖప్రదముకాఁ గలుగును? మనుష్యునికాయమునకు మతమే ప్రాణము; మతము నిర్దుష్టస్థితిలో నుండనప్పుడు సంఘము జీవచిహ్నము లేనిబొందివంటిదిగా నుండును. సంఘ

శరీరమునకుఁ బ్రాణ మయినవుతము పరిశుద్ధ మయి యుత్సాహ వంతము కాదేని, సాంఘికసంస్కారాము లేవియు సఫలము లయి దేశ క్షేమకరములు కానేరవు. కాఁబట్టి దేశాభిమానమాననీయు లగు మాన్యులారా! మీరు నిజముగా దేశక్షేమమును గోరెడువా రయిన పక్షమున, ఈశ్వరునిపితృభావమును వాక్కుచేతను మనస్సుచేతను క్రియలచేతను పూర్ణముగా నంగీకరించి యాతనినొక్కనినే ప్రీతి పూర్వకముగా భజించుచు తదితరారాధనమును విడిచిపెట్టుఁడు. ఈశ్వరైకారాధనమునకును, ఈశ్వరపితృత్వభావనకును, మనదేశ ములో గర్భశత్రువుగా నున్నది విగ్రహారాధనము. సర్వానర్థమూల మయినవిగ్రహారాధనమును మూలముట్టుగ నశింపఁ జేసినఁగాని మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యలవడనేరదు. కాఁబట్టి యేరూపమున నున్నను విగ్రహారాధనమును మనము విషసర్పమును జూచినట్టు చూచి ద్వేషించుచు సర్వవిధములచేతను దాని నంతము నొందింప మన శక్తియుక్తులను వినియోగించి పాటుపడవలయును. మనుజుఁ డేదిన మున విగ్రహారాధనపిశాచపీడనుండి విడివడునో యాదినమే యాతని జీవితకాలములోనెల్ల మహాసుదినము; ఆదినమే యతఁడు పాపబంధ ములనుండి విముక్తుఁ డగుటకు కృతప్రారంభుఁ డయినపుణ్యదినము; ఆదినమే యతఁడు సర్వేశ్వరసాంగత్యభాగ్యము నపహరించుచుండిన పీడనిపీడను వదల్చుకొని తాను సుఖియయి యొకమహారిష్టమును రూపుమాపి దేశమును సుఖింపఁజేయ దీక్షవహించిన పర్వదినము. సత్యైకాదరపరాయణులారా! మీరీదినమునుండి ఈశ్వరరాజ్యా క్రమణ ద్రోహమున కొడిగట్టిన విగ్రహారూపరిపులపయి ధ్వజమెత్తి నీచాతినీచ మయిన తద్దాస్యమునుండి మీయాత్మలను రక్షించుకొని యీశ్వరసేవాపరాయత్తచిత్తులరయి మీసహోదరు లయినయును

శ్రేయులయాత్మల నుత్తమోత్తమ మయిన యీశ్వరసేవకుఁ బురి
కొల్పుటకు సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుఁడు. ఈవిగ్రహపిశాచములు
బ మిమ్మీశ్వరదూరులను గా మాత్రమే కాక నీతిదూరులనుగాను
సౌభాగ్యత్రదూరులనుగాను మానుషస్వభావదూరులనుగాను జేయు
చున్నవి. వల్లభవైష్ణవధర్మముపేర జరగు వ్యభిచారములును, శాక్త
మోక్షధర్మముపేర జరగుసురాపానాదులును, గంగార్చనముపేర
జరగుశిశుహత్యలును,కాళికాపూజపేర జరగుజంతుహింసలును,విగ్రహ
పిశాచముల దుర్బోధనవలనఁగాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి ? ఇంత
కంటెను నీతిమాలినపను లేవి యుండును ? శైవవైష్ణవధర్మములపేర
నొండొరుల ద్వేషించి దూషించుకొనుటయు ద్వైతాద్వైతధర్మముల
పేర నొండొరులను పొడగన్నపాపమునకై చాంద్రాయణభూప్రదక్షి
ణాది ప్రాయశ్చిత్తములు చేసికోవలె ననుటయు విగ్రహపిశాచముల
దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి ? ఇంతకంటెను
సౌభాగ్యత్రరాహిత్యము మఱి యేముండును ? వరాహభైరవ నామ
ములచే మనుష్యులను పందులకును కుక్కలకును మ్రొక్కునట్లు
చేయుట విగ్రహపిశాచములదుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ
గలిగినది? ఇంతకంటెను మానుషస్వభావమునకు విరుద్ధములైనపనులు
మఱి యేముండును ? మాటాడుటకు నోరు లేకయే యిటువంటిదుర్బో
ధనలం జేసి లోకమును వంచించు చున్నవిగ్రహపిశాచములు నోరు
తెఱచి మాటాడఁ గలిగినచో నెంత యెక్కువహాని చేయఁగలుగును!
ఏ సువివేకులారా ! అపవిత్రమును ననర్థదాయకమును నయినవిగ్రహ
పిశాచసేవను విడనాడి పవిత్రమును శ్రేయోదాయకమును నయిన
యీశ్వరసేవ నంగీకరింపుఁడు. ఉత్తరక్షణముననే మీరు నీతియుతు

దురు. అప్పుడు లోకమం దంతట నీశ్వరరాజ్య మేర్పడును ; లోకము లోనివారెల్లరును భ్రాతలయి పరస్పరానురాగము కలవారగుదురు; ఎల్లమానవులును జాతిమతవైషమ్యవిరహితులయి దేవతుల్యులగుదురు. "కాష్ఠలోష్టేషు మూఢానాం యుక్తస్యాత్మని దేవతా" యనున్యాయమునుబట్టి దేవుఁడు మూఢులకు కట్టెలలోను మట్టిగడ్డలలోను జ్ఞానుల కాత్మలోను నుండు నని చెప్పి, మూఢజనబహుళమయినలోకముకొఱకు విగ్రహారాధన ముండవలయు నని కొందఱు మిమ్ము భ్రమపెట్టఁజూతురు. ఆమాట లణుమాత్రమును విశ్వసింపఁబోకుఁడు. మనదేశమున కజ్ఞజనబహుళమన్నయపఖ్యాతిని బోఁగొట్టి ప్రాజ్ఞజనబహుళమన్నఖ్యాతిని తెచ్చుటకయి నిరంతరకృషి చేయుఁడు. విగ్రహారాధనము నవలంబించి యజ్ఞులతోడ నధోగతికి మీరు దిగక విగ్రహారాధనపాశములనుండి విడిపించి యజ్ఞులను విజ్ఞులను జేసి మీతోడ నూర్ధ్వగతికి వారి నెక్కింపఁ బ్రయత్నింపుఁడు. సామాన్యముగా విగ్రహారాధనము నుపదేశించెడు శైవవైష్ణవపురాణములు సహిత మీవిషయమున విశేషముగా నేమి బోధించుచున్నవో వినుఁడు—

శ్లో॥ "ఆత్మసంస్థం శివం త్యక్త్వా బహిస్థం యజతే శివం
హస్తస్థం పిండముత్సృజ్య లిహేత్కూర్పరమాత్మనః".

తనలోపల నున్నశివుని విడిచి వెలుపల (గుళ్ళలో) నున్నశివుని పూజించువాఁడు చేతిలోనున్నముద్దను పాఱవేసి మోచేతిని నాకువాఁడగు నని శైవపురాణమైనస్కాందము ఘోషించుచున్నది.

శ్లో॥ "యో మాం సర్వేషు భూతేషు సంత మాత్మాన మీశ్వరం
హిత్వార్చాం భజతే మౌఢ్యాత్ భస్మన్యేవ జుహోతి సః".

సకలభూతములయందు నాత్మస్వరూపుఁడనయి యున్న యీశ్వరుని నన్ను విడిచి మూఢత్వమువలన విగ్రహార్చన చేయువాఁడు బూడిదలో హోమము చేసినవాఁ డగు నని వైష్ణవపురాణ మైనశ్రీమద్భాగవతము ఘోషించు చున్నది.

ఈశ్వరుని కళ్యాణగుణములలో నొక్కొక్క దానిని దెలుపుటకయి యొక్కొక్క విగ్రహము ప్రతిష్ఠింపఁబడె నని విగ్రహారాధనపక్షమవలంబించి పలుక సాహసించెడు ధీమంతులమాట వట్టిబూటకముల మాట. ఏనుఁగుమోమును బొజ్జకడుపును గలగణనాథవిగ్రహముగాని కరచరణాదులు లేని జగన్నాథవిగ్రహముగాని యీశ్వరుని యేకళ్యాణగుణమును దెలుపును ?

ఆస్తికమతముఖ్యసిద్ధాంతములలో మొదటి దయిన యీశ్వరపితృభావమునకు విగ్రహారాధనవిషవృక్షము గర్భశత్రు వనియు దానిని మూలచ్ఛేదము చేయుట పరమకర్తవ్య మనియు నింతవఱకుఁ గొంత చెప్పి యున్నానుగదా ? ఇఁక రెండవ దయిన మనుష్యభ్రాతృభావమునకును గర్భశత్రు వయినది మన దేశములో వర్ణపిశాచము మఱియొకటి యున్నది. విగ్రహారాధనపిశాచమును రూపుమాపుటకు మన మెంత పట్టుదలతో పాటుపడవలయునో యంత పట్టుదలతోనే వర్ణపిశాచమును రూపుమాపుటకును మనము పాటుపడవలెను. ఈవర్ణపిశాచమిప్పు డీదేశమున సంఘముయొక్క ప్రాణవాయువులను పీల్చివేయుచున్నభయంకరకాలసర్పమై యున్నది. ఈ పెనుభూతము భరతఖండవాసులలో నైకమత్యమును స్నేహభావమును పూర్ణముగా చెడఁగొట్టి బహుశతసంవత్సరములనుండి దేశాభివృద్ధికి భంగము కలిగించుచున్నది. ఇది యన్యోన్యసోదరభావము గలిగి యుండవలసిన హిందూమహాజనులలో వైషమ్యమును పుట్టించి దేశక్షేమాభివృద్ధులకు భంగ

కరము లయినసమస్తానర్థములకును మూలమయి యున్నది. పూర్వ కాలమునందువలె వర్ణాధిక్యము సత్ప్రవర్తనమునుబట్టి వచ్చునది గాక యిప్పుడు జాతిమాత్రముచేతనే కలుగునదియయి యున్నది. జ్ఞాన గుణసంపన్నుఁడయి లోకోపకారపరాయణుఁడయి భగవద్భక్తుఁ డయినయుత్తమశూద్రునికంటె జ్ఞానహీనుఁడయి యవగుణపరిపూర్ణుఁ డయి యీశ్వరవిద్వేషి యయిననికృష్టబ్రాహ్మణజాతుఁడధికగౌరవ నీయుఁడుగా పరిగణింపఁబడుచున్నాఁడు. ఆహా! ఏమి యీకాల మహిమ! ఏమి యీవర్ణప్రభావము! ఏమి యీమన్వాయధన్యత! బ్రాహ్మణుఁడు కూరుచున్నచాపమీఁదఁ గూరుచున్నశూద్రునిపిఱ్ఱలు కోసివేయువలెనఁట! ఇదె స్మృత్యుక్త మయినమహాధర్మమఁట! ధర్మశాస్త్రములలోనెల్ల నుత్కృష్టమయినదని యెంచఁబడుచున్న మనుస్మృతి యీవిషయమున విధించిన పరమధర్మమును చెవులు తనియునట్లుగా వినుఁడు—

శ్లో॥ సహాసన మభిప్రేప్సు రుత్కృష్టస్యాపకృష్టజః
కట్యాం కృతాంకో నిర్వాస్యః స్ఫిచం వాస్యావకర్తయేత్॥

బ్రాహ్మణునితో సహాసనమును గోరుశూద్రుని తుంటిమీఁద వాఁతవేసిగాని పిఱ్ఱకోసిగాని వెడలఁగొట్టవలయునని ధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. బ్రాహ్మణపక్షపాతమునుబట్టి యెంతటి యధర్మ మును మహాధర్మమని ఘోషించుట కీధర్మశాస్త్రము లజ్జింపకున్నది. ఇటువంటి ధర్మశాస్త్రవచనములు పరమప్రమాణములుగా భావింపఁ బడుచున్న యీదేశ మన్యాక్రాంత మగుటలోను పరస్పరద్వేషపూరిత మగుటలోను వింత యేమున్నది? వర్ణభేద మిప్పటివలెలేనిపూర్వ కాలమునందు దానివలన దేశమునకుఁ గొన్నియల్పలాభములు గలిగి

నను, ఇప్పు డట్టిలాభము లేనియు లేక యనంతము లైనయనర్థములు మాత్రమే కలుగుచున్నవి. ఇప్పటివర్ణభేదమువలన దేశమునకు కలుగుచున్నయనర్థములలో నొకటి యీశ్వరకుటుంబములోనివా రగుటచే నన్యోన్యసౌభ్రాత్రము కలిగి యుండవలసిన సోదరునకును సోదరునకును వేఱుపాటు గలిగి పంక్తిభోజనములును సంబంధబాంధవ్యములును లేక పరస్పరద్వేషము ప్రబలి మానుషస్వభావము చెడుట. రెండవది జాతికట్టుపాటులే పరమధర్మములు లయి నీతిగౌరవము చెడి మనుష్యులు దయాదాక్షిణ్యశూన్యులయిన రాక్షసతుల్యులగుట! జన్మమును బట్టి వచ్చినదురభిమానగర్వితుఁడగు బ్రాహ్మణసంజాతుఁడు తనసోదరుఁ డనఁదగిన యధమవర్ణమువానిపై గోడవిఱిగి కూలినను సాయము చేయఁజూడక తాను మైలపడుదు నని యంటనొల్లకుండుటకు సిగ్గుపడుటకు మాఱుగా గర్వపడుచుండుట రాక్షసకృత్యము గాక మఱి యేమగును? రాజసభలో నప్రమాణములుచేయుటకును కూటసాక్ష్యములు పలుకుటకును శంకింపనివాఁ డయినను తాను బ్రాహ్మణుఁడ ననియో వైశ్వదేవపరుఁడ ననియో గర్వపడుచు భోజనసమయమునందు పాపభీతి కలవాఁడయి సత్యసంధుఁ డయినయుత్తమశూద్రుఁడు తనకంట బడినంతమాత్రముచేత నాతని శపించుచు ముందరియన్నమును విడిచి లేచిపోవుటకంటె రాక్షసకృత్యము మఱి యే ముండును? అతిబాల్యవివాహములు, స్త్రీవిద్యాభావము, వితంతువివాహనిరోధము, దేశాంతరగమన నిషేధము, మొదలయిన సమస్తసాంఘిక దురాచారములకును వర్ణభేదమే పట్టుకొమ్మ యైయున్నది. శాఖోపశాఖలుగాఁ బెరిగిన యీవర్ణవైషమ్యవిషవృక్షమును వ్రేళ్ళతోఁ బెల్లగించి వేసినంగాని దానిచ్ఛాయ వ్యాపించినంతదూరము మనదేశమునందు సంస్కారబీజమును నాటుకొని మొలకయెత్తి వృద్ధినొంద నేరదు.

మన దేశమునందు వర్ణభేదము పూర్వకాలమునం దిప్పటివలె నుండినది కాదు. అప్పుడు మనపూర్వులు పుట్టుకచేతంగాక నీతిచేత నే గౌరవపాత్రు లగుచుండిరి. శ్రీ మహాభారతములో

శ్లో॥ నయోని ర్నాపి సంస్కారో నశ్రుతం నచసంతతిః
కారణాని ద్విజత్వస్య వృత్తమేవతు కారణమ్.

"పుట్టుక, ఉపనయనాదిసంస్కారము, వేదాధ్యయనము, సంతతి, ద్విజత్వమునకు కారణములు కావు; మంచినడత యొక్కటియే కారణము" అని యానుశాసనిక పర్వమునందును,

శ్లో॥ నకులేన నజాత్యావా క్రియాభి ర్బ్రాహ్మణోభవేత్
చండాలోపిహి వృత్తస్థో బ్రాహ్మణస్స యుధిష్ఠిర॥
శూద్రోపి శీలసంపన్నో గుణవాన్ బ్రాహ్మణోభవేత్
బ్రాహ్మణోపి క్రియాహీనః శూద్రాత్ప్రత్యవరోభవేత్॥

"కులము చేతను జాతిచేతనుగాక కార్యములచేత నే బ్రాహ్మణుండగుచున్నాఁడు. ఓయుధిష్ఠిరా! మంచినడవడి గలవాఁడు చండాలుండయినను వాఁడే బ్రాహ్మణుఁడు. శూద్రుండైనను సదాచార సంపన్నుండయి గుణవంతుండయినవాఁడు బ్రాహ్మణుం డగును; బ్రాహ్మణుం డయినను క్రియాహీనుఁడు శూద్రునికంటె తక్కువవాఁడగును" అని యారణ్యపర్వమునందును, శ్రీమద్భాగవతములో

శ్లో॥ శమోదమస్తపశ్శౌచం సంతోషః క్షాంతి రార్జవమ్
జ్ఞానం దయా చ్యుతాత్మత్వం సత్యంచ బ్రహ్మలక్షణమ్.

"శమము, దమము, తపస్సు, శౌచము, సంతోషము, క్షాంతి, ఆర్జవము, జ్ఞానము, దయ, స్వార్థపరిత్యాగము, సత్యము బ్రాహ్మణ లక్షణములు" అని సప్తమస్కంధమునందును, జెప్పఁబడి యున్నవి. ఓబ్రాహ్మణనామధారకులారా! ఈలక్షణములు మీయందుఁ గలిగిన

బ్రాహ్మణుల మని చెప్పికొని గర్వపడఁడు. ఈలక్షణము లేవియు లేక పుట్టుబ్రాహ్మణుల మనిమాత్రము వృథా గర్వపడఁ బోఁడు. పూర్వోక్తలక్షణములుగల అధమవర్ణసంజాతులనయినను బ్రాహ్మణులనుగాను సహజన్ములనుగాను భావించి గౌరవింపుఁడు. నిజమైన బ్రాహ్మణత్వము గుణములలో నున్నదిగాని పొట్టలోనుపుట్టుకలోను లేదు. పుట్టుకనుబట్టి మేము వశిష్ఠాదిగోత్రజుల మని విఱ్ఱవీఁగెడు వెఱ్ఱులారా ! మీ పూర్వులపుట్టుకను విచారింపుఁడు.

శ్లో॥ గణికాగర్భసంభూతో వసిష్ఠశ్చ మహామునిః॥

బ్రహ్మర్షులలో నెల్ల నగ్రగణ్యుఁడయి శ్రీరామప్రముఖ సూర్యవంశ రాజులకెల్లఁ బురోహితుఁ డయిన వసిష్ఠుఁడు వేశ్యకు పుట్టినవాఁడు.

శ్లో॥ జాతో వ్యాసస్తు కైవర్త్యాః శ్వపాక్యాస్తు పరాశరః।

అని భారతారణ్యపర్వమునఁ జెప్పఁబడియున్నది. వేదవిభాగము చేసి వేదవ్యాసుఁ డని పేరొందిన, ప్రస్థానత్రయములో నొకటియయిన బ్రహ్మసూత్రములను రచించిన సాత్యవతేయుఁడు పల్లెదానికొడుకు; వ్యాసునితండ్రి యయి కలియుగమునకుఁ బరమప్రమాణ మయిన స్మృతిరత్నమును రచించిన పరాశరుఁడు మాలదానికొడుకు. ఈమహానుభావులందఱును పుట్టుకచేతఁగాక గుణముచేతనే మహర్షులయి పూజనీయులయిరి. వారివలెనే మీరును గుణసంపదను గడించుటకయి పాటుపడుఁడు. మనయాధిక్యమంతయు సద్వర్తనములోనున్నది కాని భోజనములోను జన్మములోను లేదు. జాతికంటె గుణము శ్లాఘ్యతరమని మీ రెప్పుడు దృఢనిశ్చయము గలుగునో యప్పటినుండి దేశాభివృద్ధి యారంభమగును.

ఓభ్రాతృవరులారా! మీరు తోడివారి హీనస్థితికి దిగక వారి నున్నతస్థితి కెక్కించుటకయి ప్రయత్నింపుఁడు. పూర్వోక్తములయిన

బ్రాహ్మణలక్షణములను విన్నారుగదా ! మీరు బ్రాహ్మణలక్షణము లను విడువక బ్రాహ్మణేతరులయిన శూద్రాదులను బ్రాహ్మణపద మెక్కించుటకు కృషిచేయుఁడు. శుష్కోపదేశములచేతఁగాక కార్యములచేత ,, మేము నడుచునట్లు నడువుఁ'' డని లోకమునకు బోధింపుఁడు. అప్పుడు మాత్రమే మీ ఋజుత్వము లోకమునకుఁ దెలిసి మీమాటలయందువిశ్వాసము కుదురును. మన యీశ్వరునకును మన యాత్మలకును గర్భశత్రువు లయిన విగ్రహారాధనమును వర్ణవైషమ్యమును నశించువఱకును పోరాటమును మానక యీశ్వరభటులై నిలువుఁడు. ఈశ్వరుఁడు మీకు తగిన యుత్సాహమును బలమును ప్రసాదించును గాక !

పరిశుద్ధాస్తికమతము.*

భ్రాతృవరులారా !

నేఁడీపట్టణమున జరగుచున్న యీయాంధ్రదేశాస్తికమహాసభకు నన్నధ్యక్షునిగా నియమించినందున కయి మీకుఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకములైన వందనముల సమర్పించుచున్నాఁడను. మీరు సన్మానించినయీఘనపదమునకు నేనర్హుఁడనుగానని యెఱిఁగినవాఁడనయ్యును, నామీఁదియాదరముచేత నన్నీసభాధ్యక్షతవహింపవలసినదని యాహ్వానసభా కార్యదర్శిగారు పునరుక్తముగాఁ గోరినప్పుడు నేనాయనమాటనతిక్రమింపఁజాలక యంగీకరింప వలసినవాఁడ నయితిని.

* ఇది 1906వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 15వ తేదిని గుంటూరులో జరగిన యాంధ్రదేశాస్తిక సభలోఁ జదువఁబడినది.

సభారంజకముగాఁ బ్రసంగింపవలసిన యిట్టిసమయమునందుఁ గొప్ప పరీక్షలయందుఁ గృతార్థులయి నాకంటె సమర్థతరులైన మంచి వక్తను సభాధ్యక్షునిగా నేర్పఱుచుకొని యుండినయెడల సభోద్దేశము లధికజయప్రదముగా నెఱవేఱుట కవకాశము కలిగియుండును. నేటి సభ కట్టిభాగ్యము పట్టినదికాదు. కార్యము మించినతరువాత వగచిన ప్రయోజనము లేదు. మీరు పొందిన ప్రమాదముయొక్క ఫలము నేర్పుతోను తృప్తితోను మీరనుభవించితీఱవలెను. కాఁబట్టి నేనేమో హృదయాహ్లాదకర మైనగొప్పధర్మోపదేశమును జేయుదు ననిభ్రమ పెట్టుకొనక యాశాభంగమునకె మీరందఱు సంసిద్ధులయి యుండ వలెను. సభాధ్యక్షత వహించినవారేదో కొంతసంభాషించుట యాచారమయి యుండుటచేత నేనిప్పు డాస్తికసమాజ ధర్మములను గూర్చి నాయస్పష్టార్థవాక్యములతో నే యించుక సంభాషించి మీకు శ్రమకలిగించుచున్నాను. నాయుపదేశ కౌశలమునుబట్టి కాకపోయి నను నావృద్ధత్వమును దయనీయమైన శరీరదౌర్బల్యమును విచారించి యైనను సహించి నేఁ జెప్పఁబోవుదానిని దయతోఁ నాలకింపుఁడు.

పరిశుద్ధాస్తికమతము నాంధ్రదేశములో నెట్లు వ్యాపింపఁ జేయ వలయునో యాలోచించుటకును తన్మతసిద్ధాంతములనుగూర్చి సంభాషించుటకును తెలుఁగు దేశముయొక్క బహు భాగములనుండి పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులును తదభిమానులు నైన సోదరు లిప్పు డింతమంది వచ్చి యిచ్చట సమావేశమగుట దేశముయొక్క పురోవృద్ధికి శుభసూచకముగా నున్నది. పరిశుద్ధాస్తికమతము మన భరత ఖండమునందుఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మసమాజ మనియుఁ గొన్నిచోట్లఁ బ్రార్థనసమాజ మనియు నామద్వయముతో వ్యవహరింపఁ బడుచున్నది. దేవుఁ డున్నాఁడని యంగీకరించు నవి యెల్లను ఆస్తికమత

ములే యయినను, జనుల యజ్ఞానము మొదలగు కారణములచేత బహుమతములయందు దేవునిగూర్చియు, దేవునకును మనుష్యునకును గల సంబంధమును గూర్చియు దేవుని విషయమున మనుష్యుఁడు నడుచుకోవలసిన ధర్మములను గూర్చియు నపరిశుద్ధములైన యభిప్రాయములును దురాచారములును వ్యాపించియున్నవి. ఇహపర సుఖభంజకములైన యట్టియపరిశుద్ధతలనెల్లఁ దొలఁగించుకొని మతమును నిర్మలమైనదానినిగాఁ జేయుటచే దీనికి పరిశుద్ధాస్తిక మతమని పేరు వచ్చినది. ఆర్యులపవిత్రగ్రంథము లయినయుపనిషత్తులయం దీశ్వరుఁడు బ్రహ్మ మనునామముతో వ్యవహరింపఁబడుటచేత శుద్ధపరబ్రహ్మము నుపాసించువారి యూస్తమునకు బ్రహ్మమత మనియు, వారి సంఘమునకు బ్రహ్మసమాజ మనియు, ఈసమాజమునకు మానసికప్రార్థనము ప్రధాన మయినందున ప్రార్థనసమాజ మనియు, పేరులు కలిగినవి. బ్రహ్మసమాజ మను పేరుచేతనే యిది యార్యమత వృక్షమునుండి పుట్టిన పరిశుద్ధశాఖ యనిస్పష్టపడుచున్నది. పరబ్రహ్మమునుగూర్చి

,,యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్ యస్యైష మహిమా భువి దివ్యే
తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తిధీరాఆనందరూప మమృతం యద్విభాతి.''

ఎవ్వఁడు సర్వజ్ఞుఁడో సర్వవిదుఁడో భువియందును దివియందును గలవి యెవ్వని మహిమలో యెవ్వఁ డానందరూపుఁడును నిత్యుఁడు నయి ప్రకాశించుచున్నాఁడో యతనిని పండితులు జ్ఞానముచేత నంతటఁ జూచుచున్నా రని ముండకోపనిషత్తును,

,,స పర్యగాచ్ఛుక్ర మకాయ మవ్రణ
మస్నావిరగ్ శుద్ధ మపాపవిద్ధమ్.''

అతఁడు సర్వవ్యాపి, తేజోమయుఁడు, నిరాకారుఁడు, నిరామయుఁడు, అస్నావిరుఁడు, శుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని యీశావాస్యోపనిషత్తును చెప్పుచున్నవి. ఇటువంటి వాక్యములే యితరవిశేషములతోడ పెక్కు లితరోపనిషత్తు లందును గానఁ బడుచున్నవి. ఇట్టి యుపనిషద్వాక్యములను బట్టి దేవుఁడు నిత్యుఁడు, నిరాకారుఁడు, సర్వవ్యాపి, సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వశక్తుఁడు, సర్వకామున్యుఁడు ఆనందస్వరూపుఁడు, పరిశుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని విస్పష్ట మగుచున్నది, పరిశుద్ధాస్తికు లయినమనవా రుపాసించు దేవుఁ డీపరమాత్మయే.

"యతోవా ఇమానిభూతాని జాయంతే యేనజాతాని జీవంతి
యత్ప్రయం త్యభిసంవిశంతి తద్విజిజ్ఞాసస్వ తద్బ్రహ్మ"

దేనివలన నీచరాచరభూతములు పుట్టుచున్నవో, దేనివలన పుట్టినవి జీవించుచున్నవో, ఆత్మలు దేనిని గూర్చి పోయిపొందుచున్నవో, అది బ్రహ్మ మని తెలిసికొ న్మని తైత్తిరీయోపనిషత్తులోని భృగువల్లి యందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇత్యాదివాక్యములను బట్టి చరాచరము లయినసమస్తపదార్థములును దేవునివలననే కలుగుచున్న వనియు, సమస్తజీవకోటులును దేవునివలననే జీవించుచున్న వనియు, సమస్తాత్మలును మరణానంతరమున దేవునియొద్దనే పోయి చేరుచున్న వనియు విశద మగుచున్నది. పై వాక్యములవలన నీశ్వరుఁడు సృష్టిస్థితిలయములకు కారణుఁ డనుటయే గాక మనయాత్మలు సయితము నిత్యము లయి మరణానంతరమున నుండు ననుటయుఁ దేలుచున్నది. ఈయుపనిషదర్థములే పరిశుద్ధాస్తికమతముయొక్క సిద్ధాంతములు. ఈసిద్ధాంతములను బట్టి సృష్టికర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యనియు, ఆయనచేఁ బుట్టింపఁబడిన మానవుల మయిన మనమందఱమును తత్పుత్రసదృశుల మనియు, అందుచేత పరస్పరభ్రాతల మనియు, పితృభక్తి

కలవార మయి యీశ్వరుని సేవించుచు సర్వవిషయములలోను, తదాజ్ఞానుసారముగా వర్తించుటయు తోడిమానవులయెడల సోదర భావము కలవారమయి వారిని బ్రేమించుచు వారిమేలుకొఱకు పాటు పడుటయు మనకు ధర్మములనియు, నేర్పడుచున్నది. ఇందువలన నీశ్వరపితృత్వమును, మనుష్యభ్రాతృత్వమును పరిశుద్ధాస్తికమతము నకు మూలతత్వములుగాఁ బరిగణింపఁబడినట్లు తెలిసికోవచ్చును. లోక ములో మనకు ప్రియతమము లయినపదార్థము లన్నిటికంటెను బ్రియ తరునిగా భావించి తదాజ్ఞ ననుమాత్రమును మీఱక యేపని చేసి నను పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థముగానే చేయుచు భక్తిచూపునప్పుడే మన కీశ్వరపితృత్వము లభించిన ట్లగును.

"తదేతత్ ప్రేయఃపుత్రాత్ ప్రేయోవిత్తాత్ ప్రేయోన్యస్మాత్ సర్వస్మాత్ అంతరతరం యదయమాత్మా"

ఏది యన్నిటికంటె నంతరతరమో యట్టిపరమాత్మ పుత్రునికంటెను ప్రియతరమయినది, విత్తముకంటెను బ్రియతరమైనది, యితరములైన యన్నిటికంటెను ప్రియతర మైనది, అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తు బోధించుచున్నది. ఈశ్వరునియందు పితృభావము కుదుర్చుటకు భక్తి పూర్వకమయిన మానసికారాధన మావశ్యకము. కుమారుఁడు తండ్రిని సమీపించునట్లు నిర్మలాంతఃకరణముతో పరమాత్మను సమీపించి తన లోపములను వాంఛలను నిష్కపటముగా నివేదించి, తన యపచార ములకు పశ్చాత్తాపపడి క్షమింపవేఁడుచు, తనకు ధర్మచింతను ధర్మా చరణధైర్యమును బ్రసాదింపఁ బ్రార్థించుట యేయీశ్వరారాధనము. ఇట్టి మానసికారాధనమే పరిశుద్ధాస్తికుల కీశ్వరసాంగత్య సంధాయక మగు సత్యవ్రతము. విగ్రహారాధన మీశ్వరపితృభావసిద్ధికి విఘ్న భూతము. ఈశ్వరసాంగత్య సౌఖ్యామృతము ననుభవింప నపేక్షించు

ప్రతిపురుషుఁడును నోరు చెఱిపి హృదయమును కలుషపఱచి భక్తిబీజమును చంపివేసెను. ప్రతిమార్చనాత్మకవిషఫలమును రూపుమాప దీక్ష వహింపవలెను. ప్రతిమారాధనము నుపేక్షించినయెడల మన మసత్య సముద్రములోను, అజ్ఞానాంధకారములోను, మునిఁగి నిత్యపదవిని బోఁగొట్టుకొందుము.

"అసతోమా సద్గమయ తమసోమా జ్యోతిర్గమయ మృత్యోర్మామృతంగమయ."

అసత్యమునుండి నన్ను సత్యమును పొందింపుము, అంధకారమునుండి నన్ను తేజస్సును పొందింపుము. మృత్యువునుండి నన్ను నిత్యపదవిని పొందింపుము, అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందున్నట్లు మనల నసత్యమునకును తమస్సునకును మృత్యువునకును నీచమగువిగ్రహపూజా పిశాచహస్తములనుండి విడిపించి రక్షించుటకయి సత్యస్వరూపుఁడును, స్వప్రకాశుఁడును నిత్యుఁడును నయిన యీశ్వరుని ప్రార్థింతము.

మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యెప్పుడగునో యప్పుడే మానవసామాన్యభ్రాతృభావమును కలుగును. ఈశ్వరునిబిడ్డల మగుటచేత మన కెల్లపురుషులు నన్నదమ్ములును, ఎల్లస్త్రీలును అక్కచెల్లెండ్రును అగుదురు. అప్పుడు లోకమంతయు నేకకుటుంబమయి, యందఱివారందఱును స్వప్రయోజనపరత్వమును మాని, పరార్థపరత్వమును బూని యన్యోన్యశ్రేయోభివృద్ధికయి పాటుపడువారగుదురు. ఇట్టి స్థితిని గలిగించుటకై పాటుపడుట పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మము. పరస్పరసోదరభావమునకు మనదేశములో నిప్పుడు గర్భశత్రువయి యున్నది వైషమ్యము. ఈయస్వాభావిక వైషమ్యము మనలో విశేషభాగము మానుషస్వభావమునే మార్చివేసి, మనుష్యులను మృగతుల్యులనుగాను మృగములకంటెను హీనులనుగాను జేసినది. అధమ

వర్ణములవారివిషయమున నగ్రవర్ణములవారు చేసెడి యన్యాయ
మటుండనిచ్చి యేకవర్ణమువారిలోనే నడచెడుపక్షపాతము లైనయన్యా
యములు జూడుడు. ఏకవేదమునే నమ్మియు నేకధర్మశాస్త్రమునే
యంగీకరించుచు నేకదేశముననే వసించుచు బ్రాహ్మణోత్తములమని
గొప్ప చెప్పుకొనువారిలోనే వైశ్వదేవపరుండయి శుద్ధశ్రోత్రియుం
డయినస్మార్తుడు కాకి ముట్టినయన్నము కుక్క ముట్టినయన్నము
భుజించునుగాని వైష్ణవబ్రాహ్మణుడు చూచినంతమాత్రముచేత తన
యన్నము మైలపడినదని భుజింప నొల్లక విస్తరి విడిచి లేచిపోవును
గదా? మేమందఱము హిందూమతావలంబులమే యని ప్రజ్ఞలు
పలుకుచు దురభిమానదూషితు లగుచున్న మహానుభావు లీద్విజులు
మ్లేచ్ఛునియెడలం జేసెడిదానికంటె స్వకులజునియెడలం జేయవలసిన కార్య
మేమో చెప్పుడు. మతాంధపరు లైన బ్రాహ్మణులే మార్గమధ్యమున
వ్యాధిబాధలచేత గ్రామము వీథుల ప్రక్కను బడియుండి కులగోత్ర
ములు తెలియమిచే నెవ్వరు నంటిముట్టి తోడ్పడకుండుటచేత కృశించి
నక్కలచే జీవములతోనే యీడ్చుకొనిపోంబడుచుండుటయుం గలదని
చూచినయన్యదేశీయులు వ్రాసి యున్నారు. హిందూమతమున కింత
కంటె నవమానకరమయిన హీనకృత్యము మఱేమున్నది? పశుకృత్యము
సహిత మింతకంటె నీచమైన దుండునా? పరస్పరభ్రాతృత్వ కల్పతరు
వును మూలచ్ఛేదము చేసెడువేరుపురుగైన వర్ణవైషమ్యమును
తాము విడుచుటయేకాక సకలవిధముల దాని స్వరూపనాశనమును
జేయుటకయి పరిశుద్ధాస్తికు లందఱును బద్ధకంకణులు కావలెను.
ఓ భ్రాతృవర్గులారా! దయాదాక్షిణ్యములు మాని మీ రీశ్వరకుటుంబ
నాశనకారకుం డయినవర్ణవైషమ్యరాక్షసుని హతము చేయుటకయి
కృతప్రతిజ్ఞులరు కండు. ఈశ్వరశత్రునిరాసాభిలాషచేత కర్తవ్యధర్మ

మార్గ మించుక తొలఁగి వర్తించితిని. మన్నింపుఁడు. ఇఁక వక్తవ్యాంశ మునకు వత్తము.

ఈశ్వరసద్భావమును గూర్చియు నాతని కల్యాణగుణములను గూర్చియు మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును గూర్చియు మనుష్యాత్మల నిత్యత్వమును గూర్చియు నుపనిషద్వాక్యముల నుదాహరించుచుఁ బరిశుద్ధాస్తికమతసిద్ధాంతములను సంక్షేపముగాఁ జెప్పియున్నాను. ఇఁక స్వధర్మములను గూర్చియు ధర్మనియమములకుఁ గల ప్రమాణములను గూర్చియు పుణ్యపాపములను గూర్చియు స్వర్గ నరకములను గూర్చియుకూడ నించుక వచించి విరమించెదను.

శ్లో॥ మాతృవత్పరదారాంచ పరద్రవ్యాణి లోష్టవత్
ఆత్మవత్సర్వ భూతాని యఃపశ్యతి సపశ్యతి.

పరదారను తల్లివలెను, పరద్రవ్యమును మట్టిగడ్డవలెను, సర్వభూతములను తనవలెను, ఎవఁడు చూచునో వాఁడే నిజముగాఁ జూచువాఁడని మనపూర్వులు చెప్పియున్నారు. ఈయవి మనుష్యధర్మములు. ఈవిషయమున నిట్లు చేయవలసినదని విధించిన యీశ్వరాజ్ఞ లన్నియు మనకు ధర్మములు.

"సత్యంవద" "ధర్మంచర" అని తైత్తిరీయోపనిషత్తు శిక్షావల్లిలో గురువు శిష్యునకు 'సత్యము పలుకుము' 'ధర్మము నాచరింపుము' అని యుపదేశించుచున్నాఁడు. ఈ రెండును పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మములు. లోకములో సత్యమును మించిన ధర్మము వేఱొకటి లేదు.

శ్లో॥ నాస్తి సత్యసమోధర్మః నసత్యాద్విద్యతేపరం
నహితీవ్రతరం కించి దనృతాదిహ విద్యతే.

సత్యముతో సమాన మయినధర్మము లేదు; సత్యమునకంటె శ్రేష్ఠ మయినది లేదు; అసత్యమునకంటె తీవ్రతర మయినది యీ లోకమున వేఱొకటి లేదు.—అని పంచమవేద మనఁబరఁగిన శ్రీమహాభారతము సత్యోత్కృష్టతను ఘోషించుచున్నది. ఈశ్వరుఁడే సత్యస్వరూపుఁ డగుటచే సత్యము ననుసరించుట యీశ్వరు ననుసరించుటయే. మన కెన్నికష్టములు వచ్చినను సత్యమును విడువరాదు "నానృతా త్పాతకంపర" మన్న యార్యోక్తి యసత్యమునకంటె నెక్కువ పాతకము లేదని చాటుచున్నది. సత్యాదరము లేనన్న లోకములో నభివృద్ధియే కలుగదు. సత్య మెందున్నను గ్రహింపవలెను.

మాది మాపూర్వులు చేసినవి యన్నదురభిమానమును విడిచి యసత్యము మన దయినను తెలియఁగానే త్యజించుచు సత్యము పరుల దయినను భజించుచుండవలెను. మనవన్న హేతువుచేత దురాచారములను మూఢవిశ్వాసములను హేత్వాభాసములను కల్పించి పొగడుచుండుటయు పరుల దన్న హేతువుచేత సదాచారములను సదుపదేశములను యుక్త్యాభాసములు కల్పించి తెగడుచుండుటయు దేశమును పాడుచేసెడు దురభిమాన మగునుగాని దేశమును బాగుచేసెడు స్వదేశాభిమానము కాదు. తనవారియభివృద్ధి గాంక్షించెడు ప్రతి దేశాభిమానియు తనవారిలోఁ గలలోపముల నెత్తి చూపి వానిని దిద్దుకొనునట్లు చేయుచు నితరులలోఁ గలగుణాంశముల నెత్తి చూపి వానిని గ్రహించునట్లు చేయుచు దేశాభివృద్ధ్యర్థము నిరంతరకృషి చేయుచుండవలెను. గుణాగుణవిచారము లేక తమలోఁ గలదురాచార దురుపదేశములెనుసహితము పామరజనరంజనముకొఱకు తమ విద్యాబుద్ధుల వినియోగించి భూషించుచు నభివృద్ధికి భంగమును సంస్కార

మునకు విఘాతమును గలిగించెడు తెలిసినమూఢులే మనదేశమునకు గర్భశత్రువులు. పామరదూషణములు పాటిచేయక చెవికి చేదుగా నుండినను హితమును జూపి దురాచారదుర్నీతులను రూపుమాపి సంస్కారము వ్యాపింపఁ జేయుటకయి తమకాలమును శక్తిని ధనమును వినియోగించువారుమాత్రమే దేశమునకు నిజమైనప్రాణ మిత్రులు. సత్యసమాదరమే సర్వదా పరిశుద్ధాస్తికుల నిత్యకృత్యమయి యుండవలెను. తాలుత నెన్నియంతరాయములు వచ్చినను కడపట సత్యమే జయించును. "సత్యమేవజయతే" యని ముండకోపనిషత్తు మొఱ యిడుచున్నది.

శ్లో॥ ఏకఏవ సుహృ ద్ధర్మో నిధనే ప్యనుయాతి యః
శరీరేణ సమం నాశం సర్వ మన్యద్ధి గచ్ఛతి ॥

తక్కినవి సమస్తమును శరీరనాశముతోనే పోవుచుండఁగా మరణానంతరమున సహితము నెంటవచ్చెడుధర్మ మొకటియే నిజమైన మిత్రుఁడనియు,

శ్లో॥ ధర్మ ఏవ హతో హన్తి ధర్మో రక్షతి రక్షితః
తస్మా ద్ధర్మో నహంతవ్యో మానో ధర్మో హతోవధీత్.

ధర్మము తన్ను హతము చేయువానిని హతముచేయుచు, తన్నురక్షించు వానిని రక్షించుచుండును గనుక ధర్మమును జెఱిచి తాను చెడకుండవలెననియు పంచమవేదమైన భారతము ధర్మమును శ్లాఘించుచున్నది. ఈశ్వరాజ్ఞయే ధర్మమని యింతకుముందు చెప్పియున్నానుగదా ? ధర్మాధర్మనిర్ణయ మెట్లు చేయనగును, ఇది యీశ్వరాజ్ఞయని మనకెట్లు తెలియవచ్చును, కృత్యాకృత్య నిర్ధారణమునకు ప్రమాణమేమి, యని సందేహముతోఁచవచ్చును. కార్యాకార్య నిర్ణయమునకు మన యంతరాత్మయే పరమ ప్రమాణము.

ఈశ్వరుఁడు మనహృదయఫలకమునందే మనధర్మశాస్త్రమును దివ్యాక్షరములతో లిఖించి యున్నాఁడు. మన యంతరాత్మ మంచిదని బోధించుదానిని జేయుచుండుటయే మనకు పరమధర్మము. అది యొక్కటియే పరమ కర్తవ్యము.

శ్లో॥ యత్కర్మ కుర్వతోస్య స్యాత్ పరితోషోంతరాత్మనః
తత్ప్రయత్నేన కుర్వీత విపరీతంతు వర్జయేత్॥

ఏపని చేయుటవలన నంతరాత్మకు సంతోషము కునో యాపనిని ప్రయత్నముతోఁ జేసి దానికి విరోధమైనదానిని వర్జింపవలసినదని మనుధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. అంతరాత్మ బోధించునట్లు సర్వదా చరించువాఁడే యీశ్వరాజ్ఞను జెల్లించువాఁడును స్వధర్మానుష్ఠానపరుఁడును సుకృతియు నగును. మనకోరికలెట్లున్నను మన యంతరాత్మయిదిమంచి యిదిచెడ్డ యిది చేయఁదగినది యిది చేయఁదగనిది యని నిరూపించి సదా కర్తవ్యము నుపదేశించుచుండును. తదాచరణమువలన లాభముకలుగునా నష్టముకలుగునా యన్నవిచారమునుమాని యీశ్వరాజ్ఞయు ధర్మమగుటచేత నంతరాత్మ విధించు దానిని ఫలనిరపేక్షముగా ననుష్ఠింపవలెను. అట్టి ఽనుష్ఠానపరుఁడే పయినుండి యనంతములైన యాపదలు బాధించుచున్నను మన శ్శాంతిగలవాఁడయి యాత్మానందము ననుభవింపఁగలుగును. లోకములోని తక్కిన సమస్త విషయములలో నెట్లో యట్లే మతవిషయము నందును వృద్ధి స్వాభావికము. జ్ఞానాభివృద్ధియయి నూతనసత్యములు బయలఁబడుచుండు కొలఁదిని వానిని స్వీకరించుచుండవలయును. సత్యగ్రహణైకపరాయణుని కపజయ మెప్పుడును కలుగదు. క్రమముగా నుపయోగింపక యుపేక్షచేసినచో కరచరణాద్యవయవము లేప్రకారముగా దుర్బలములగుచువచ్చునో యాప్రకారముగానే మన యంత

రాత్మయొక్క మన యుపదేశములను నిరాకరించుచు నుపేక్షచేయుచు వచ్చిన కొలఁదిని దుర్బలమయి నిరుపయుక్తమగును. కాఁబట్టి మన యంతరాత్మ బోధనల ననాదరింపక యాచరణమునకుఁ దెచ్చుచు దానిని బలపఱుచు చుండవలెను. అప్పు డది తానుబలపడి సత్కార్యాచరణమునకయి మనకు బలమునిచ్చి మనల నీశ్వరపుత్రులనుట కర్హులయినవారినిగాఁ జేయును. నేను శ్రుతిస్మృతులనుండి పలుమాఱు ప్రమాణవచనము లుదాహరించుచు వచ్చుటచేత నాయూ గ్రంథములం దున్నవన్నియు నాచరణీయములగు నాయని కొందఱను గవచ్చును.

"యాన్యస్మాకꣳ సుచరితాని తానిత్వ యోపాస్యాని నో ఇతరాణి"

ఏవి మాసుచరితలో యవియే నీచేత ననుష్ఠింపఁదగినవికాని యితరములు కావనియు, తైత్తిరీయోపనిషత్తునందు గురువు శిష్యున కుపదేశించి యున్నాఁడు. గ్రంథములలోని యుపదేశములుగాని గొప్పవారియొక్క వాక్యములును పనులును గాని యెంతవఱకు మంచివిగానుండి యంతరాత్మబోధలకు వ్యతిరేకము కాకుండునో యంతవఱకే గ్రాహ్యములును ననుష్ఠేయములు నగునుగాని యాపయిని గావు. అంతరాత్మబోధన మొక్కటియే మనకుఁ బరమప్రమాణము. దానిముందు తక్కిన వన్నియు నధమ ప్రమాణములు

ఈశ్వరాజ్ఞ ననఁగా ధర్మము నుల్లంఘించుట పాపము; ధర్మానుసరణము పుణ్యము. శారీరధర్మములను మీఱినప్పుడు దేహమునకు రోగాదికమగుబాధ కలుగునట్లే, ఆధ్యాత్మికధర్మములను మీఱినప్పుడు మనసునకు దుఃఖాదికమగు వ్యథకలుగును. ఏధర్మము నతిక్రమించినను, ఆపాపమున కర్హుఁడగు నవశ్యముగా గలగిన.

ఈదండన మెప్పుడును మనలను పాపములనుండి మరలించి మనమేలు నకుతోడుపడునదిగా నుండును. శారీరధర్మముల ననుసరించినప్పుడు దేహమున కారోగ్యాదిక మగుసౌఖ్యము కలుగునట్లే ఆధ్యాత్మికధర్మముల ననుసరించి నప్పుడు మనస్సునకు సంతోషాదిక మగుసుఖము కలుగును. ఏధర్మము ననుసరించినను, ఆపుణ్యమునకర్త బహుమాన మవశ్యముగా కలుగును. ఈబహుమాన మెప్పుడును మనలను పుణ్యమునకు పురికొల్పి మనమేలునకుతోడుపడునదిగా నుండును. పుణ్యము స్వాభావికము; పాప మస్వాభావికము. ఈశ్వరునకు పుణ్యము ప్రీతికర మయినది; పాప మప్రీతికరమయినది. మనకు పాపము పరమశత్రువు; పుణ్యము పరమమిత్రుడు. మన మెప్పుడును పాపముతో పోరాడి దానిని నాశనముచేసి, హృదయ రాజ్యమున స్థిరముగా పుణ్యమును స్థాపింపఁ బ్రయత్నింపవలెను. మరణానంతరమున నాత్మసుఖస్థితియందుండుట స్వర్గము; దుఃఖస్థితియందుండుట నరకము. ఆత్మ పాపముల నుండి విడిపింపఁబడుటయు ముక్తి. మనుష్యుఁడు తాను చేసినపాపమునకు పరితాపపడి, యిఁకముందట్టి పాపము నెప్పుడును జేయనని కృతనిశ్చయుఁ డగుటచేత పాపవిముక్తి నొంది పవిత్రుఁ డగును.

శ్లో॥ కృత్వా పాపం హి సంతప్య తస్మాత్పాపా త్ప్రముచ్యతే
నైవం కుర్యాం పునరితి నివృత్త్యా పూయతే తు సః॥

"పాపముచేసి సంతాపపడి యాపాపమునుండి విడిపింపఁ బడుచున్నాఁడు; దానిని మరల చేయనని మళ్లుకొని వాఁడు పూతుఁ డగుచున్నాఁడు" అని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది పరిశుద్ధాస్తిక మత సిద్ధాంతములలో ముఖ్యమయినవానిని బేర్కొంటిని గాన నిఁక మన సామాజికుల కొకచిన్న విన్నపము చేసి ముగించెదను.

సామాజికు లగు సహోదరులార ! మీమూలమున సంస్కారమునొంది బాగుపడవలెనని మన దేశ మాశపడుచున్నది. మీరాశాభంగమును కలిగింపక దేశాభివృద్ధిని గలిగించుటకయి శక్తివంచన చేయక సర్వవిధముల పాటుపడుఁడు. సమాజప్రతిజ్ఞా పత్రమునందు చేవ్రాలుచేయుటచేతను, వారమున కొకసారి సమాజమునకు వచ్చి ప్రార్థనచేసిపోవుటచేతను, అప్పుడప్పుడు ధర్మోపన్యాసములు చేయుచు వచ్చుటచేతను, కృతార్థుల మయితి మని తలఁచుకొనకుఁడు. ఈపను లావశ్యకములే యైనను, మీరు చేయవలసినవి యింతకంటెను ముఖ్యము లయినవనేకము లున్నవి. ఇతరులను సంస్కరింపఁ బ్రయత్నించుటకు ముందు మీరు మిమ్ము సంస్కరించుకొనవలెను. సంస్కార మెప్పుడును తనతో నారంభము కావలెను. తన్నుఁ దాను సంస్కరించుకో లేనివాఁడు లోకము నెట్లు సంస్కరింపఁ గలుగును? తన్ను సంస్కరించుకొనుట స్వాధీనమయినపని; ఇతరులను సంస్కరించుట పరాధీనమైనపని. పరాధీనమైనపని సాధ్యముకాక పోవచ్చును గాని స్వాధీనమైనపని యెవ్వరికిని సాధ్యముకాకపోదు. సత్యమిట్లయ్యును మనదేశములో నిప్పుడు తమయుపదేశము తమకక్కఱకు రాని సంస్కర్తల సంఖ్య యింతకంత కధిక మగుచున్నది. ఎక్కడఁ జూచినను ప్రసంగములే; ఎక్కడఁజూచినను ధర్మోపన్యాసములే. ఉపదేశములలోఁ గొఱఁతలేదు; కొఱంత యంతయు నొక్క యనుష్ఠానమునందు మాత్రమే కనఁబడుచున్నది. అందుచేతనే వీరు శుష్కవాచాటులే కాని క్రియాశూన్యులని యిప్పటికి విద్యాధికుల మాటలయందు జనులకు విశ్వాసము తగ్గిపోవుచున్నది. మాటలుతక్కువచేసి కార్యము లెక్కువ చేసి చూపినప్పుడే ప్రజలకు మన మాటలయందు విశ్వాసము పుట్టును. జనులు సాధారణముగా మనము చెప్పినట్లు

చేయక చేసినట్లు చేయఁజూతురు. కాఁబట్టి లోకమును ధర్మమువంక నాకర్షించి మనమార్గమునకుఁ ద్రిప్పఁ దలఁచిన పక్షమున మనము వాక్శూరతతోడ కార్యశూరతను గూడఁ గనఁబఱుప వలెను. మిత్రులారా! మీకు మీమాటలయందును సత్యమునందును నిజమైన విశ్వాస మున్నయెడల మీరుపదేశించు సత్యమును మొదట స్వాచరణమునందుఁ జూపుఁడు; తరువాత పరుల కుపదేశింపుఁడు. "సత్యంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ" సత్యమును తానను ష్ఠించి యితరులకు ప్రవచనము చేయవలసినదని వేదము విధించుచున్నది. అట్లు చేసినచో లోకము మనయాచరణమును జూచి మనయట్ల తా నాచరించును. జనులకు ననుపదేశమును జేసి చేసిన యుపదేశమును స్వాచరణము నందుఁ బెట్టి తన్మూలమున వారి నందు నడపింపుఁడు. మీయుద్యమము సఫలము చేయవలసినదని నిర్మలహృదయముతో వినయపూర్వకముగా నీశ్వరుని వేఁడుఁడు. ఈశ్వరబలముచేత ప్రతిపక్షులనడుమ సత్యధ్వజ మెత్తుఁడు. ఈశ్వరభటులయి యజ్ఞానముతోను మూర్ఖత్వముతోను పోరాడి యంధకార బంధురములై యున్న హృదయ గుహాలలో నీశ్వర తేజస్సును ప్రవేశపెట్టుఁడు. ఈజ్ఞానాజ్ఞాన యుద్ధమునందు వెను కంజవేయక సదా ముందుకు నడుచుచు గాయములకు భయపడక మేనిలోఁ బ్రాణమున్నంత వఱకును జ్ఞానపక్షమునను సత్యపక్షమునను నిలిచి వీరభటులవలె విక్రమమును జూపుఁడు. శక్తి యున్నంతవఱకును పోరాడి యలసి సొమ్మసిల్లినప్పుడు మీకుతోడయినిలిచి యీశ్వరుఁడు మిమ్ము లేవనెత్తి మీకు నూతనబలమును ప్రసాదించి గెలుపొసఁగును. సమస్తమునకును సర్వరక్షకుఁడైన సర్వేశ్వరునినే నమ్మి కృతార్థుల రగుఁడు.

ఓ దీనశరణ్యా! దీనులమగుచున్న మాపయి దయచూపి ధర్మాచర

ణమునకు మాకు ధైర్యమును ప్రసాదింపుము. నీవుతక్క మాకు వేఱుదిక్కులేదు. దురాచార పంకములోఁ దగులుకొని దానినుండి వెలువడుటకు శక్తిచాలక దుర్బలుల మయి యున్న మాకు బలము నొసఁగి మమ్ము నుద్ధరింపుము. నీప్రేమజలముతో మాహృదయము లను పరిశుద్ధపఱుపుము. మాహృదయము లెప్పుడును సత్యమునే యభిలషించునట్లు చేసి సత్యమార్గానువర్తనమునందు మాకు నిరంతరోత్సాహమును గలిగింపుము.

మతధర్మము.*

సకలచరాచరసృష్టికిని కర్తయైనపరమేశ్వరునకును సృష్టివర్గములోనివారమైనమనకును గలసంబంధమును సూచించిన యభిప్రాయము మతమనఁబడును. అట్టి యనివార్యసంబంధమునుబట్టి ఈశ్వరుని యెడలను మానవకోటియెడలను మన మాచరింపవలసిన కర్తవ్యములు ధర్మము లనఁబడును. మనలనుసృజించి రక్షించి శాసించువాఁ డగుటచేత నీశ్వరుఁడు మనకుపరమపిత; అద్వితీయుఁడగు నాయీశ్వరునిచే సృజింపఁబడి సంరక్షింపఁబడు వారగుటచే సమస్తమానవులును పరస్పరభ్రాతలు. కాఁబట్టి యీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల భ్రాతృభావమును మతమునకు ప్రధానాంగములు. ఈ రెండంగములనుబట్టియే సమస్తధర్మములు నేర్పడుచున్నవి. లోకములో వేఱువేఱునామములతో వ్యవహరింపఁబడుచున్నను మనుష్యనకను

* ఇది 1908-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 18-వ తేదని బందరుపురమున జరిగిన యాంధ్రపరిశుద్ధాస్తిక మహాసభలోఁ జదువఁబడినది.

శ్రేయము లయినసమస్తధర్మములును మతధర్మము లనియే చెప్ప వలసి యున్నవి. మన మేపని చేసినను పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగానే చేయుచుండవలెను. అట్లు చేయువాఁ డొక్కఁడే యీశ్వరపుత్రుఁడును భక్తుఁడు నన దగినవాఁడు; ఈశ్వర ప్రీత్యర్థముగా చేయక యన్యచింతతోఁ జేయువాఁ డీశ్వరశత్రుఁడును వంచకుఁడు నగును. తోడి మానవులయెడల భ్రాతృభావమును వహించి యన్యోన్య క్షేమాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు నెవ్వరిని ద్వేషింపక యెవ్వరిని వంచింపక యెవ్వరికి నన్యాయము చేయక వర్తించుటయే యీశ్వరునకు ప్రీతికరము. ఈప్రకారముగా స్వార్థపరత్వము మాని పరోపకారపరాయణత్వమును బూని యీశ్వరప్రీతికరముగా వర్తించుట కయి సత్యము న్యాయము ప్రేమము మొదలయినవి మన కీశ్వరుఁడు ప్రసాదించినపవిత్రపరమ సాధనములు. ఈ దివ్యసాధనముల నాదరింపక యసత్యములాడుచు నన్యాయములుచేయుచు ద్వేషమును జూపుచు వర్తించువాఁ డీశ్వరప్రార్థన లెన్నిసారులు చేయువాఁ డయినను ధర్మోపదేశము లెంత యెక్కువగా నొనరించువాఁ డయినను ఉపాసనమందిరముల కెంత తఱుచుగా నరుగువాఁ డయినను భక్తుఁడు గాక యీశ్వరద్రోహి యగును. కాఁబట్టి నిజముగా నీశ్వరభక్తుఁడు కావలె నన్నవాఁడు మొట్టమొదట సత్యమునం దాదరము గలవాఁడును న్యాయమార్గము ననువర్తించువాఁడును భూతదయాపరుఁడును కావలెను. అట్లయినవాఁడే యీశ్వరాజ్ఞానువర్తియు ధర్మరతుఁడు నయినభక్తుఁడు. లోకములో ధర్మబలమును మించిన బలము వేఱొకటి లేదు. „యతోధర్మస్తతోజయు" యని మన పెద్దలు పలికియున్నారు.జనులు సత్యసంధుల యుదయాపరులయిన్యాయావలంబులయి ధర్మబలము గలవా రయినంగాని యేదేశమును ముందుకురాదు.

చేశగును వృద్ధికిఁ దీసికొనిరావలెనన్నచో జనులను నీతిపరులనుగాఁ జేయవలెను. నీతిపరులు గానివా రీశ్వరభక్తులు కాఁజాలరు. నీతి యీశ్వరునకు పరమప్రీతికరము; నీతి మతధర్మములలో నుత్తమ ధర్మము. మనుష్యులను సత్కార్యనిష్ఠులను జేసి నీతిపరత్వమునందును సాంఘికసదాచారవర్తనమునందును ధైర్యవంతులనుగాఁ జేసెడిశక్తి ధర్మమునందే యున్నది; ఈశ్వరభక్తిలేనివానిని విభాగజ్ఞానముగాని కీర్తికామత్వముగాని దేశోపకారకృత్యములలో కష్టకాలమునందు ధైర్యోత్సాహములతో నడుచునట్లు చేయుటకు సమర్థము కాదు; ఈశ్వరభక్తిలేక యంతరాత్మ దుర్బల మగును; ఈశ్వరబలవిశ్వాసము లేక సాంఘికదురాచారనివర్తనప్రయత్నము తలనెత్తదు. జనులలో మతధర్మము దుర్బల మయినపక్షమున పాపభీతి యడుగంటి నమస్తా నర్థములును సంభవించును. మతధర్మము పరిశుద్ధము, కానియెడల సమస్తస్వాతంత్ర్యములును చెడును. ఎవరిస్వాతంత్ర్యములు వారికుండు నట్లుచేసియందఱిని సౌఖ్యసంతోషములను పొందునట్లు చేయుటయేమత ధర్మముయొక్కముఖ్యకార్యము.పరోపకారము,న్యాయము మొదలైన వన్నియు స్వాతంత్ర్యసంరక్షణముయొక్కఫలములే. మన స్వాతంత్ర్య ములనిమిత్తము మనముపోరాడి యితరులస్వాతంత్ర్యములను మన్నింప కుండుట నిజమైనస్వాతంత్ర్యసంపాదనము కాదు. నిజమైన స్వాతంత్ర్యా భిలాషమనుష్యప్రకృతియందు గౌరవము కలిగించి యెంతయల్పునికి నన్యాయము సంభవించినను దానినిమాన్పుటకపేక్షించును. అన్యాయ నివారణమునకు మతధర్మ మమోఘసాధనము. అట్టిధర్మబలము లేక పోయినపక్షమున స్వప్రయోజనపరత్వము ప్రబలి పరార్థపరత్వము క్షీణించి జనులను మృగతుల్యులనుగా మార్చును. మతధర్మబలము చేతననఁగా నీశ్వరభక్తివిశ్వాసముచేతనే దేశాభిమానబీజమంకురించి

యెల్లెడల నల్లుకొనును. ఈభక్తివిశ్వాసముచేతనే వివేకియైనవాఁడెల్ల తాను తనయొక్కయు తనకుటుంబముయొక్కయు మేలుకొఱకే సృజింపఁబడ లేదనియు లోకముకొఱకుఁగూడ సృజియింపఁ బడితి ననియుఁ దెలిసికొని పరోపకారార్థముగా పాటుపడఁ గడఁగును. అట్టివాఁడు లోకమంతయు నేకకుటుంబ మని భావించి యీలోకకుటుంబములో నెక్కడ నెవ్వరి కాపద వచ్చినను తన దానినిగా భావించుకొని నిజమైనదేశాభిమాని యయి దానిని వారించుటకయి తన సుఖమును సహితము త్యజించును. పరోపకారరూపమైన యీదేశాభిమానమును మనము బాల్యమునుండియు నభ్యాసము చేయవలెను. దేశాభివృద్ధిని గోరెడు నిజమైన దేశాభిమాని తన దేశమునం దేమి చెడు గున్నను దానిని రూపుమాపి దేశమును పరిశుద్ధపఱచుటకయి ప్రయత్నింపవలెను. అట్లుచేసినంగాని దేశము సుఖవంతమయి స్వాతంత్ర్యలాభము ననుభవించుటకు శక్తము కాదు. నిజమైన దేశాభిమానమునకు మాఱుగా ననేకులలో మన దేశమునం దిప్పు డొక విధమైన దురభిమానము వ్యాపించుచున్నది ఈదురభిమానబలముచేత మన దేశమునందలి దురాచారములు సహితము సదాచారములుగా పొగడఁబడుచుండుటయు నితర దేశములవారి సదాచారములుకూడ దురాచారములుగా తెగడఁబడుచుండుటయు సంభవించి నిజమైన దేశాభివృద్ధికిభంగము గలుగుచున్నది. ఈదురభిమానము పరదూషణమునకును ద్వేషమునకును గారణమయి మతధర్మమునకు శత్రువయి దేశాభివృద్ధికి భంగకరమయి యనర్థదాయక మగుచున్నది. ఈయపూర్వదేశాభిమానులు మూఢజనుల మెప్పునకయి స్వదేశీయమైనదానినెల్ల బట్టువలె భూషించుచు విదేశీయమైన దానినెల్ల ద్వేషించుచు, దేశాభివృద్ధికయి యాత్మశ్లాఘనలు గాక సత్యమును న్యాయమును ప్రేమమును

గావలెనని పలుకువారిని దేశద్రోహులని యు సత్కార్యభీరువులని యు దూషించుచున్నారు. ఇట్టివారు సత్యమతధర్మమునకు విరోధులు. ఇట్టి దురభిమానులవాగాడంబరమువలన మనదేశ మభివృద్ధి పొంది స్వస్వాతంత్ర్యలాభముల నొందఁజాలదు. దేశాభివృద్ధికి నిజమైన యీశ్వరభక్తులు కావలెను. పరిశుద్ధమైనయీశ్వరభక్తి గలవారు మాత్రమే స్వార్థపరిత్యాగులయి కార్యశూరులయి సత్యన్యాయకారుణ్యాదులైనయమోఘసాధనములను గొని యీశ్వరధర్మధ్వజమును దాల్చి పోరాడఁగలుగుదురు. ఈశ్వరభక్తుల మన్ననమ్మకము లేక దురభిమానపూరితులైనవాక్శూరులు స్వార్థత్యాగము కావలసినప్పుడు మూలమూలల నొదుగుచు తమ పరదూషణపాండిత్యము కష్టసమయములయందు తమకు తోడుపడకపోఁగా భీరువులయి యదృశ్యులగుదురు. ఇట్టివారి కార్యసాధకత్వ మంతయు పరదూషణములతోను దంభోక్తులతోను స్వశ్లాఘనలతోను ద్వేషప్రధానములైనపాటలతోను ధ్వజపటములతోడి యూరేగింపులతోను నిండి యుఱుములతోను మెఱుములతోను పూర్ణముగా చినుకు లేనిశుష్కమేఘాడంబరమువలె క్రియాశూన్యమయి పర్యవసించును. నిజమైనదేశాభిమానమును భక్తియుఁ గలవారు జనులు తన్ను మెత్తురా యనుసరింతురా యన్నచింతను మనస్సునందుఁ జొరనీక యిది దేశోపకారకమా యీశ్వరసమ్మతమా న్యాయానుకూలమా యనిమాత్రము విచారించి యీశ్వరప్రీతికరమును, ధర్మానుకూలమును, దేశక్షేమకరము నని దృఢపడినతోడనే జనులు దూషించినను భూషించినను త్యజించినను భజించినను గణన చేయక న్యాయమార్గమున నడుచుచు దేశోపకారముకొఱకు తనధనమును దేహమును కావలసినచో ప్రాణమును సహిత మర్పింప వెనుకతీయకుందురు. స్వార్థపరిత్యాగము లేని

వాక్చాతురతను జూపువాఁడు నిజమైనదేశాభిమాని కానేరఁడు. తనకు సోదరతుల్యమైనజనసామాన్యముయొక్క మేలుఁ గోరెడుదేశాభిమాన మాననీయుఁడు సమయము వచ్చినప్పుడు జనసామాన్యక్షేమముకొఱకు సంశయింపక తనదేహము నైనను సంతోషపూర్వకముగా ధార పోయుటకు సంసిద్ధుఁడయి యుండవలెను. ఇట్టినిర్వ్యాజదేశాభిమాన మునకు దృష్టాంతముగా నొకచరిత్రాంశము నుదాహరింప ననుజ్ఞ వేఁడెదను.

ఇంగ్లండుదేశమునకు రాజైన మూడవయెడ్వర్డు పూర్వము ఫ్రాన్సుదేశముమీఁద దండెత్తి యనేకయుద్ధములు చేసి కడపట కేలే నగరమును ముట్టడించెను. ఆపురవాసులు సాధ్యమయినంతవఱకు స్వపురరక్షణార్థము బహుదినములు ధైర్యోత్సాహములతో పోరాడి తుద కాహారపదార్థాభావమువలనఁ జేయునది లేక తమపట్టణమును శత్రురాజునకుఁ లోఁబఱుపవలసినంత దుస్స్థితికి వచ్చినవారయి కొన్ని పద్ధతుల కంగీకరించినయెడల పురమును స్వాధీనము చేసెదమని రాజునకు సందేశము నంపిరి. పురజనులు చూపినయసాధారణపౌరుష మునుబట్టి తనసేనలకుఁ గలిగిన వినాశమువలనను దనకుఁ గలిగిన యత్యంత వ్యయప్రయాసములవలనను రాజు దురాగ్రహావేశపరవశుఁ డయి పురజనులయెడల దయ దలఁపక యెల్లవారిని తుదముట్టింప నిశ్చయించుకొని యుండెను. అట్లు సర్వజనసంహారము చేయుఁజూచుట క్రూరకృత్యమని మంత్రులు మొదలైనవారు ప్రార్థించివాదించినపిమ్మట పురజనులలో ప్రముఖులుగా నున్నవా రాఱుగురు తమప్రాణముల నిచ్చుట కొప్పుకొని వచ్చి కోటతాళములు తనకు తెచ్చియిచ్చినపక్ష మున తక్కినవారిప్రాణములను గాపాడెద నని రాజు పౌరులకు వర్త మాన మంపెను. పిడుగువంటి యీయశుభవార్త రాఁగానే కోటలో

నున్న పౌరబృందములో గొప్పసంక్షోభ మారంభ మయ్యెను. మా ప్రాణసంరక్షణార్థ మయి మీప్రాణములు విడువు డని పౌరులు తను లోనివారి నెవ్వరి నాజ్ఞాపింప సమర్థులగుదురు? తోడిపౌరులప్రాణములను కాపాడుటకయి తనప్రాణముల నిచ్చెద నని తమంత బైలు దేఱెడుపరోపకారు లెవ్వ రుందురు? ఇట్లు క్షణకాలము దిగ్భ్రమ నొంది యేమిచేయుటకును పాలుపోక చింతించుచుండగా నాగుంపులో నుండి యొకమహానుభావుడు వెలువడి వచ్చి పౌరరక్షణార్థము తన ప్రాణముల నిచ్చెద నని సంతోషపూర్వకముగా పలికెను. పరిశుద్ధ చింతతో పరోపకారార్థము స్వార్థపరిత్యాగమునకు పూనిన పుణ్య పురుషుడు చూపిన సిదర్శనము లోకములో నెప్పుడును నితరులను దనవంక కాకర్షింపక వ్యర్థముగా పోదు. అట్లు వెడలివచ్చి ముందు నిలిచిన యీమహాత్ముని యసాధారణ దేశాభిమానమును జూచి తత్క్షణమే యింకొక కార్యశూరుడు తనప్రాణముల నిచ్చెద నని ముందుకు వచ్చెను. అతనిని జూచి వెంటనే యింకొకడును, అనంతర మింకొకడును, ఇంకొకడును, ఈప్రకారముగా పరోపకారార్థ మయి యాత్మప్రాణత్యాగమున కంగీకరించినవా రాఱుగురును నిమిషకాలములో సంసిద్ధు లయిరి. అప్పు డాపౌరులలో ననేకులు తామే ముందుగా వచ్చి పరోపకారార్థ పరిత్యక్తదేహుల మయ్యెడుభాగ్యమును బొందలేకపోయితిమిగదా యని సిగ్గును విషాదమును గాంచసాగిరి. దేశాభిమాన మన్న నిట్లుగదా యుండవలెను. ఇట్లాయాఱుగురు పుణ్యపురుషులును వినయవేషములతో రాజుకడకు వచ్చి తమ నగరము యొక్క తాళముల నర్పించిరి. తాను మొదట నుద్దేశించినట్లు రాజు వారిప్రాణములు తీయుటకు కృతనిశ్చయుడయి యుండెను; అట్లుచేయుట తగవు కాదని మంత్రులును యువరాజును జేసినహిత

బోధలన్నియు రాజుముందట బూడిదలో వ్రేల్చిన హోమము లయ్యెను; ఇట్టి యవస్థలో గర్భవతియై యుండిన రాణి యిగ్గంటమునుండి భర్త వద్దకు వచ్చుట తటస్థించెను.

ఆమె స్త్రీజనస్వభావికమైన జాలిగుండెతో రాజు పాదముల మీఁదఁబడి, ఎవ్వరెన్ని విధములఁ జెప్పినను వినక తనపట్టును విడువకున్న యారాజుయొక్క కఠినచిత్తము కరఁగునట్లుగా సజ్జనాగ్రగణ్యులైన యాపౌరజన షట్కముయొక్క ప్రాణప్రదానము నిమిత్తమయి దీనవచనములతో భర్తను వేఁడుచు నభయహస్తమిచ్చువఱకును పాదములపైనుండి లేవకుండెను. వజ్రకఠినహృదయుఁడయి పౌరషట్క ప్రాణాపహరణదీక్ష వహించిన రాజుసహితము ప్రియకాంతా ప్రార్థనమువలన తన తొంటినిశ్చయమును విడువవలసినవాఁడయి యాయాఱుగురను భార్యవశముగ నప్పగించెను. ఆసాధ్వీమణి తత్క్షణమే వారిని బంధమునుండి విముక్తులను చేసి వారికి నూతనవస్త్రములను కట్టనిచ్చి తనపంక్తిని విందుపెట్టి వారి నభినందించి పంపివేసెను. ఇందాపౌరజనషట్కముయొక్క చరిత్ర మెంత శ్లాఘాపాత్ర మైనదో రాణియొక్క సదయచరిత్ర మంత శ్లాఘాపాత్ర మైనదే. నిజమైనయీశ్వర భక్తి గలవా రందఱును శత్రుపక్షమువారినిసహితము ద్వేషింపక ప్రేమింపవలయును. అట్టి ప్రేమతోఁ జూపినపరోపకారచింత గలవాఁడే నిజమైనభక్తుఁడును దేశాభిమానియు నగును.

ఇప్పు డీదేశములో పరద్వేషసహిత మైనదురభిమానమే కొందఱచే దేశాభిమానముగా పరిగణింపఁబడుచున్న దని యీవఱకే సూచించి యున్నాను. ఈదురభిమానప్రభావముచేతనే తమదంతయు సర్వోత్తమ మైనదని గర్వించుచుండుటయు సితరుల దంతయు హేయమైనదని గర్హించుచుండుటయు సంభవించుచున్నది. మనతప్పులను

మనము తెలిసికొని సంస్కరించుకొనుచున్నంగాని మన కభివృద్ధి కలుగదు. దేశాభివృద్ధికి సర్వమును మించిన సర్వశత్రువు వేఱొకటి లేదు. దేశాభివృద్ధి కలుగవలె నన్నచో మనదోషముల నెఱిగి సంస్క-రించుకొనుచు నితరులగుణముల నెఱిఁగి గ్రహించుచు నుండవలెను. పరిశుద్ధాస్తికమతావలంబుల మని చెప్పుకొనెడు మన మెప్పుడును దేశాభిమానము పేరు చెప్పికాని మఱి యేసత్కార్యము పేరు చెప్పికాని యన్యులను ద్వేషింపఁగూడదు. మనము ద్వేషింపవలసిన దొక్క-పాపము మాత్రమే. పరిశుద్ధాస్తికమతానుసారముగా స్వదేశీయుని నైనను పరదేశీయు నైనను సోదరతుల్యునిగా భావించి యెల్లవారిని సమబుద్ధితో ప్రేమించి మన మాదరము చూపవలెను. తనవా రనియు పరులనియు భేదభావమును వహించి సౌభ్రాత్రమును చూప కుండుట మనస్వభావమునకును మతసిద్ధాంతములకును భగవదాజ్ఞకును విరోధము. కాఁబట్టి సౌభ్రాత్రమునకు భంగము కలిగించెడు ప్రతి ప్రతిబంధమును రూపుమాపుటకయి ప్రయత్నించుట సర్వవిధముల చేతను మనకు పరమకర్తవ్యము. ఐకమత్యమును చెఱిచి, వైషమ్యమును వృద్ధిపఱిచి, ద్వేషమును కలిగించి, సౌభ్రాత్ర మును తొలఁగించెడి మహానర్థము మన దేశములోఁగల వర్ణభేదపిశా చము. ఈక్రూరపిశాచము మన దేశములో నిరంకుశముగా రాజ్యము చేయుచున్నంతకాలము స్వరాజ్యముగాని, ఈశ్వరరాజ్యముగాని, మఱి యేరాజ్యముగాని తలయెత్తదు. ఈపిశాచావేశబలముచేత మన దేశ ములో నైకమత్యము చచ్చినది; పరస్పరద్వేషము హెచ్చినది; సుగుణసంపద విచ్చినది ; అనర్థపరంపర వచ్చినది. ఇట్లన్ని యవ గుణములు ప్రబలినప్పుడు మన దేశములో నీశ్వరరాజ్య మెట్లు వ్యాపించును? అమృత తుల్యము లైనపరిశుద్ధాస్తిక మత

దివ్యఫలము లెట్లు ప్రాపించును ? ఈ పిశాచబలము చేత మత మిప్పుడు హృదయమును విడిచి పొట్టకు దిగినది. అందుచేత మతధర్మము లైనకారుణ్యము మొదలైనవి హృదయమునుండి తొలఁగి పోయినవి ; మతధర్మములని పేరు పెట్టుకొని వచ్చి యొండొరులతో భుజింపఁగూడ దనెడు సోదరభావ భంజకము లైనవిషకీటకములు పొట్టకడ్డముగాఁ జొచ్చి కలఁగించు చున్నవి. కడుపే కైలాస మనెడుమహానుభావులు మత మంతయు భోజనములోనే యున్న దని చెప్పి మానవకోటిలోని పరస్పర భ్రాతృభావమును నామమాత్రావశేషము చేయఁ జూచుచున్నారు. సన్నతమహావృక్షమును మూలచ్ఛేదము చేయఁజాలిన యీయపసిద్ధాంతవిషబీజము తమలో మొలక యెత్తకుండ జ్ఞానజ్యోతిచేత మాడ్చివేయుట పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులకు ప్రథమ ధర్మము. వర్ణభేద పిశాచము మన దేశమాతకాచరింపని చెఱుగు లేదు. భారతపుత్త్రుల సమస్తవిషయములలోను దాసులనుగాఁ జేసి సమస్తస్వాతంత్ర్యములను గోలుపోఁగొట్టినది యీ మొండిపిశాచమే. అన్యదేశప్రభుజాతివారు మనలను తిన్నగాఁ జూచుచుండలేదని మనవారు మొఱ్ఱపెట్టుచున్నారు. రాజ్యాధికారగర్విష్ఠులయి వారిలో ననేకులు మనయెడల నర్హగౌరవము చూపకుండుట సత్యమే. అయినను వర్ణపిశాచప్రేరణముచేత నగ్రవర్ణములవార మనుకొని విఱ్ఱవీఁగెడు మనవా రధమవర్ణములవా రనఁబడెడి స్వమతమువారివిషయమునఁ జూపెడి యగౌరవమునుబట్టి చూడఁగా నన్యమతస్థులుచూపెడిదిపర్వాతిములో పరమాణువంతయైననుండునా యని సంశయింపవలసియున్నది. మనవారు స్వమతస్థులై నమాలమాదిగలయెడలఁ జూపెడి యన్యాయము మానవనామధారకులకెల్ల నవమానకరముగా నున్నది. వాండ్రు మనవీథులలో నడువఁగూడదు ;

వాండ్రబిడ్డలు మనబడులలో చదువఁగూడదు. గాడిదయైనను పంది యైనను మనదాపుననుండి పోవచ్చునుగాని మాలవాఁడుమాత్రము బారెడుదూరమునుండియైనను పోఁగూడదు మనమతములో నున్నంత కాలము వానికెప్పుడును ముక్తికలుగదు; గౌరవముకలుగదు. హిందు వైననుమాలవాఁడు స్వమతమును విడిచిబైలఁబడినఁగాని గౌరవపాత్రుఁడు కాఁడు. హిందువుగా నున్నమాలసేవకుఁడు మాత్రమే యస్పృశ్యుఁడును అవాచ్యుఁడును నగును గాని యా చెప్పఁరానివాఁడే క్రైస్తవమతమునో మహమ్మదీయమతమునో నవలంబించి జానో ఖానో కాఁగానే తాఁకఁదగినవాఁడును మాటలాడఁదగినవాఁడును నగుచున్నాఁడు. మత ములలో నెల్లఁ దమదే సర్వోత్కృష్ట మయిన దనిపొగడుకొనెడు హిందూమతస్థులకు స్వమతస్థు లయినమాలమాదిగల యెడలఁ దాము చూపెడియనాదరమును దలఁచుకొన్నప్పటికంటె నెక్కువ సిగ్గుపడవల సిన యవసరము మఱియెప్పుడు తటస్థించును? కోట్లకొలఁదిగా మన దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న యీమాలమాదిగలే మన పూర్వు లయిన యార్యులచే జయింపఁబడి దాసులుగాఁ జేయఁబడిన మనదేశపు మొదటికాపు లని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. అదియే నిజ మయినచో నిజమయినహిందూ దేశస్వాములు వారే యనియు ఆర్యసంతతివార మయిన మనము వారి దేశము నపహరించి చిర కాలమునుండి యనుభవించుచున్న యపహర్తల మనియు స్పష్ట మగు చున్నది. పంచముల నిట్టు పలుతెఱఁగుల బాధించు మన మేన్యాయ మును జెప్పి జేత లగుపరదేశీయుల నధికస్వాతంత్ర్యముల నిమ్మని వేఁడఁ గలము? జితులయినవారియెడల న్యాయముగా వర్తించికదా విజితుల మయిన మనము మాయెడ న్యాయముగాఁ బ్రవర్తింపుఁడని యడుగఁ గలము? ఇట్లు చెప్పుటచేత మనకర్హమైనస్వాతంత్ర్యములను మనము

పొందఁ బ్రయత్నింపరా దని నాయభిప్రాయ మెంతమాత్రమును గాదు. మనస్వాతంత్ర్యముల నిమిత్తమై పోరాడెడు మన మితరుల స్వాతంత్ర్యములను గూడ మన్నించి యితరులయెడ నన్యాయము చేయకుండుట ధర్మ మని చూపుటకొఱకే యింతనొక్కి చెప్పితినిగాని వేఱొకందునకుఁ గాదు. మన కర్హము లయినస్వాతంత్ర్యములను మనము పొందఁ గోరినను మనకు యోగ్య మగుగౌరవమును మనము పొంద నపేక్షించినను పురుషులకుఁ గాని స్త్రీలకుఁ గాని యన్యులకుఁ గాని యగ్రజాతులవారికి గాని యధమజాతులవారికి గాని మన మియ్యవలసిన స్వాతంత్ర్యములను మనము చూపవలసిన గౌరవములను మనము చేయవలసిన న్యాయములను మన మిచ్చి చూపి చేయవలెను. అందఱిని సోదరభావముతోఁ జూచుచు నెవ్వరియెడల నన్యాయము చేయక సర్వసమభావముతో వర్తించుట పరిశుద్ధాస్తికమతావలంబుల మైనమన కీశ్వరాజ్ఞారూప మైనపరమధర్మము; జ్ఞానవిషయమునఁ గాని సాంఘికవిషయమునఁ గాని నీతివిషయమునఁ గాని కళల విషయమున గాని కర్మలవిషయమునఁ గాని రాజ్యాంగవిషయములఁ గాని మానవకోటియొక్క సౌఖ్యాభివృద్ధులకు సహకారు లయిన సమస్తకృత్యములును మన కీశ్వరప్రీతికరము లయిన మతధర్మములే. మన మిది యది యనక మానవకోటి కేదేది యిహపరసుఖసాధకమో దానినెల్ల నభివృద్ధి చేయుటకయి యీశ్వరప్రీత్యర్థము పాటుపడవలెను. కార్యములచేతనే కాని క్రియ లేనిశుష్కవాక్యములచేత దేశ మెప్పుడును బాగుపడదు. ఉపన్యాసము లావశ్యకములే యయినను మన దేశాభివృద్ధి కయి యిప్పటియుపన్యాసములకంటె కార్యపరు లధికముగా కావలెను. సభాభవనములలో ప్రసంగములను ప్రతిజ్ఞలనుచేసి శపథములు పలుకువారు మాత్రమేకారు—కొందఱు సమస్తవిషయ

ములలోను సామాన్యజనులలో జ్ఞానాధిక్యము కలిగించుటకు బద్ధకంకణులు కావలెను; కొందఱు సాంఘికదురాచారములను వెల్లడించి సంఘసంస్కరణదీక్ష వహించినవారు కావలెను; కొందఱు సత్యసంధత్వాదులు బోధించుచు జనుల నధికనీతిపరులనుగాఁ జేయు కృతప్రతిజ్ఞులు కావలెను; కొందఱు అన్యదేశవిద్యాశిల్పయంత్రనిర్మాణాదులను నేర్చుకొని దేశములో నెలకొల్పి పాటుపడువారు కావలెను: కొందఱు మతధర్మోపదేశములు చేయుచు జనులలో పరిశుద్ధమతధర్మవ్యాపనము చేయ కృషిచేయువారు కావలెను. ఈవిధముగా నానాముఖములఁ బనిచేసిన గాని యొక్క విషయమునమాత్రమే కృషిచేసితక్కినవిషయములయందశ్రద్ధచూపిననిజమయినక్షేమలాభములు కలుగఁజాలవు. ముట్టమొదట సమస్తధర్మములకును నస్థిభారమైనమతమును పరిశుద్ధమైనదానినిగాఁ జేయవలెను మతము పరిశుద్ధమైనచో జనులు నీతిపరులును సాంఘికదురాచారదూరులును నగుదురు. ఈవిషయములయందభివృద్ధిపొందినఁగాని ప్రజలు రాజ్యాంగస్వాతంత్ర్యఫలములను పూర్ణముగా ననుభవింప శక్తులు కారు. సంఘసంస్కరణాదులు మనచేతిలో నున్నవి; రాజ్యాంగసంస్కరణాదులు పరులచేతిలో నున్నవి; కృషిచేసినచో స్వాధీనములయిన మొదటివానిలో జయముపొందఁగలుగుట నిశ్చయము; పరాధీనమైనకడపటివానిలో జయముపొందఁగలుగుట సంశయము. కాఁబట్టి మతసంఘసంస్కరణాదులయందుఁ గూడ శ్రద్ధవహించి పనిచేయ మన విద్యార్థులనత్యంతవినయముతో వేఁడుచున్నాను. స్వభావముచేత మన భరతఖండముసమస్తవస్తుసంపూర్ణమయినది. ఆవస్తువులయుపయోగము తెలిసికొని వానివృద్ధిజేసి లాభకరములుగాఁ జేయుటకు మనవారిలో నేర్పుకావలెను; కష్టముకావలెను; ధైర్యసాహసములు కావలెను; నీతి

పరత్వము కావలెను; సకలవస్తుసమృద్ధి గలుగునదేశములో పయి సాధనములు వృద్ధియయి జనులు కార్యనిర్వాహణకుశలులు కాఁగానే స్వదేశవస్తుసమాదరమును విదేశవస్తునిరాదరమును తమంతనే కలుగును. ఇట్టి కృషి జరుగక స్వదేశి విదేశి యని ఘోష మిడుచున్నంత మాత్రముచేత దేశమునకు నిజమయిన లాభము కలుగ నేరదు. జాతి మతద్వేషములను మాని దురభిమానమును త్యజించి పరదేశయాత్రలు చేసి పశ్చిమఖండవాసులలోఁ గలుగుణాంశములను గ్రహించి యంత్రనిర్మాణాదికౌశలమును సంగ్రహించి స్వదేశమున నెలకొల్పఁ గలిగినప్పుడే దేశమున కమూల్యప్రయోజనము కలుగఁగలదు. పరమదయాపరుఁడయినయీశ్వరుఁడు మనవారిని కార్యశూరులనుగాఁ జేయును గాక! ఓభక్తవత్సలా! భక్తుల మయిన మాప్రార్థనలాలించి మాకు దేశోద్ధారణవిషయమున కృషిచేయ ధైర్యోత్సాహములను గలిగింపుము. మే మెప్పుడును నీభక్తిని విడువకుండు నట్లును నీకు ప్రీతికరము లయినసత్క్రియలయందే సదా మాకాలమును ధనమును దేహములను వినియోగించుచుండునట్లును సమృద్ధిని శక్తిని మాకు ప్రసాదింపుము.

రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనసమాజము.

——o——

ఈసమాజ మిక్కడ దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరములనుండి యుండియున్నది. అంతకాలమునుండి యుండఁగా నేఁటికాలమున కాసామాజికులలోఁ గొంద ఱనుష్ఠానపరు లగుట తటస్థించినది. అనుష్ఠానపరు లగుట యనఁగా తాము పరమప్రమాణము లని నమ్మిన

సిద్ధాంతముల ననుసరించి ప్రవర్తించువారగుట. అట్లయిన యనుష్ఠాన పరులలో నే నొకఁడను చెన్నపురిరాజధానియందుఁ గాని బొంబయి రాజధానియందుఁ గాని కాళీఘట్టరాజధానియందుఁ గాని భరత ఖండము నందలి మఱి యే యితరదేశమునందుఁగాని బ్రహ్మసమాజము లనునామమునను ప్రార్థనసమాజము లనునామమునను బరఁగుచున్న సమస్తసమాజముల యొక్కయు ముఖ్యసిద్ధాంతములు రెండని చెప్పవచ్చును. అందొకటి సర్వలోకాధిపతి యైన యీశ్వరుఁడు లోకైకపిత యన్నవిశ్వాసము; రెండవది జాతివర్ణ మతభేదములు లేక యీశ్వర సృష్టిలోనివారయిన సర్వమానవులును సోదరతుల్యు లన్న విశ్వాసము. ఈ రెండును దా ననుష్ఠానపరుఁడు కాఁగలిగినను కాఁజాలకపోయినను పూర్వోక్తము లయినసమాజములలోఁ జేరిన ప్రతి సామాజికునియొక్కయు పరమభావనలు. కేవలశుష్కోపదేశమునకంటెఁ గార్యాచరణము శ్లాఘ్యతరమనుట నిర్వివాదాంశముగదా? తాను జేసిన యుపదేశము తనకే యాచరణమునకుఁ బనికిరాని పక్షమున మఱియెవ్వరికిఁ బనికివచ్చును? అట్టివంచకునిమాటలయం దెవ్వరికి విశ్వాసము కలుగును? పరోపదేశసమయమునం దెల్లవారును పండితులే యయి యనుష్ఠానసమయము వచ్చినప్పు డాపాండిత్యమును మూలఁబెట్టెడియీకాలములో చెప్పినట్టు నడుచుకొనెడు సాహసికుఁ డొక్కఁడు కలిగినను తదితరులు కాకపోయినప్పటికిని సామాజికు లందఱైన నాతనిగౌరవించి యాదరింపవలయునుగదా? అట్లు చేయక వాక్శూరులైన కొందఱు బుద్ధిమంతు లాకార్యశూరులపై వేగిరపాటు గలవారనియు దూరాలోచన లేనివారనియు దోషారోపణలు చేయుచు సౌభ్రాత్రమును విడువఁజూచుట శోచనీయముగదా? ఒకవేళ వృద్ధత్వ దోషమున మతితప్పి యన్నిటికి సాహసించి పరలోకమునకుఁ బ్రయా

ణముకట్టుకొని యున్నట్లూహింపఁదగిన నావంటివాని విషయమున
నట్టి దోషారోపణము లొకవేళ నంతగా నింద్యములు కాకపోయినను
బుద్ధిపటుత్వము గలిగినవయస్సునుండి విద్యాధిక్యముచే దూరా
లోచన గలవా రనఁదగి యీలోకములో చిరకాలము వర్ధిల్ల నపే
క్షించియున్న క్రియాపరుల విషయమున నట్టి యారోపణములు గర్హ
ములు కాకపోవునా? ఓసోదరులారా! మీలో నెవ్వరైన నట్టి యారో
పణములు చేసెడివా రున్నపక్షమున, ఈశ్వరు నొక్కసారి హృదయపూ
ర్వకముగాఁ బ్రార్థించి మీపూర్వసిద్ధాంతములను స్మరణకుఁ దెచ్చు
కొని మీసోదరులయెడలఁ బూర్ణస్నేహమును గనఁబఱుపుఁడు. వ్యాధి
బాధచేతఁ గదలలేనివాఁడ నయి కూరుచుండి వ్రాయుటకుసహితము
శక్తుఁడను గాక పరుండియే యీపంక్తులను వ్రాసి మిమ్ము వేఁడు
చున్నాను. మమ్మవివేకు లగు వేగిరపాటుగలవారినిగా భావింపక
సదయదృష్టితోఁ జూడుఁడు. సత్కార్యమునకుఁ బూనుటలోను
సత్యము ననుష్ఠించుటలోను వేగిరపాటన నెట్టిది? కాలముకొఱకు
వేచుటయన నెట్టిది? ఎప్పుడు సత్కార్యము తేటపడునో దానికిఁ
బూనుట కప్పుడే యుక్తసమయము; ఎప్పుడు సత్యము స్పష్టపడునో
దాని ననుష్ఠించుట కప్పుడే యుక్తకాలము. తనతప్పును కాలముపైఁ
ద్రోయుట యీశ్వరునియందును సత్యమునందును దమకుఁ గల భక్తి
హీనతకును గౌరవాభావమునకును గుఱుతు. నిజమయిన భక్తిపరుఁ
డెప్పుడు నిట్టిమాటలనఁడు. కొందఱుమహానుభావులు సమయమువచ్చు
వఱకును తామేమో లోకోపకారధురీణు లయినట్టును భక్తాగ్ర
గణ్యు లయినట్టును నటించుచు లోకమును భ్రమింపఁజేయుచు శోధన
వచ్చినప్పుడు తెర వెడలివచ్చి ప్రాపంచికనాట్యరంగమున తమస్వాభా
వికవికృతవేషములతోఁ గనుపట్టుదురు. పయిమాటలు కార్యభీరు

లయిన మట్టి వేషధారులతోడ నెడలవలసినవిగాని భక్తిలేశభూషితులైన నిష్కపటహృదయులతోడ నెడలవలసినవి కావు. భక్తలోకాభీష్టప్రదాతయైన యీశ్వరుఁడు పరిశుద్ధాత్మను లయినభక్తుల హృదయములయం దట్టితలఁపులు పొడమకుండఁజేసి, మానవదౌర్బల్యముచేత తాము ధర్మచరులు కాలేకపోయినను ధర్మచరుల నాదరించునట్టి సద్బుద్ధి వారి కందఱికిని పుట్టించునుగాక!

నేను వర్ణభేదమును పాటింపక సర్వవర్ణసమభావమును బూనుటచే సామాన్యముగా సంఘసంస్కారమునకును ముఖ్యముగా వితంతు వివాహ సంస్కారమునకును నష్టము కలిగెనని కొందఱు భావించుచున్నారు. అది యెంతమాత్రమును సరికాదు. ఎప్పుడును లోకములో నేసంస్కారమును తనయొక్క న్యాయబలమునుబట్టి నిలిచియుండును గాని యొక్కమానవమాత్రుని జీవితమునుబట్టి ప్రబలదు. ఈశ్వరేచ్ఛ చేత నావంటిదుర్బలుఁడు సహిత మొకానొకప్పుడు సంస్కార ప్రాబల్యమున కొకపనిముట్టుగా నుండవచ్చునుగాని యాతని తోడనే యా సంస్కారము నశింపదు. ఎప్పుడును బ్రతీక్షింపని స్థలములనుండి ప్రబలులైనసంస్కారపక్షావలంబు లనేకులు బైలుదేఱి సహస్ర గుణము లధికముగా దానిని కొనసాగింపవచ్చును. ఈశ్వరసంఘటనలు దురూహ్యములుగదా! ఇంతకును వర్ణవైషమ్యమును విడుచుటచేత నేను సంస్కారపరాయణత్వము నెంతమాత్రమును విడిచిన వాఁడను గాను. ఈశ్వరపుత్రిక లయినహిందూసుందరు లందరును నా నూతన సంబంధమునుబట్టి నాకు మఱింతదగ్గరవా రయిన తోడఁ బుట్టువు లగుటచేత వారిస్థితిని బాగుచేయుటకయి మఱింత యెక్కువ పూనికతో పాటుపడుట నాకుఁ బరమకర్తవ్యముగా నేర్పడియున్నది. సామాన్యముగా స్త్రీలస్థితిని ముఖ్యముగా వితంతువులస్థితిని బాగు

పటుచు ప్రయత్నములో నీకముందును నాశక్తినియుక్తిని నాకాయుమును ధనాదాయమును వలసినచో నాజీవితమును ధారపోయుటకయి నేను సంసిద్ధుఁడ నయియున్నాను. వివాహమాడ నపేక్షించువారుగాని విద్యాలాభము పొందఁగోరువారుగాని యథాపూర్వకముగా నేను గట్టించిన గృహమునందు వసించి స్వాభీష్టము బడయుచుండవచ్చును. అట్టివారు నాతోఁగలసి భోజనము చేయుక వంతులవరుసను స్వయంపాకమును గావించుకొని సుఖించుచు నాయాతిథ్యసత్కారమును యథేచ్ఛముగా ననుభవింపవచ్చును. ఏకేశ్వరారాధనము నంగీకరించి విగ్రహారాధనమును త్యజించి జాతివైషమ్యాభావమును భజించుటచే సంస్కారపక్షమునఁ బనిచేయుటకే నాకర్హత లేదని యాస్తికశిఖామణు లయిన యపూర్వసంఘసంస్కారప్రియులు కొందఱు ఘోషించుచున్నారఁట! వారు ఘోషించునట్లు వారి యాదరణము క్రిందఁ బని చేయుటకును నాకిసాంగత్యభాగ్యము ననుభవించుటకును నేనర్హుఁడను గాఁకపోవచ్చును. ఇటువంటి పరార్థపరులు లక్షమంది నన్ను త్యజించినను నాసేవ యంగీకరించుట తమ గౌరవమున కర్హముకా దని భావించినను, ప్రభువులకెల్లను ప్రభువయిన సర్వేశ్వరుఁడు నన్ను త్యజింపక నాకభయహస్తమిచ్చి స్వదేశక్షేమార్థముగా నాసేవ నర్పించుటకుఁ బురికొల్పుచు నాకుఁ బ్రాపయి చెంతనిలిచియుండఁగా నాధర్మమును నిర్వహించుటకు నే నెట్లర్హుఁడను గాకపోదును? ఈశ్వరబలము లేక లోకములో నే సత్కార్యమును సంపూర్ణసాఫల్యము నొందనేరదు. సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వరుఁడే నాకు ముఖ్యబల మయి యుండఁగా నశక్తమానవులతోడ్పాటు కొందఱిది లేకపోవుటవలన నాపని కేలభంగము వచ్చును? ఇప్పుడు ప్రతాపోక్తులు పలికెడి యీయనసహాయవాక్యాగులవంటి వారియొక్క

యౌదార్యమును ధైర్యమును నేనుముప్పదిసంవత్సరములనుండిచూచు
చున్నాను. బూటకపుమాటలబుంగ లైనమహావాక్యశూరులు పలు
వురు ప్రసంగములు కావలసివచ్చినప్పుడు సభాభవనములు మాఱు
మ్రోయునట్లు మేఘగంభీరభాషణములతో మహాఘోషము చేసినను
కార్యములు కావలసివచ్చినప్పు డేమూలను గానఁబడకున్నారు. ఇట్టి
వాక్శూరులు కార్యశూరులయి సంస్కారదీక్ష వహించి దేశమును
శతాబ్దములనాటి యగాధదురాచారపంకమునుండి యుద్ధరించుచుఁ
దమవీరత్వమును గనఁబఱుచునప్పుడు పైనుండిచూచుచు నాకంటె
నెక్కుడయానందమును బొందువా రింకొక రుండరు. ఈమహనీయుల
కొకవేళ నాచే నెట్టియల్పసేవకూడ నంగీకార్యమయినయెడల వృద్ధుఁ
డను దుర్బలుఁడను నైన నేనును నాకీశ్వరుఁడుప్రసాదించినయల్పబల
మును శక్తివంచనలేక వినియోగింప సంసిద్ధుఁడనయి యున్నాఁడను.
మాటలకేమి? మూఢులముందఱను దురభిమానదూషితులముందఱను
పోటుమాట లెన్నియైనను బలుకవచ్చును. ఈశూరాలాపములసత్య
మును కార్యమువచ్చినప్పుడు కనఁబఱచినప్పుడుగదా యీవాక్
శూరులమగతనము తేటతెల్లమగును! మూఢజనసమ్మతముగాని
యొకసంస్కారమునకుఁ బూనినచో భూషించుమిత్రులు దూషించు
నప్పుడును, సేవించుసేవకులు బాధలు గావించునప్పుడును, ఆహ్వానపత్రి
కలు పంపు మతాచార్యులు బహిష్కారపత్రికలు పంపునప్పుడును,
ఈశ్వరభక్తివలనఁ గలిగెడియసమానబల మొక్కటియే తోడుపడును
గాని యదిలేనినాస్తికత్వాదు లేవియు తోడుపడవు. సంఘసంస్కారుల
మయితిమని సంతోషపడెడి యోమిత్రులారా! వృథాగర్వాలాపములు
పలుకక కార్యపగులయెడల సింహిక సహనము వహింపుఁడు. తమ
సంస్కారము లేక సంఘసంస్కారముగాని మఱియే యితరసంస్కా

రముగాని జయప్రదముగా సాగదని చిరకాలానుభవము వలన నేను దృఢముగా తలఁచుచున్నాను. మీరు పడుచున్నభ్రమలోనే నేనును దగులుకొని యుండి మతవిషయకము లయిన నావిశ్వాసములను గొన్నిటిని కార్యములలోఁ జూపక యాత్మవంచకుఁడనయి వితంతువివాహసంస్కారము చేయు నని కడచిన యిరువదియయిదు సంవత్సరముల నుండి యీశ్వరవంచకుఁడ నయి ప్రవర్తించినాఁడను. ఇట్లు చేసినను వితంతువివాహసంస్కార మిప్పుడించుమించుగా నారంభదశలో నున్నట్లే యున్నదిగాని యెక్కువవృద్ధిని బొందఁ గలిగినది గాదు. ఇప్పుడును పట్టపరీక్షలం గృతార్థు లయినవిద్యావివేక సంపన్నులు వితంతువివాహములను సంస్కారకార్యపట్టికలో నుండి తీసివేయ వలయు ననుచున్నారు; వితంతువివాహము లాడినవారిలో భోజనము చేసినవారికి స్వాము లిప్పుడును బహిష్కారపత్రికల నంపుచున్నారు. శూరాలాపము లాడుసంస్కారప్రియు లిప్పుడును వెనుకటివలెనే భయపడుచున్నారు. ఇంతకాలము నా యౌవనమును బలమును ధనమును విద్యను బుద్ధిని వితంతువివాహపక్షమునకుఁ గొంత యుపయోగించియున్నాను. ఇఁకముందును నా దేహములో నూపిరియున్నంత కాల మీపనిని విడువను నా కంత్యదినములు సమీపించుచున్నవి. దక్షిణ హిందూస్థానబ్రహ్మసమాజమునకుఁ బ్రధానాధ్యక్షుఁడుగా నుండి యీశ్వరునియొక్క పరస్పరభ్రాతృభావమును ఘోషించుచు నాత్మవంచకుఁడను లోకవంచకుఁడను భగవద్వంచకుఁడను నయి దేహము త్యజించుట కిష్టములేనివాఁడ నయి యీ లోకసామాన్యసౌభ్రాత్రమున కీవృద్ధదశలో సాహసించినాఁడను! ఇహలోకయాత్ర నాకు నేటితోనే ముగియవలసియున్నను పరవంచకత్వము విడిచి సత్యము ననుష్ఠించి యీశ్వరసామీప్యమును గొంత యెక్కువగాఁ బొందఁగలిగితిని

గదా యన్నసంతోషముతోను తృప్తితోను దేహమును చాలించె దను. ఈశ్వరుఁడు నాకు సంపూర్ణమనశ్శాంతిని గలిగించును గాక! నావంటివారి నిదర్శనమువలన లోకమునకు మేలుకలుగునట్లు చేయునుగాక! నామిత్రులు నన్ను మన్నించి నాయందుతొంటిసుహృద్భావమునే చూపుదురుగాక!

కం-వీరేశలింగము.

సన్మతము. 1-4-08.

ఎల్లవారును తామవలంబించినమతమే యుత్తమమయినదనియు దానివలననే ముక్తి గలుగుననియు చెప్పుచున్నారు; ఎల్లవారును తామనుసరించెడుమతము గాక యితరమతము లన్నియు హేయము లనియు నరకహేతువు లనియు ఘోషించుచున్నారు. గ్రామదేవతలయెదుట కోళ్ళయొక్కయు మేఁకలయొక్కయు గొంతుకలు కోసి యానందించు జీవహింసాపరుఁడును తనమూఢమతమే సన్మత మనుచున్నాఁడు; తులసిపూసలతావళములు ధరించి లలాటము నిండ తిరుమణినామములు తీర్చి శంఖచక్రముద్రలతో బుజములు కాల్చుకొను వీరవైష్ణవుఁడును తనదే యుత్తమమత మనుచున్నాఁడు; రుద్రాక్షమాలలు దాల్చి మొగమునిండ విభూతి పూసికొని నాలుకకును బుజములకును శూలములు గుచ్చుకొని నిప్పులుత్రొక్కు వీరశైవుఁడును తనదే సర్వోత్కృష్టమత మనుచున్నాఁడు; సూర్యోదయము మొదలుకొని సూర్యాస్తమానమువఱకును కర్మములలో మునిఁగి తేలుచు నుపవాసాదులచే బాధపడు పరమఛాందసుఁడును తనదే

శ్రేష్ఠమత మనుచున్నాఁడు. ఇంక తీలాగున నెవరిది వారే సన్మత మని సంస్తుతించుకొనుచున్నప్పుడు సత్యమైనసన్మత మేదో తెలిసి కొనుసాధన మేమున్నది? ఒకవృక్షము మంచిదో చెడ్డదో దానిఫల ములవలననే తెలిసికొనవలసినట్లు మతమహావృక్షమునుసయితము దాని ఫలములవలననే సంశోధించి నిశ్చయింపవలసి యుండును. వృక్షము యొక్క శ్రేష్ఠతను నిర్ణయించుట ఫలములయొక్క రంగును బట్టియు గొప్పతనమును బట్టియు మాత్రమే కాక వానివలన దేహమునకుఁ గలి గెడి యారోగ్యసౌఖ్యములనుబట్టి నిర్ధారణ చేయవలసి యుండును. పండు మంచిరంగును స్థౌల్యమును గలదయినను దేహమున కనా రోగ్యకర మయి బాధను కలిగించునది యగునేని, అట్టిదుష్ఫలముల నిచ్చువృక్షమును వివేకి యయినవాఁడు సద్వృక్ష మని చెప్పఁజాలఁడు గదా? ఆప్రకారముగానే మతమహావృక్షముయొక్క ఫలము లింద్రి యాకర్షకములును బహుజనావృతములు నయినంతమాత్రముచేత నాత్మ కానందదాయకములును పుష్టికరములును గానియెడల తన్మత మును సన్మత మని వివేకిలోకము పరిగణింప నేర్చునా? సన్మతకల్ప తరు వెప్పుడును సర్వజనసంతతానందదాయకము లైనసత్ఫలముల నిచ్చునది యయి యుండును. సర్వజనానందకరము లగునసత్ఫలములు సత్యము న్యాయము ప్రేమయు మొదలయినవి. ఇట్టి యమూల్యసత్ఫల ములను లోకమునకు వెదచల్లు మతమహాకల్పమహీరుహమునకు మూలము సత్యన్యాయదయాస్వరూపుఁ డైనపరమేశ్వరుఁడు. మధుర ఫలభరిత మయినమహావృక్షము నాశ్రయించి సుఖించుపక్షులవలె సమస్తకళ్యాణగుణపరిపూర్ణుఁ డైన పరమేశ్వరునికారుణ్యాతిశయము చేత ననంతదివ్యఫలముల నొసఁగు సన్మతకల్పభూరుహము నాశ్ర యించి నిత్యానందామృతరసపానసౌఖ్యము ననుభవించుచు కృతార్థులు

కావలసినవా రీశ్వరసంతతి యనఁదగిన మానవకోటి. సకలజనులను ప్రేమించుచు రక్షించుచు సమభావమున సౌఖ్యానందములఁ బ్రసాదించు పరమేశ్వరుఁడు మన పరమపిత: తదీయసంతతియైన మానవకోటి పరస్పరభ్రాతృభావముతో నన్యోన్యసుఖాభివృద్ధులకయి పాటుపడుచు సమస్తవిషయములలోను లోకపితయొక్కయాజ్ఞ ననువర్తించుచు తదనుగ్రహమువలననే యానందము నొందవలసినసోదరీసోదరబృందము. పరమపితయైనయీశ్వరునితోడ తత్సంతతియైన మానవసంతతిని పృథముగా బంధించెడు ధర్మానుబంధమే మతము కాఁబట్టి సత్యమతావలంబులైనవారికి లోకమంతయు నేకకుటుంబము: పురుషు లందఱును సోదరరత్నములు; స్త్రీ లందఱును సోదరీమణులు. జాతివర్ణద్వేషములను బూనక యెల్లవారియెడలను సౌభ్రాత్రము వహించి పరులను తనవలె భావించి ప్రేమించి స్వప్రయోజనపరత్వము విడిచి పరార్థపరుఁడయి వర్తించుట మానవధర్మము. అదియే యీశ్వరప్రీతికరము; అదియే పుణ్యము; అదియే శాశ్వతసుఖదాయకము. దేశభేదమతభేదములనుబట్టి జాతివర్ణద్వేషములను వహించి జనులను పగవారివలె భావించి గర్హించుచు పరోపకారచింతను విడిచి స్వార్థపరుఁడయి వర్తించుట మనుష్యప్రకృతి కనర్హమైనయధర్మము; అదియే యీశ్వరద్రోహము; అదియే పాపము; అదియే శాశ్వతదుఃఖదాయకము. ఈశ్వరేచ్ఛనే తనయిచ్ఛనుగాఁ గైకొని భగవత్ప్రీతికర మగునట్లుగానే సమస్తకార్యముల నాచరించుచు సర్వప్రయత్నములచేతను పాపమార్గమును పరిహరించుచు పుణ్యమార్గముననే సంచరించుచు తాను సుఖించుచు లోకమును సుఖింపఁజేయునట్లు మనుష్యుని సముపుటయే మతమువలనఁ గలుగవలసిన ప్రయోజనము. తాను సుఖించుటకును పరులను సుఖింపఁజేయుటకును సత్యము

న్యాయము కారుణ్యము మొదలయినసుగుణరాదనములే పరమసాధన ములు ఈసాధనకలాపమును ననవరతము ధరించి తదనుగుణముగా వర్తించు మహానుభావులే నిత్యసత్యవ్రతులును న్యాయైకావలంబులును భూతదయాపరులును నయి నీతిమంతు లనఁబడుదురు. నీతిని ప్రోత్సాహపఱుపనిమతము సత్యమతము కాదు; నీతిబాహ్య మయిన మతము సర్వానర్థదాయక మయినదుర్మతము. నీతిబలముచేతనే దేశమభివృద్ధి చెందవలెను; ఎప్పుడేదేశ మున్నతస్థితికి వచ్చినను దేశవాసులనీతిసంపదచేతనే కాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. నీతిమంతుఁడొక్కఁడే నిక్కమైనయీశ్వరభక్తుఁడు; ఆనందబాష్పములు విడుచుచు దినమునకు వేయిప్రార్థనలు చేయువాఁడయినను నీతిమాలిన వర్తనము గలవాఁ డగునేని, ఆయీశ్వరవంచకుఁడు భక్తుఁడు గాక భ్రష్టుఁ డగును. నీతియే యీశ్వరగుణభూషణము; ఈగుణభూషణములలో కారుణ్యము శిరోభూషణము. పైనిజెప్పినదానివలన సన్మతమునకు ప్రధానాంగములు రెండని యేర్పడుచున్నవి. అందు మొదటిది యీశ్వరపితృభావనయు తద్భక్తియు నయి యున్నది; రెండవది సర్వజనభ్రాతృభావనయు తదుపకారము నయి యున్నది.

సర్వాభివృద్ధులకును మతమే మూలాధారము. ఈశ్వరభక్తి లేక సత్కార్యాచరణబుద్ధి పుట్టదు; సర్వజనసౌభ్రాత్రము లేక సత్కార్యాచరణము కలుగదు. నిక్కమైన జనసౌఖ్యమునకు మొట్టమొదట మతము పరిశుద్ధమయి శుభదాయకము కావలెను. అది నీతిబాహ్యమయి కలుషమయినయెడల సమస్తాభివృద్ధిభంజక మయి యశుభదాయకమగును. కాఁబట్టి స్వాభివృద్ధిని దేశాభివృద్ధిని గాంక్షించెడు పుణ్యపురుషులు మతమునందుఁ బ్రవేశించిన యపరిశుద్ధతలను దొలఁగించి దానిని నిష్కళంకముగాఁ జేయ పాటుపడవలెను. జనులంద

ఱను సత్యాదరము కలవారు కావలెను; ధర్మపరులు కావలెను; దయాళువులు కావలెను; సత్కార్యశూరులు కావలెను. మనము చేసెడి ప్రతిసత్క్రియను ఫలనిరపేక్షముగా ననఁగా ధర్మమనియు నీశ్వరప్రీతికరమనియుఁ జేయవలెనే కాని దానివలనఁ గలుగఁబోయెడు లాభనష్టముల నాలోచించి కాదు. మనకు ధర్మమును కర్తవ్యమును నగుపనిని బాధలెన్నివచ్చినను గణింపక పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగా చేసి తీఱవలెను. అట్లు చేసెడిమనుష్యుఁడే నిజమయినయాత్మగౌరవమును భగవద్భక్తియుఁ గలవాఁడుగాని తదితరులు గారు.

సత్యమునం దాదర మెట్లో యట్లే భగవద్భక్తి గలవారెల్ల న్యాయమునందుసహిత మాదరముగలవారయియుండవలెను. మన దేశమునం దగ్రవర్ణములవా రధమవర్ణములవారి యెడలను, పురుషులు స్త్రీల యెడలను, ఎన్నెన్నియో యన్యాయములను జేయుచున్నారు. మాల మాదిగ లయినపంచములవిషయ మటుండఁగా శూద్రులవిషయమున నడచుచున్నయన్యాయములను దలఁచుకొన్నను న్యాయదృష్టిగలభగవద్భక్తులకు తలవంపులుగా నుండును. సోదరులుగా నుండవలసిన మానవజాతిలో కొందఱు మఱికొందఱిని మృగములకంటెను హీనముగాఁ జూచుచు నవమానించుచుండుట మతమునకంతకు నవమానకరము. మానవజాతికంతకు నపకీర్తికర మయినవర్ణవైషమ్యమహాకళంకము మతమునుండి తొలఁగింపఁబడువఱకును మన దేశము బాగుపడనేరదు; మనదేశస్థులు స్వాతంత్ర్యలాభముల ననుభవింపఁజాలరు. మన దేశమందు స్త్రీలవిషయమయి నడచెడి యన్యాయము లింతకంటెను ఘోరతరము లయి యున్నవి. పురుషుల కర్ధాంగులనఁబడెడి యబలలను విద్యాహీనులనుగా జేసి, ఆడుకొనెడి దినములలోనే వివాహమనెడి పేర దాస్యముపాలువఱచి బాలవితంతువులనామరణమును దీఱనివ్యథ

కప్పగించి, పెట్టెడు కడగండ్లను దలఁచుకొన్న న్యాయబుద్ధియు నీశ్వర భక్తియుఁగల వివేకుల హృదయములు కంపమొందవా? వారికంట నెడలెడి యశ్రుజలము లొక్కచోటఁ జేర్పఁగలిగితిమా యెన్నియో మహాసముద్రము లేర్పడకపోవు. స్త్రీలను తమస్థితిఁ దీసికొనిరాక యజ్ఞానాంధకారమున ముంచి దుస్థితిపాలు చేసెడి యపయశమును బొలఁగించుకొన్నంగాని మనవారెప్పటికిని నాగరికులనఁదగినవా రనుభవించుచున్న శుభస్థితిని బొంద శక్తులుకారు. అబలలయిన! యాడువారి నేడిపించి సుఖింపఁ గోరువీరలు తాము బాగుపడనేర్తురా? ఈశ్వరభక్తిలేశయుగల పురుషనామధారు లందఱును శోచనీయమైన యీపాపపంక మింకువఱకును నిదురపోకుందురుగాక!

ఇటువంటి యనంతములైన యన్యాయములను రూపుమాపుటకును ప్రజలయభివృద్ధిని పెంపు చెందించి వారిని సుఖులనుగాఁ జేయుటకును కారుణ్య మమోఘసాధనము. ఈకారుణ్యమును వృద్ధి పొందించుకొనుచు పరోపకారకృత్యములయం దెంతయెక్కువగా వర్తించుచుండునో భక్తుఁ డంతయెక్కువగా నీశ్వరసామీప్యమును బొందుచు దేశమును పాపపంకమునుండి యుద్ధరించి విముక్తిమార్గమున నడపింప శక్తుఁ డగును. దేశానిష్టకరములైన యిట్టికళంకముల వారింపఁగలిగినఁగాని మతము పరిశుద్ధమయి సన్మతమని పేరువడయ నర్హముకాదు. పరమదయాళుఁడైనపరమేశ్వరుఁడు నిర్దుష్టమయిన సన్మతము దేశమునం దంతటను వ్యాపింపఁజేయునుగాక!

గృహము—భూతలస్వర్గము. 1-4-08

ఆదికాలమునందు మనుష్యులు మృగప్రాయులయి, మృగముల తోడిపాటుగా నరణ్యములయందు వసించుచు, కందమూల పర్ణ ఫలభక్షణము చేయుచు, చెట్లనీడనో గుహలలోనో విశ్రమించుచు, భార్యాది బంధము లేక యిచ్చవచ్చినవారితోఁ గలియుచు, అనాగరికులయి యుండెడివారు. కాలక్రమమున మృగప్రాయత తొలఁగి, సభ్యతకొంత గలిగి, వివాహానుబంధసంసారభారము మీఁద పడినతోడనే సుఖావాసమునకు గృహము కావలసిన యావశ్యకత సంభవించెను. గృహమేర్పడి గృహస్వామ్యము కలిగి నప్పుడు గృహము గలపురుషుఁడు గృహియు స్త్రీ గృహిణియు నయిరి; అప్పుడా పురుషుఁడు భరింపవలసినవాఁడగుటచేత భర్తయు స్త్రీ భరింపఁబడఁదగిన దగుటచేత భార్యయు నయిరి. అట్లు గృహయాజమాన్యము భార్యాభర్తలయందు సంక్రమించినందున పురుషుఁడు గృహపతియు స్త్రీ గృహపత్నియు నయి సంసారచక్రమున కుటుంబపాలనమునందు గృహమునకు వారిరువురును రాజును రాణియు నయి సంసారసుఖము ననుభవించుచు నానందింపఁ గలవారయిరి. స్త్రీపురుషులలో నన్యోన్యమైత్రియు పరస్పరానుకూల్యమును గలిగి గృహపాలన మైకమత్యముతో నిర్వహింపఁబడునప్పుడు సంసార మమృతతుల్యమయి సమస్తసుఖావహమయి సకలసద్గుణోత్తేజకమయి యత్యంతస్పృహనీయ మగును; అప్పుడు గృహము భూతలస్వర్గ మగు ననుటకు సందేహము లేదు. అనిర్వాచ్యానందము గృహమునందే యుదయించును; శుద్ధవర్తనము గృహమునందే యారంభ మగును; స్వప్రయోజనత్యాగము గృహమునందే పుట్టును; ఈశ్వరభక్తి గృహమునందే యంకురించును; పరోపకారబుద్ధి గృహ

ముసంబే జనన మొందును. ఇవి యవి యననేల? మానవానంద సౌఖ్యఫలములకు మూలము లయినసద్గుణలతలును గృహాలవాలముననే మొలకలెత్తి వెంపొంది బయలఁ బ్రాఁకి కాలక్రమమున లోకమెల్ల నల్లుకొనును. ఇట్టి గృహముననుండు పురుషునిపాలిటి భాగ్యదేవతయు, అర్థాంగి యగుటచే సమసుఖదుఃఖభాగినియు, ఆరోగ్యభాగ్యకారిణియు, దుఃఖనివారిణియు, నయిన యిలురాణి నిరంకుశాధికారముతోఁ గాక యనురాగపూరితము లైన కటాక్షవీక్షణములతోను ప్రేమాస్పదము లైన మృదుమధురవాక్యములతోను రాజ్యము చేయును. సహధర్మచారిణి ప్రేమానుపూర్వకముగాఁ జేసెడి యుపచారములును సరససల్లాపములును సమస్తశ్రమలును మఱచునట్లు చేసి యనిర్వాచ్య మైనహృదయానందమును గలిగించును; తప్పటడుగులిడుచు వచ్చిరాని తొక్కుపలుకులు పలుకుచువచ్చి పయిని ప్రక్కను బడి మురిపములుచూపు శిశువుల ముద్దుమోములును వారి మందహాసములును నేత్రానందము చేయును; పగలెల్లను బయట పనిచేసి యలసిసొలసి సాయంకాల మిల్లు చేరవచ్చినప్పటి కెదురుగా వచ్చి నవ్వుమొగముతో నిరువైపుల చేతులుపట్టుకొని లోపలికిఁ గొనిపోయి కిలకిలలాడు బిడ్డల గారాపుమాటలను, ఉల్లము చల్లచేసి మనఃక్లేశమునుబాపి సంతోష మొనఁగెడి ప్రియకాంతయొక్క సవినయోపచార వాక్యములును, సంగీతముకంటెను మధురతరము లయి శ్రావ్యము లయి శ్రవణరసాయనము లగును.

నిరంకుశబుద్ధిప్రచారులగు కవికుమారులువర్ణించిన స్వర్గమును పయినుండి క్రిందికిదింపి మనభూలోకగృహములయందు పెట్టిరేమో యనునట్లు పయివార్తవలనఁ గనఁబడినను, పరీక్షించి చూడఁగా కవిశిఖామణులు కావ్యములయందు వర్ణించిననరకమును క్రిందినుండి

పయికెత్తి యీభూలోక గృహములయందు పెట్టిరేమో యనునట్లు బహు గృహములు కానఁబడుచున్నవని కొందఱనుభవశాలులు పలుకవచ్చును. భూలోకనరకములనఁదగిన గృహములు పెక్కులుగలవు గాని యవి యట్లుండుట స్వాభావిక గుణముచేతఁగాక యస్వాభావిక దోషముచేత తటస్థించినదని చెప్పవలసియున్నది. గృహము స్వర్గమువలె నుండక నరకమువలెనుండుటకుఁగల యస్వాభావికదోషమేది? నిజముగా గృహము భూలోకస్వర్గమువలె నుండుటకు గృహియు గృహిణియు నెట్టివారుగా నుండవలెను? అన్నయంశము విమర్శనీయముగానున్నది లోకములో సుఖపడఁదలఁచుకొన్నవా రందఱును విద్యావివేకములు గలవారుగాను సత్యసంధులుగాను, ధర్మరతులుగాను, నీతిమంతులుగాను, భూతదయాపరులుగాను, ఈశ్వరభక్తిగలవారుగాను, సద్వర్తనులుగాను, ఉండుటచేత గృహస్థుఁ డట్టి సుగుణసంపద గలవాఁడుగా నుండవలెను. గృహి యట్టివాఁడు కావలసినచో నింక గృహిణి యెట్టిదిగా నుండవలెను?

భర్తతోడిపాటుగా మొట్టమొదట భార్యయు విద్యావతియయి యుండవలెను. కొందఱుబుద్ధిమంతులు తాము విద్యావంతులయ్యును భార్యలను మూఢురాండ్రనుగానుంచి వారు గుణవంతురాండ్రు కావలెనని కోరుదురు. సదసద్వివేకము కలిగించెడు విద్యలేనియెడల సుగుణము లెక్కడనుండి వచ్చును? ఆవుకు మేఁత వేయక పాలియవలెనన్న నెట్లు పొసఁగును? కొందఱు మహానుభావులు చదువుకొన్న భార్య పరపురుషుల కుత్తరములు వ్రాయఁగలుగునని పలుకుచు మూఢవనిత గుణములను మెచ్చుకొందురు. కుంటివాఁడు నృత్యముఁ జేయుచుండఁగా గ్రుడ్డివాఁడు సంతోషించునట్లు మూఢకాంతల కౌశలమును [illegible]

మాత్రము తన యర్ధాంగిని చదువెఱుఁగనివానినిగా నుంచకుండును గాక! భార్యాభర్తల దిద్దఱిది యేక దేహ మని చెప్పుటచేత నం దర్ధభాగ మయిన స్త్రీశరీరము విద్యాభావము చేత పశుశరీరము గాను, అర్ధభాగ మయిన పురుషశరీరము విద్యాప్రభావము చేత మనుష్య శరీరము గాను, ఉన్న యెడల నట్టిశరీరము పక్షవాత బాధిత దేహమువలె బాధ పడక యెట్లు సుఖపడఁగలుగును? "విద్యావిహీనః పశుః" అన్న యార్యోక్తిని విననివా రెవ్వరు? పశువాస మైనగృహము మహా రణ్యము గాక మనుష్యశరణ్య మెట్లగును? మూఢాంగనలతో నిండి యున్న గృహములు భూలోకనరకము లనుట యొకవింత కాదు. చదువుకొన్న భర్తకు చదువుకొనిభార్య బాధ గలయింటికడ నుండునంత యసౌఖ్యము మఱియెక్కడ నుండదు. అట్టిభర్త కిల్లేనరకము. బయట ప్రసంగములలో సింహమువలె నసహాయ శూరుఁడుగా నుండు విద్యాధికుఁడు మూఢభార్యాపిశాచావాస మైనస్వనివాసమునకు రాఁగానే తనప్రసంగములను తన్నును మఱచి యింటికడ నవమాన భీరువయి భయముచే వడఁకుచు పిల్లిపిల్లవలె మూలమూలల నొదిగి యుండవలసినవాఁ డగును. సభాభవనములో నెత్తిననోరు స్వభవన ములో నెత్తినపక్షమున మఱునాఁటినుండి బ్రతుకు లేదు. చదువు గలభర్తకును చదువు లేనిభార్యకును సద్విషయముల నుండు సంభా షణ ముండదు; సత్కార్యములయందైకమత్య ముండదు.

సత్యమైనసౌఖ్య ముండదు; సంతోష ముండదు. ఏసౌఖ్యము లేకపోయినను తగవులాట యైనను లేకుండ బయలుఁబడవలెనని. కోరెనా యతఁ డింట నున్ననాలుగుగడియలును తన విద్యాధికవేష మును మార్చి మూఢవేషమును వేయవలెను. ఇట్టిగృహములు భూలోకనరకములుగాక స్వర్గము లెట్లు కాఁగలుగును?

విద్యావివేకశోభితు లయినసుహృదులారా! మీగృహములు భూతలస్వర్గములు కావలెనన్నకోరిక మీకున్నపక్షమున మీతోసమా నముగా మీవామాంగులను విద్యావతులనుగాఁ జేయ సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుఁడు. వారిని మూఢత్వములో మునిఁగియుంచి మీరెప్పుడును పైకి తేలఁజాలరు. అజ్ఞానసముద్రమునుండి విద్యాప్లవముచేత వారిని తేల్చిన మీరును తేలి దరిచేరఁగలుగుదురు; అట్లుచేయని యెడల మీరును వారితో మునిఁగి యడుగంటుదురు. మీరు బాగు పడఁగోరితిరా వారిని బాగుచేయుఁడు. స్త్రీలబాగే పురుషుల బాగు; స్త్రీలయోగే పురుషులయోగు. వారి నజ్ఞానాంధకారమునుండి వెడలించి కన్నులు తెఱపి వెలుతురులో పెట్టితిరా వారు మీతోడనడచి యిహలోకయాత్రయందు సహాయురాండ్రయి మిమ్ము నిత్యానంద పదవికిఁ జేర్తురు. ఒక్కవిద్యాదానమును మీరు వారికి పూర్ణముగాఁ జేసితిరా, విద్యాప్రభావముచేత వారు సమస్తయోగ్యతలనుబడసి గృహములను నిజమైనభూతల స్వర్గములనుగాఁ జేయ సమర్థురాండ్రగుదురు.

పాపము — ఈశ్వరకారుణ్యము.

ఈ లోకము దుఃఖబహుళమైన దనియు దుఃఖముల కన్నిటికిని జన్మము కారణ మగుటచేత జన్మము లేకుండఁ జేసికొనుటయే పరమార్థమనియు, అదియే ముక్తి యనియు, మనవారు చెప్పుచున్నారు. జరామరణరోగాదులవలనఁ గలుగు దుఃఖములు మనదేహముల నాశ్రయించి యుండుననుటకు లేశమాత్రమును సందేహము లేదు. సర్వకారుణ్యుఁ డయిన యీశ్వరుఁడే లోకమును పాలించుచున్న

మొదల సృష్టిలో నిట్టిదుఃఖము లుండుట యెట్లు పొసఁగునని భావించి సంశయించి నాస్తికులయిన వారును పలువురు గలరు. సర్వకారుణ్యుఁడైన యీశ్వరుని రాజ్యములో నిట్టి దుఃఖము లుండుట పొసఁగునా యన్న యంశము విచారణీయ మైనదే. మనకు శరీరములు మాత్రమే యుండి శరీర సౌఖ్యములే పరమార్థము లయినపక్షమున మన సంసార దుఃఖములు నిజముగా నీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యుఁ డగునా యన్న సందేహమును గలిగింపవచ్చును. మనకు క్షణ భంగురము లైన శరీరములుమాత్రమేగాక నిత్యము లైనయాత్మలుకూడ నున్నవి. అందుచేత శారీరక సౌఖ్యము లనఁగా నింద్రియసుఖములు తుచ్ఛము లయి యనిత్యము లైనవి గాను, ఆధ్యాత్మిక సౌఖ్యములు శ్రేష్ఠములయి నిత్యము లైనవిగాను, ఉన్నవి. ఈద్వివిధ సౌఖ్యములలోను దేహసౌఖ్యమునకంటె నాత్మానంద మధికాదరణీయ మని పరమార్థముగా నేర్పడుచున్నది. కాఁబట్టి వివేకులైనవారు నశ్వరము లైన దేహసౌఖ్యములను త్యజించియైనను, అనశ్వరములైన యాత్మానందము నొందుటకయి సదా ప్రయత్నించుచుందురు. లోకములో సాధారణముగా దేహసంబంధ మయినట్టి గాని యాత్మసంబంధ మయినట్టిగాని సౌఖ్యము లీశ్వరాజ్ఞననుసరించుటవలనను దుఃఖము లీశ్వరాజ్ఞనతిక్రమించుట వలనను గలుగుచున్నవి. దేహారోగ్యధర్మముల మీఱుటవలన వ్యాధులు సంభవించును; ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుటవలన మనోవ్యథలు సంభవించును. కాఁబట్టి వ్యాధులును వ్యథలును అస్వాభావికములును నాగంతుకములు నయి యున్నవి. సౌఖ్యానందములు స్వాభావికములును సుస్థిరములు నయి యున్నవి. మనము స్వభావము చేత సౌఖ్యము ననుభవించునట్లు చేయుటయే యీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యుఁ డగుటను సహస్రముఖముల ఘోషించు

చున్నవి. అయినను లోకములో మనకు కష్టములు పెక్కులు గలవు. ఈకష్టములు నొప్పులు, తెవుళ్లు, చావులు మొదలైనవానివలనఁ గలుగుచున్నవి. ఇట్టిబాధలు మన దేహములకు సంభవించెడు వ్యాధులు మొదలైనవానివలన మాత్రమే కాక మనకు ప్రియాస్పదులైన భార్యాపుత్రాదులు బంధువులు మిత్రులు మొదలైనవారికి సంభవించెడు రోగములు నొప్పులు మొదలైనదుఃఖములవలనను కలుగుచున్నవి. ఈదుఃఖములు మనము బాధ పడుటకు మాత్రమే యుద్దేశింపఁబడినవి గాక కడపట వానివలన మనకు మేలు కలుగుకొఱకే యుద్దేశింపఁబడిన వగుటచేత నీదుఃఖములవలన సహిత మీశ్వరుని సదుద్దేశమును కరుణాళుత్వమును వెల్లడి యగుచున్నవి. నిప్పు త్రొక్కినప్పుడు గాని ముల్లుగ్రుచ్చుకొన్నప్పుడుగాని కలుగు నొప్పి ముందు జాగరూకులమయి చూచి నడుచుటకు తోడుపడుచున్నది; వ్యాధు లారోగ్యధర్మములను మీఱకుండునట్లు చేయుటకయి తోడు పడుచున్నవి; ఇతరుల యాపదలు జాలి కలిగించి పరోపకారమునకు పురికొల్పుటకయి తోడుపడుచున్నవి.

శరీరసుఖములకంటె నాధ్యాత్మికసుఖము లధికాభ్యర్థనీయము లనియు స్థిరతరము లనియు, శరీరక్లేశములకంటె నాధ్యాత్మికదుఃఖము లధిక హేయములనియు నధిక వేదనాకరములనియు, తెలిసియున్నాము. ఈశ్వరాజ్ఞారూపములైన యాధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుట పాపమనియు, అనుసరించుట పుణ్యమనియు, వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. ఇహపర సుఖముల నపేక్షించు ప్రతిపురుషుఁడును ప్రతిస్త్రీయును పాపమునకు భయపడుచు సర్వప్రయత్నముల చేతను దాని పొంతకుఁ బోకుండునట్లు పాటు పడుచుండ వలయును. ఈపాపముల మనోవాక్కాయకర్మలచేత స్వవిషయమునను భగవం

తునివిషయమునను చేసెడియీశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనములయియున్నవి. శారీరక దుఃఖములకంటె పాపరూపము లయిన యాధ్యాత్మికదుఃఖములు ఘోరతరము లని సామాన్యజ్ఞానము గలయెల్లవారును నెఱిఁగియున్నారు. అందుచేతనే యనేకు లెన్ని దేహబాధల కయినను సహించుచుగాని వానిని తప్పించుకొనుట కయి పాపకార్యమున కడుగిడఁజాలరు. అనేకులు తమవారు దుష్కార్యములు చేసి యపకీర్తిపాలగుటకంటె మృతినొందుట మే లనితలంతురు.

ఇది మంచిది, ఇది చెడ్డది, ఇది చేయఁదగినది, ఇది చేయఁగూడనిది, అనుజ్ఞానము మనలోనుండుటచేత పుణ్యపాపభేద మేర్పడినది. ఈజ్ఞానమే లేకయుండిన యెడల పుణ్యపాపభేదమేయుండదు. మనుష్యుఁడొక బాలునిచంపిన యెడల నెల్లవారును వానిని పాపాత్ముఁ డనిభావించుచుగాని, యాబాలునినే యొకతోఁడేలును మ్రింగిన నెవ్వారును అది పాపము చేసె ననితలంపరు. సర్వజంతువులలో మనుష్యుఁడు శ్రేష్ఠుఁడని భావింపఁబడుట కతనికిఁ గల పుణ్యపాపజ్ఞానమేముఖ్యకారణము. ఇటువంటి సదసద్వివేకమును ప్రసాదించుటయే యీశ్వరుఁడు మనకు చేసినమహోపకారములలో నెల్ల నగ్రగణ్య మయినది. దీని మహిమచేతనే మనము సమస్తజీవరాసులకంటెను మహోన్నతుల మయి తలయెత్తుకొని నిత్యానందము ననుభవింపగలుగుచున్నాము. ఈవిభాగజ్ఞానమే మనము పాపుల మనుచింతను మొట్టమొదట మనహృదయములలో నుదయింపఁజేయున దయినను, పాపచింతయే మనలను నీతిపరులను జేసి శాశ్వతానందప్రద మయినముక్తిసౌధము నెక్కించుటకు ప్రధానసోపాన మగుచున్నది. అందుచేత పాపచింత మన కెంతమాత్రము నపకారి గాక మనయుత్తమగమ్యస్థాన మైన పరమపదమును జేర్పుటకు సాధనమయి మహోపకారి యగుచున్నది. మనము

పాపులమును పతితులమును కానియెడల పుణ్యులమును పావనులమును కాఁ గలుగుట సాధ్యము కాదు. పాపమనునది యొకటియుండఁ బట్టియే మనము పుణ్యపాపభేదములను దెలిసికొని, మనప్రయత్నము చేత పాపమును పరిత్యజించి పుణ్యపథమును భజించి యానందింపగలుగుచున్నాము. ఒకఁడు పాపకార్యమును జేయుటకు శక్తుఁడు కాకుండుటలో ఘనత యేమియు లేదు. ఘనతయంతయు పాపమును జేయుటకు శక్తుఁడయి యుండియు తనకుఁ గలస్వతంత్రముచే పాపమార్గమునుబట్టక చరించుటలో నున్నది. పాపపుణ్యవిభేదమును దెలిసినవారయి ఇచ్చవచ్చిన దారి ననుసరించు స్వాతంత్ర్యము గలవార మగుటచేతనే యీశ్వరభటుల మనఁదగిన మనము మోహాంధకారబంధురరిపువర్గకంటక దుశ్చింతావిషసర్పసమావృతమైన పాపమహారణ్యమును ఛేదించి దారి చేసికొనుచు మహాపౌరుషముతో ముందు నడచి యీశ్వరసాన్నిధ్యము చేరి యనిర్వాచ్యనిరుపమానంద లాభము నొంది సుఖింపఁ గలుగుచున్నాము. ఇటువంటి యసమానమోక్షసాధనమును మన కనుగ్రహించి నిత్యానందపదవికి దారియేర్పఱిచినసదయహృదయుఁడు సర్వకారుణ్యుఁడు గాక మఱియెట్టివాఁడగును? పాపమును దానితోకటిని గలిగించిన పరమేశ్వరుని కరుణాళుత్వమువలననే మనము పాపభయమును బట్టి యభయమును వేఁడి యీశ్వరునియొద్దఁ జేరి తద్దాసులమయి యీశ్వరప్రీతికొఱకు తత్ప్రియములైన నీతియందును సత్యమునందును దినదినాభివృద్ధి నొందుచుఁ గడపట పరిపూర్ణపరిశుద్ధతను గాంచి యీశ్వరసామీప్యము నొంది మోక్షసామ్రాజ్యమును చూఱగొనఁగలుగుచున్నాము. పాపచింతలనుండియు పాపవాక్కులనుండియు పాపకర్మలనుండియు విముక్తులమయి ముక్తిపదము నొందుటయే మనము కోరఁదగిన పరమార్థము. దానిని బొందుటకు పాపపరిజ్ఞాన

మును యథేచ్ఛానువర్తన స్వాతంత్ర్యమును పరమసాధనములు. మనయెడలఁగల నిర్హేతుకజాయమాన కరుణావిశేషముచేతనే యీశ్వరుఁడు మనకట్టి యమూల్యమోక్షసాధనముల దయచేసియున్నాఁడు. ఆయమోక్షసాధనములను యుక్తరీతిని మన ముపయోగించుకొనుచుందుమేని కాలక్రమమున పురోవృద్ధినొందుచు తుదను పరమార్థమును సాధించి యానందింతుము. అటువంటి నిత్యానందపదవిని బొందుటకు విశేషకాలము కావలసియుండును. ప్రతిపదార్థమును సూక్ష్మస్థితినుండి యంతకంతకు వృద్ధినొంది కడపట పూర్ణదశను గాంచవలె ననుట యీశ్వరసంకల్పము. అత్యల్పబీజమునుండి యంకురించి కాలక్రమమున పెరిగి మహావృక్షమయి మఱ్ఱిచెట్టు వేలకొలఁది పక్షులకు పండ్లను నూఱులకొలఁది మనుష్యులకు ఛాయను నియ్యసమర్థమగుచున్నది. మొట్టమొదట నొక చిన్నయూటనుండి యుదయించి యల్పజలముతో కాలువ పాఱి యేఱు కాలక్రమమున వృద్ధినొంది దేశదేశముల వెంటఁ బ్రవహించి మహానదియై సస్యములపంటకును జంతువుల స్నానపానములకును మహోపయుక్తమగుచున్నది. ఈప్రకారముగానే మోక్షసామ్రాజ్యము నొందుటకును చిరకాలము పట్టును. ఒక్కకాలదీర్ఘత మాత్రమేకాక దానిని సాధించుటకు బహుకష్టములును పడవలసియుండును. ఏవిషయములోను కష్టములేక ఫలము కలుగదు. ఎక్కువఫలము నపేక్షించువా రెక్కువకష్టములను పడవలెను. కష్టములేక కలుగుఫలము సుఖదాయకము కాదు. నిత్యానందపదవి మనుష్యునకు పరమార్థమయియుండున దానిని సాధించి సుఖించుటకయి మనుష్యుఁ డెన్నిశ్రమలు నయినను పడవలెను. ఎన్ని శ్రమలకైనను సహించి పరమార్థము సాధించు బుద్ధిని శక్తిని సాధనములను ప్రసాదించిన పరమేశ్వరుఁడు పరమకృపాళుఁడు. లోకములో

పాపముండుటవలన నీశ్వరుని కరుణాళిత్వమున కొంతమాత్రమును కొఱంతగలుగదు. ఈశ్వరానుగ్రహమువలన నెల్ల వారును నిత్యానంద పదవిని పొందుటకయి నిరంతరకృషిని చేయుదురుగాక!

స్త్రీ విద్య.

ప్రహసనము.

[సుందరి, దమయంతి, సరస్వతి, అను బాలికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

దమ—సుందరీ! నీ విప్పుడు అలాపిచారంగా వున్నావేమి? కళ్ళన్నీ వాచిపోయినవి. యేడిచినావా యేమిటి?

సుంద—సరే! దమయంతీ! యేమని చెప్పను? రేపటినుంచి బడికి పోవద్దని నా అమ్మ నన్ను నిర్బంధ పెడుతూ వున్నది. అందుచేత యేడ్చినాను.

దమ—చదువు మాన్పించవద్దని పెద్దాయన మీ తాతగారయినా కూతురిని కాస్త కూకలు వేసినారు కారటే?

సుంద—తాతగా రెవరే? నాకు తాతగారు లేనేలేరు.

దమ—మొన్న నేను మీకోసం మీయింటికి వచ్చినప్పుడు మంచం మీద కూర్చున్నారుకద మీ తాతగారు కారటే? ఆయన మీ అమ్మతాతగారా యేమి?

సుంద—కాదే.

దమ—యెవరూ కాకపోతే ఆ కాయన యేమవుతారే?

సుంద—(చిరాకుతో) యేమవుతారో నన్నడుగకు.

దమ—నిష్కారణంగా నామీద చిరాకుపడుతావేమే?—సరస్వతీ! నే నేమి తప్పుమాట అన్నాను? మీయింట్లో వున్నమన లాయన యెవరంటే, సుందరి ఆలా చిరాకుపడుతుందేమే?

సర—ఆహాహాహా! నెల్లాళ్ళబట్టి సుందరితో స్నేహం చేస్తూ వున్నావు నీ కాసంగతి తెలియదా? ఆయన సుందరికి భర్తగా రవుతారే. ఆయనపోరు మూలంగానే తల్లిసుందరిని చదువు చాలించుకో మంటూవున్నది.

దమ.—ఆహాహా! సుందరీ! యేమి నీపుణ్యం! ఇంత చిన్నతనం లోనే నీకు పెద్దలసేవచేసి తరించేభాగ్యం లభించినది! నీ యీడుకూ జోడుకూ తగినభర్తను వరించినావు. నీప్రాణవల్లభుఁడే చదువువద్దని నిన్నుప్రాణాలు తీస్తూవున్నాఁడా?

సర—పాపం! దాన్ని ఆక్షేపించ బోకే. అది యేమి చేస్తుంది? నీతండ్రిగారివలె దానితండ్రి దాన్ని అడిగి మరీ పెళ్ళిచేసినా డను కొన్నావా యేమిటి? ఋణాలు తీర్చుకోవడానికి వెయ్యిరూపాయిలు పుచ్చుకొని దానితండ్రి సుందరిని సహస్రమాసజీవి కిచ్చి కన్యాదానము చేసినాఁడు. సుందరి బహుమంచిది. చదువుకున్నది కావడంచేత విన యమూ విధేయతా కలది యింకా పెద్దమనిషి కాకపోయినా పెద్ద దానివలెనే యింటికాడ పనిమిటికి సమస్తోపచారాలూ చేసి మరీ బడికి వస్తుంది.

దమ—అవును. సుందరి అందరివంటిదీ కాదు. బహు బుద్ధి మంతురాలు. తనవుపచారానికి లోపం లేకుండావున్నప్పుడు పిల్లది చదువుకుంటూవుంటె ముసలాయనసొమ్మేమి పోయింది?

సర—సుందరిచదువు మాన్పించవద్దని మొన్న మాఅమ్మ పెళ్ళి దానితల్లితో చాలామారం చెప్పింది. తల్లి వట్టిమూర్ఖురాలు

యెంత చెప్పినా వినకుండా వున్నది. "ఆడది చదివి చెడె మగవాడు చదవక చెడె" నని సామెతలు తెచ్చి, ఆడవానికి చదు వెందు కంటుందిని? మాచిన్నతనంలో మేము యేమిచదువు చదివి మగడితో కాపురంచేసి బిడ్డలను కన్నా మంటుంది. మరీమరీచెప్పితే అల్లుడుగారికి యిష్టం లేనప్పుడు పిల్లనునే నెట్లాబడికి పంపుతా నంటుంది?

దమ — ముసలాయనతోకూడా చెప్పి చూడలేకపోయిందా?

సర — ఆపనీ జరిగింది. ఆడది చదువుకుంటె మగవాడిమాట వినదట! చదువు నేర్చినఆడుదానితోనూ వంటనేర్చినమగవాడితోనూ యెవ్వరూ నేగ లేరట! నోరెరుగని చిన్నతనంలో పెళ్ళిచెయ్యబట్టి కాని యిప్పు డయినట్టయితే చదువుకొన్నందుకు తండ్రిమాటవినక పోయ్యేదేనట! ఆయనవ్యూహాలు యేమని చెప్పను?

దమ — భర్తకూ తల్లికికూడా యిష్టంలేకపోతే మన సుందరి యింతకాలంనుంచి యేలా చదువుకుంటూ యున్నదే?

సర — పెనిమిటి పుస్తములువేసి పునాసతారా వెళ్ళి నెల్లాళ్ళ కిందటనే తిరిగివచ్చినాడు. కాలేజిలో చదువుకుంటూవున్న అన్న గారి ప్రోద్బలంచేత సుందరియింతవఱకు చదువుకున్నది. చెల్లెలు చదువుమానడం అతనికి యిప్పుడూ యిష్టంలేదు, భావమరిదితో చెప్పించడానికి నిన్న మాతండ్రిగారినికూడా మనయింటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అప్పుడు వారియిద్దరికీ పెద్దసంవాదం జరిగినది. పద్యాడి పోవడంచేతగాని లేకపోతే నమిలి మింగివేతువలె నన్నంతకోపము మాతండ్రిగారిమీద ముసలాయన కప్పుడు వచ్చింది. మాతండ్రి గారితోకూడా వెళ్ళడంచేత నేనాసంవాదమంతా విన్నాను.

దమ — ఆయన స్త్రీలకు విద్యకూడ దనడానికి యేమియుక్తులు చెప్పినారు?

సర — ఏమి క్రొత్తయుక్తు లున్నవి? అన్నీ మాతాతలనాటి పెడయుక్తులే, చదువుకుంటే పూర్తిగా స్త్రీస్వభావమే మారిపోతుందట!

దమ — దానికి మీతండ్రిగారేమి బదులు చెప్పినారు?

సర. — మాతండ్రిగారు పకపకనవ్వి "నాభార్య బాగా చదువుకున్నది, దానికి ముప్పయియేండ్లు వున్నవి. యిన్నేళ్లు వచ్చినప్పటికి దానికి మీరన్న స్త్రీస్వభావం చెడి మొగంమీఁద పక్కమీసమైనా మొలవలేదు. యిక ముందయినా గడ్డాలూ మీసాలూ వచ్చేజాడలు యేమీ కనపడడం లేదు. దానివద్ద వున్నసమతా పరోపకారబుద్ధీ గర్వరాహిత్యమూ మొదలైనసుగుణాలు చదువెరుగనిమూఢురాళ్ల వద్ద నాకెక్కడనూ కనపడడం లేదు. అది యెప్పుడూ నామాటకు వ్యతిరిక్తంగా నడవదు; పిల్లలను చక్కబెట్టుకుంటూ వాళ్ళవిద్యాబుద్ధులు తానే చూస్తుంది; గృహకృత్యములన్నీ తీరుస్తుంది; జిహ్వాకింపుగా పాకంచేసి వేళ తప్పకుండా భోజనాలమరుస్తుంది; దాసదాసీజనుల జీతబత్తెములూ యింటివెచ్చాలూ తానే విచారించి నాకు భారం లేకుండా చేస్తుంది; అందుచేత మాయిల్లు భూతలస్వర్గంలాగు సర్వసుఖప్రదంగా వుంటుంది. నాభార్య చదువుకోవడంచేత బాగుపడ్డదేకాని యెంతమాత్రమూ చెడిపోలేదే?" అని చెప్పినారు.

దమ. — నిజం చెప్పినారు. అంతటితో ముసలాయన బుద్ధి తెచ్చుకొని వూరుకున్నాఁడా? యింకా యేమైనా సోది మొదలు పెట్టినాఁడా?

సర. — ఎందుకు వూరుకుంటాడు? వూరుకుంటే యిక మూర్ఖత్వం యేమిటి? లోకంలో యేరోగానికైనా మందున్నది కాని మూర్ఖత్వరోగానికి మందు లేదు. చదువుకుంటే స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం

వస్తుందనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం కూడదని శాస్త్రాలు చెప్పుతూవున్న వనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం యిస్తే వారు పురుషులనుకూడా చెడ గొడతారనీ, చదువుకున్న దన్నమాటేకాని మాతల్లివద్ద ఆచారవ్యవ హారాలే లేవనీ, మడీమయిలా లేదనీ, తనకు వచ్చిన వెఱ్ఱిమొఱ్ఱిచదు వంతా యేమేమో చదివినాడు.

దమ.—ఆయనగారు రారునెలలనుంచి తడపకుండా చేతులు తుడుచుకొన్న నేతిజిడ్డుతో కుళ్లుకంపు కొడుతూవుండే ధావళీగుడ్డ మాత్రమే మడిదనీ, తెల్లగా పువ్వులాగు చాకలిది వుతికి తెచ్చిన దోవతీ మయిలదనీ, అనుకున్నాడు కాబోలును! ఆయన చెప్పిన ఆచారవ్యవహారాలు యిది తగిలిందనీ అది తగిలిందనీ రోజుకు ముప్పయిసార్లు మురికినీళ్లలో మునిగి తడిబట్టలతో వుండి రోగాలు తెచ్చుకోవడమూ, ఆవుపంచితాలు తాగడమూ, పేడముద్దలు మింగ డమూ, కాబోలును! మీతండ్రిగారేమన్నారు?

సర.—మాతండ్రిగారిట్లన్నారు—"తాతగారూ! కోపపడక వినండి. పురుషులు తామేమో స్వతంత్రులమని తెలియక మాటలలో విఱ్ఱవీగడమేకాని నిజానికి పురుషులెప్పుడూ క్రియలలో స్త్రీలకు దాస ప్రాయులే. స్త్రీ చదువుకొన్నదై మంచి దైనశక్తుమన చెడ్డవా డయినా పురుషుడు సహవాసపుణ్యంచేత తానుకూడా బాగుపడుతాడు; స్త్రీ మూఢురాలై చెడ్డదైనపక్షమున మంచివాడయినా పురుషుడు సహవాసదోషంచేత తానుకూడా చెడిపోతాడు. పురుషులను మనసు వచ్చినట్లాడించేశక్తి స్త్రీలచేతిలో వున్నది. పురుషులెప్పుడూ స్త్రీలుచేసినట్లవుతారు. విద్యావంతులైనను విద్యావిహీనులైన స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తత్తుల్యులయి మూఢాచారపరా యణులవుతారు; విద్యాగంధములేనివారయినను విద్యావతులైన

స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తత్తుల్యులయి సదాచారపరాయణు లవుతారు. ఏదేశ మెప్పుడు బాగుపడినా స్త్రీలమూలముననే బాగు పడవలెను. దేశమునందలి స్త్రీలస్థితినిబట్టియే దేశముయొక్కస్థితి బోధ పడుతుంది. కాబట్టి మన మెల్లప్పుడును విద్యామహిమచేత స్త్రీల నున్నతస్థితికి తెచ్చి తన్మూలమున మన మున్నతస్థితిని పొంద పాటు పడవలెను. స్త్రీకి విద్యచెప్పి బాగుపఱచి పురుషుఁడు స్త్రీతో తాను గూడ నూర్ధ్వగతికైనను బోవలెను; లేదా స్త్రీకి విద్యమానిపి మూఢురాలినిజేసి దానితో తానుగూడ నధోగతికైనను బోవలెను. అంతేకాని స్త్రీని మూఢత్వసముద్రములో ముంచి తాను పయికి తేలి సుఖించెడు నుధ్యమార్గ మెప్పుడును నుండదు. కాబట్టి నాప్రార్థన చిత్తగించి మీరు మరికొంతకాలము మీభార్యను చదువుకోనియ్యండి.

శ్లో॥ పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే

రక్షంతి స్థావిరే పుత్రాః నస్త్రీస్వాతంత్ర్యమర్హతి.

అన్న మనువచనము నేను వినలేదని కాదు. తండ్రీ భర్తా పుత్రులూ స్త్రీలను రక్షించేవారేకాని లోకానుభవమునుబట్టి చూడగా సాధారణముగా శాసించేవారుమాత్రము కారు. నిజముగా పురుషులను శాసించి నడుపువా రెప్పుడును స్త్రీలే.

శ్లో॥ మాతా శాసతి కౌమారే భార్యా శాసతి యౌవనే

స్నుషా శాసతి వార్ధక్యే పుంసోనాస్తి స్వతంత్రతా.

అని శ్లోకం వున్నయెడల, సత్యానికది యెక్కువ చేరువగా వుంటుంది. ఈకడపటిశ్లోకార్థం వినండి—

గీ. మాత శాసించుచుండుఁ గౌమారమందు

భార్య శాసించుచుండు యౌవనమునందు

వచ్చి కోడలు శాసించు వార్ధకమున
పురుషునకు లేదు స్వాతంత్ర్యగరిమ యెపుడు.

అని చెప్తూవుండగానే "హరిహరీ" అని చెవులు మూసుకొని తాతగారు చివాలున లేచిపోయినారు. బ్రహ్మ దిగివచ్చినా మూర్ఖులకు బోధించడం శక్యము కాదని నిరాశ చేసికొని మానాన్నగారూ నేనూ యింటికి వచ్చినాము.

దమ.—చదువుమాట పోనీకాని తాతగారేమైనా డబ్బు గలవారేనా ?

సర.—వున్నదికాస్తా పెళ్ళితో పోయింది. 'బ్రాహ్మణస్యధనం భిక్ష' మన్నట్టు యిప్పుడాయనకు "సీతారామాభ్యాంనమః" తప్ప వేరే ఆధారం లేదు.

దమ.—ఆలాగైతే భార్యఅయినా చదువుకొని పదిరూపాయలు తెచ్చి మొగుణ్ణి పోషిస్తుందే. సుందరియిప్పుడారోక్లాసులో చదువు కుంటూవున్నది. చదువుమానిపిస్తారంటే వలవల యేడుస్తూవున్నది. ఇంకొక్కయేడాదిపాటు చదువుకొనిస్తే పరిక్షప్యాసవుతుంది.

సర.—తాతగారికి మొదల భార్యచదువుకోవడమే అవమాన మట! అవతల వుద్యోగంచెయ్యడం అంతకంటెనూ తలవంపులట! వక్కముష్టియెత్తుకోవడమే మహాగౌరవమట! ఇంతటిబుద్ధిమంతులతో చెప్పవలసిన దేమున్నది?—సుందరీ! విచారించబోకు. నీచదువుకు భంగం రాకుండా దేవుడు రక్షిస్తాడు. ఇంటికి పోదాము రా.

(అందఱు నిష్క్రమించు చున్నారు.)

అద్వైతమత సంగ్రహము.

-o-

అద్వైత మనఁగా రెండవది లేదనుట. బ్రహ్మముతప్ప వేఱు పదార్థము లేదని యీమతసిద్ధాంతము. ఈమతస్థాపకుఁడు శంకరాచార్యుఁడు. ఆర్యావర్తములో లోకగురుఁ డని ప్రసిద్ధిగన్న యీమహానుభావుని వంశజన్మ కాలాములను గూర్చి యింకను నిశ్చయముగాఁ దెలియదు ఇతఁడు కేరళ (మళయాళ) దేశములోని కాలాది యనునగ్రహారములో జనన మొందినట్లు పలువురు వ్రాయుచున్నారు. చిదంబరములో పుట్టిన ఆనందగిరి తనశంకరవిజయము లోఁ జెప్పియున్నాఁడు గాని యీమాట విశ్వాసార్హ మయినదిగాఁ గనఁబడదు ఆదిశంకరులవారు మళయాళదేశములోని నంబుదురి బ్రాహ్మణసంతతివారగుటకు సందేహము లేదు. ఈ యనతండ్రిపేరు శివగురువు; తల్లిపేరు విశిష్ట. ఇతఁడు శివునియొక్క వరప్రసాదము వలన జనన మొందినట్లు శంకరవిజయములలోఁ జెప్పఁబడి యున్నది; మధ్వవిజయమును మణిమంజరిని రచియించిన నారాయణాచార్యుఁడు తనమణిమంజరిలో శంకరుఁడు వితంతు వయినతల్లికి వ్యభిచారదోషము వలన సంభవ మయ్యెననియు కులమువా రామెను జాతిబహిష్కృతనుగాఁ జేసి రనియు వ్రాయుచున్నాఁడు. ఇది మతవైషమ్యము చేతఁ గల్పింపఁ బడిన కథయైనను గావచ్చును. అయినను తనయీడు చేడియలతోఁ గూడి యొకబాలవితంతువు శివాలయమునకుఁబోయి నారు తమకు కొడుకుల నిమ్మని మ్రొక్కుకొను చుండఁగాఁ దానును నట్లుచేసె ననియు, ఈశ్వరుఁడు భక్తిపూర్వక మయిన యీప్రార్థన నంగీకరించి పుత్రదానము చేసె ననియు, మళయాళ దేశములో నిప్పటికిని వాడుకగా నున్నది. వ్యాసాదుల జన్మములవలెనే మహాను

భావుల జన్మము లనేకములు దేవరహస్యము లయి యున్నవి. శంక రులవారు క్రీస్తుశకము 788-వ సంవత్సరమునందు జననమొందిన ట్లిప్పు డింమురించుగా నిశ్చయింపఁ బడినది. ఈతని కేడవయేట నుపనయ నము చేయ యత్నించు చుండఁగా తండ్రి లోకాంతరగతుఁ డయ్యె నఁట. తల్లియే యుపనయనాదిసంస్కారములను జేయించి కొడుకు నకు వేదవేదాంగములను జెప్పించెను. ఈయనకు వివాహము కాలేదు. ఈతఁడు చిన్నప్పటినుండియు నైరాగ్యము కలవాఁడయి సన్యాసి కాఁగోరెనుగాని తల్లి యనుమతింపకుండెను. ఒకనాఁడు తల్లియు తన యుఁడును నదికి స్నానము చేయఁబోయినప్పు డతనిని మొసలి పట్టు కొనె ననియు, ప్రాణాపాయసమయమునం దాతఁ డాతురసన్యాసాశ్ర మస్వీకారమునకుఁ దల్లిని వేడుకొనఁగా నామె యనుజ్ఞ యిచ్చెననియు, అంతట మొసలి యతనిని విడిచి పెట్టె ననియు, తరువాత విద్యారణ్యు లని ప్రసిద్ధిగన్న మాధవాచార్యులవారు తమశంకరవిజయములో వ్రాసియున్నారు. శంకరాచార్యులవారు నర్మదాతీరమునందలి యొక యాశ్రమములో నుండిన గోవింద భగవత్పాదుల వారివద్ద యత్యా శ్రమమును స్వీకరించి, యాయనవలననే వేదాంతశాస్త్రమును తది తరశాస్త్రములను గ్రహించెను.

అతఁడు గురుని యాజ్ఞానుసారముగా కాశీపురమునకుఁ బోయి యచ్చట సమస్త విద్యాప్రవీణుఁ డయి ప్రసిద్ధినొంది, యనేక శిష్య బృందమును జేర్చెను. వారిలో ప్రధానుఁడు చోళదేశమునుండివచ్చి చేరిన పద్మపాదుఁడు. ఈయన కాశీనగరమునం దుండిన కాలము లోనే యించుమించుగాఁ దనగ్రంథముల నన్నిటిని రచియించెను. శత కములు, అష్టకములు, ద్వాదశ మంజరులు మొదలయినవానిని విడిచి పెట్టుడు పక్షమున నీతఁడు రచియించిన వానిలో ముఖ్యగ్రంథములు:

వేదాంతసూత్రభాష్యము, దశోపనిషద్భాష్యము, భగవద్గీతా భాష్యము. ఈతఁడు కాశికాపురిలో నున్నకాలములో నొకసారి బదరి కాశ్రమమునకుఁ బోయివచ్చెను. శంకరాచార్యులు కాశిలోఁ గొంత కాల మద్వైతమతబోధ చేసినతరువాత ప్రయాగమునకుఁ బోయెను. అక్కడ నున్నకాలములో నతఁడు మండనమిశ్రుని ప్రఖ్యాతిని విని యతనిని జయింపవలెనన్న యుద్దేశముతో నాతని వాసస్థానమైన (మగధదేశములోని) మాహిష్మతీ పురమునకుఁ బోయి, తా నోడి పోయెడుపక్షమున సన్న్యాసాశ్రమమునువిడిచి గృహస్థాశ్రమమును గ్రహించి మండనమిశ్రునకు శిష్యుఁ డగునట్లును, మండనమిశ్రుఁ డోడిపోయెడుపక్షమున గృహస్థాశ్రమమును విడిచి సన్న్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి తనకు శిష్యుఁడగునట్లును పందెమువేసికొని బహు దినము లాతనితో వాదించి యాతని నోడించెనఁట! అంత నతనిభార్యయైన భారతి తాను మండనమిశ్రుని యర్ధాంగి యగుటచేతఁ దన్నుఁ గూడ గెలిచినఁగాని పూర్ణజయము కాదనిపలికి శంకరునితో వాదించి కడపట నపజయము నొందెనఁట! అప్పుడు మండనమిశ్రుఁడు సురేశ్వరాచార్యుఁ డను పేరితో శంకరునకు శిష్యుఁ డయ్యెను.

శంకరుఁ డక్కడనుండి మహారాష్ట్రదేశముగుండ దక్షిణదేశయాత్రకు బైలువెడలెను. మహారాష్ట్రదేశములో కాపాలికమతస్థులాతనిఁ జంపఁ బ్రయత్నించిరి గాని యీశ్వరానుగ్రహము వలన నతఁడు తప్పించుకొనెను. శంకరుఁడు ప్రాణాయామమునుబట్టి యొంటిగా సమాధినిష్ఠుఁ డయి యున్నప్పు డొక కాపాలికుఁడు చేత ఖడ్గమును బూని యాతనిని భైరవునికి బలివెట్టవలెనని సమీపింపఁగాఁ బద్మపాదుఁడు చూచి పరుగెత్తి వానిచేతిఖడ్గము నూడఁబెఱికి దానితో వానితలను నఱికి గురువును రక్షించెనఁట! అతఁ డక్కడనుండి

తుంగభద్రాతీరమునకుఁ బోయి, యొకదేవాలయమును గట్టించి యందు భారతిని బ్రతిష్ఠించి, యందొక మఠమును గట్టించి యాశృంగగిరిమఠములో సురేశ్వరాచార్యులని పేరొందిన మండనమిశ్రుని నిలిపెను. మహారాష్ట్రదేశయాత్రలో హస్తామలకుఁ డనఁబడెడి యానందగిరి శంకరాచార్యులకు శిష్యుఁ డయ్యెను.

శంకరాచార్యుఁడు తనశిష్యులనెల్ల శృంగగిరియందు వదలి మాతృదర్శనార్థ మయి స్వగ్రామమునకుఁ బోయెను. ఆతఁ డక్కడ నున్నసమయమునం దామె మరణ మొందుటతటస్థించెను అప్పుడాయగ్రహారములో నున్నసంబూరిబ్రాహ్మణులు శవవహనాదికార్యములం దతనికి తోడుపడకపోవుటయే కాక స్మశానవాటికయందు దహనసంస్కారముకూడ చేయనీయకపోయిరి. అంతమాత్రమున చేత శంకరుఁడు నిరుత్సాహి గాక, స్థూలకాయ యయినతల్లి శవమును ముక్కలుగాఁ గోసి తనయింటిదొడ్డిలోనికిఁ గొనిపోయి యచ్చటనే యొకమూల దహనము చేసెను. మహానుభావులుసహితము తమజీవితకాలములో స్వదేశమున గౌరవింపఁబడకపోవుటకు దీని నొకదృష్టాంతముగాఁ జెప్పవచ్చును.

ఆతఁ డక్కడనుండి మరల శృంగగిరి కరిగి శిష్యవర్గమును వెంటఁ గొని పాదచారి యయి స్వమతసిద్ధాంతముల నెల్లయెడల బోధించుచు పూర్వసముద్రతీరప్రాంతముపొడుగునను యాత్ర చేసెను. ఆకాలమునందు పాండ్య చోళమండలములయందు వ్యాపించి యుండిన శాక్తేయులు గాణపతులు కాపాలికులు మొదలయినవారిమతములలోఁ గల క్రూరాచారములను వేదబాహ్యములని ఖండించుచు దుష్టలని తొలగింపఁ బాటుపడుచు మధుర మీనాక్షియొక్కయు కంచి

కామాక్షి యొక్కయు దేవాలయములలో నడచెడు దుష్టవామాచారములను మాన్పి జగన్నాథమని సాధారణముగాఁ జెప్పఁబడెడు పురుషోత్తమపట్టణమువఱకును బోయి యచ్చట గోవర్ధనమఠమును స్థాపించెను. తరువాత నతఁడు మరల నుత్తరహిందూస్థానమునకు బైలుదేఱి కాశికాపురద్వారమున నుజ్జయినికిఁ బోయి, యచ్చట నుండి ఘూర్జరదేశములోని ద్వారకకరిగి యచట శారదామఠమును స్థాపించి మరల నుత్తరమునకుఁ దిరిగి కాశ్మీరమువఱకును పోయి యచట బదరికాశ్రమమునందు బదరీనారాయణాలయమును గట్టించి వ్యాసమఠమును స్థాపించి, అస్సాములోని కామరూప (గౌహతి) మున శాక్తేయమతాచార్యుఁడైన యభినవగుప్తునితో వాదముచేసి యాతనినోడించి, యచ్చోటువిడిచి కేదారమును జేరి కేదారనాథుని సేవించి యచటనే యతఁడు 828-వ సంవత్సరమునందు సిద్ధినొందెను. కైవల్యము పొందునప్పటికి ముప్పదిరెండు సంవత్సరముల ప్రాయమని పలువురు చెప్పియున్నను ముప్పదియెనిమిదేండ్లని యొకరు వ్రాసి యున్నారు. ఆయన సిద్ధిఁబొందిన సంవత్సర మిదియే యైనపక్షమున నలువది సంవత్సరములు జీవించి యుండవలెను. ఆయన క్రీస్తుశకము 79:వ సంవత్సరమునఁ బుట్టి 830వ సంవత్సరమునందు శివసాయుజ్యము నొందెనని యింకొకరు వ్రాయుచున్నారు. తనకు సంభవించిన పరాభవమును సహింపఁజాలక పగతీర్చుకొనుటకయి యభినవగుప్తుఁడు శంకరాచార్యులపై క్షుద్రదేవతాప్రయోగము చేసెననియు, అందుచేత శంకరుని శరీరమునిండ పొక్కులులేచినను దానినెఱిఁగి పద్మపాదుఁ డాప్రయోగమును మరలించి ప్రతిక్రియ చేసినందున స్వస్థత కలిగెననియు, అటుతరువాత నతఁడు శీఘ్రకాలములోనే సిద్ధినొందెననియు, వ్రాసి యున్నారు.

అద్వైతులు బ్రహ్మము, అవిద్య యను రెండుపదార్థములు కలవన్నను, తన్మతమున బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యపదార్థము. అద్వైతమును స్మార్తమత మనియు వాడుదురు. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానందాత్మకము, నిర్వికారము, నిరవయవము, నిర్దోషము, విభువు. సత్యమనఁగా కాలత్రయముచే బాధింపఁబడఁ దగినదిగాక నిత్యమైనది; జ్ఞానాత్మక మనఁగా నెఱుక (జ్ఞానము)తో నిండినది; ఆనందాత్మక మనఁగా సంతోషస్వరూప మయినది; నిర్వికార మనఁగా మార్పులు చెందనిది; నిరవయవ మనఁగా భాగములులేక యఖండ మయినది; నిర్దోష మనఁగా లోపములు లేక పరిశుద్ధమయినది; విభు వనఁగా సర్వత్ర వ్యాపించి యుండునది.

అవిద్య అపారమార్థికము, సదసద్విలక్షణము, జడము, సవికారము, సావయవము, అనాది, సాంతము. అపారమార్థిక మనఁగా మిథ్యాభూత మయినది, సదసద్విలక్షణ మనఁగా సత్తయిన బ్రహ్మము కంటెను, అసత్తయిన గగనకుసుమాదికము కంటెను, వేఱయినది; జడ మనఁగా జ్ఞానశూన్యమయినది; సవికార మనఁగా రూపాంతరములు చెందునది; సావయవ మనఁగా అవయవసహితమయినది; అనాది యనఁగా మొదలులేనిది; సాంత మనఁగా (బ్రహ్మజ్ఞానము కలిగినతోడనే) నశించునది. అద్వైతమతమునందు సత్యము పారమార్థిక మనియు, వ్యావహారిక మనియు, ప్రాతిభాసిక మనియు, త్రివిధము. త్రికాల బాధితముగాక యెప్పుడు నుండునది పారమార్థికము; వ్యవహారమునందు మాత్ర ముండి బ్రహ్మజ్ఞానముచేత నివర్తించునది వ్యావహారికము; త్రాటిని పామనుకొనునట్లు భ్రాంతి నివారణ మగు వఱకును మాత్రము సత్యముగా తోఁచునది ప్రాతిభాసికము. అవిద్య పరమార్థమునందుఁ గాక వ్యవహారమునందు మాత్రమే సత్యమైనది.

ఈ యవిద్య సత్వరజస్తమోరూపగుణత్రయాత్మక మయినది. మాయ యనఁబడెడియీయవిద్యకు ఆచ్ఛాదకశక్తి, విక్షేపకశక్తి, అని రెండు శక్తులు గలవు. చీఁకటిచే నావరింపఁబడిన మనుష్యునకెట్లు స్వరూపజ్ఞానము చెడునో యట్లు యవిద్యయొక్క యాచ్ఛాదకశక్తి చేనావరింపఁబడిన బ్రహ్మమునకుస్వస్వరూపజ్ఞానము చెడును; అప్పుడు గాని విక్షేపకశక్తి చేత బ్రహ్మమునకు దేహమనుష్యతిర్యగ్జడాది భేదజ్ఞానముకలుగును. ఈభేదభావములన్నియు బ్రహ్మమున కవిద్య వలనఁ గలుగునవికాని పారమార్థికములుకావు.

శుద్ధచైతన్యము, మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము, అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము, వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము, విషయావచ్ఛిన్నచైతన్యము అని బ్రహ్మరూపమయిన చైతన్యము పంచభేదములు కలదిగా నున్నది. శుద్ధచైతన్యముబ్రహ్మము; మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము ఈశ్వరుఁడు; అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము జీవుఁడు; వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము జ్ఞానము; విషయావచ్ఛిన్నచైతన్యము ఘటపటాదికము. బ్రహ్మమునకు కడపటి నాలుగుభేదములను అవిద్యాదు లయినయుపాధులచేతఁ గలుగుచున్నవి.

మాయావచ్ఛిన్నచైతన్య మయినయీశ్వరుఁడే జగత్సృష్ట్యాది కర్తయు సర్వాంతర్యామియు నయిన సగుణబ్రహ్మము. ఇతఁడు ప్రాణిజాలముయొక్క తారతమ్యమునకుఁ గారణము లయినకర్మములు తనకు సహాయపడఁగా, అపరిమితశక్తియుక్త మయినమాయను వశపఱచుకొని, నామరూపాత్మక మయిన సమస్తప్రపంచమును సృజింపఁ దలఁచుకొని పంచీకృతములుకాని యాకాశాది పంచభూతములను మొట్టమొదటఁబుట్టించెను. వానిలో నాకాశమునకు శబ్దమును, వాయువునకు శబ్దస్పర్శములును, తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూప

మూలును, అప్పునకు శబ్దస్పర్శరూపరసములును, పృథివికి శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధములును, గుణములు. పృథివ్యాపస్తేజో వాయు రాకాశము లనెడి యీపంచభూతములను గుణత్రయాత్మక మయిన యవిద్యయొక్క కార్యములగుటచేత నివియు గుణత్రయాత్మకము లే.

సత్వగుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతములచేత త్వక్చ క్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణము లనఁబడెడి జ్ఞానేంద్రియపంచకమును, మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తము లనెడి యంతఃకరణచతుష్టయమును, కలుగుచున్నవి. రజోగుణయుక్తములయిన యీపంచభూతములచే తను వాక్పాణి పాదపాయూపస్థము లనఁబడెడు కర్మేంద్రియ పంచకమును, ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానము లనఁబడెడు పంచప్రాణములును, కలుగుచున్నవి. ఈ పంచభూతముల చేతను జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియముల చేతను పంచప్రాణ మనో బుద్ధులచేతను లింగశరీర మనఁబడెడి సూక్ష్మశరీరము పుట్టి, పర లోకయాత్ర కనుకూల మయి మోక్షపర్యంతము నుండును. తమో గుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతముల చేతను పంచీకృతభూత ములును, వానిచేత బ్రహ్మాండములును, చతుర్దశభువనములును, జరాయుజాండజస్వేదజోద్భిజ్జములును, కలుగుచున్నవి.

పంచీకరణ మనఁగా నాకాశాది పంచభూతములను ప్రత్యే కముగా రెండేసిసమభాగములుగా భాగించి, అం దొక్కొక్క యర్ధ భాగమును మరల వేఱువేఱుగా నాలుగేసి సమాంశములుగా విభాగించి యొక్కొక్కదాని యర్ధభాగముతో మిగిలిన వానియొక్క యర్ధభాగ ములలోని యొక్కొక్క చతుర్థాంశము ననఁగా నష్టమాంశమును కూర్చుచువచ్చిన యెడల పంచీకృతభూతము లేర్పడును. ఆకాశము యొక్క యర్ధభాగముతో పృథివ్యాపస్తేజోవాయువులయొక్క

యొక్కొక్కయష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీకృతాకాశ మగును; వాయువుయొక్క యర్ధభాగముతో పృథివ్యాపస్తేజోకాశముల యొక్క యొక్కొక్కయష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీకృతవాయు వగును; తేజస్సుయొక్క యర్ధభాగముతో పృథివ్యాపోవాయురాకాశములయొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీకృతతేజ స్సగును; ఆపస్సుయొక్క యర్ధభాగముతో పృథివీతేజోవాయురాకాశములయొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీకృతాపస్సగును; పృథివియొక్క యర్ధభాగముతో ఆపస్తేజోవాయురాకాశములయొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశమును జేర్చినచో పంచీకృతపృథివి యగును. జరాయుజము లనఁగా జరాయువు (మావి) వలనబుట్టుచున్నమనుష్యాదులు; అండజము లనఁగా నండము (గుడ్డు) వలనఁ బుట్టుపక్షిసర్పాదులు; స్వేదజము లనఁగా స్వేదము (చెమట) వలనఁ బుట్టు మత్కుణయూకాదులు; ఉద్భిజ్జము లనఁగా భూమిని వెకల్చుకొని పుట్టు వృక్షలతాదులు.

ఆకాశగతుఁడైనసూర్యుఁడు ఘటతటాకాదులయందుఁ బ్రతిబింబించునట్లుగానే తేజోమయ మయినబ్రహ్మ మవిద్యాపరిణామము లయినయంతఃకరణములయందుఁ బ్రతిఫలింప నేర్పడునది యే యంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్య మయినజీవుఁడు. శుద్ధచైతన్య మయినబ్రహ్మము బింబము; అంతఃకరణమునందు తోఁచునట్టి చైతన్యము లగుజీవులు ప్రతిబింబములు. సూర్యబింబమునకును జలఘటాదులయందు తోఁచు ప్రతిబింబములకును భేదము లేనట్లే, బ్రహ్మమునకును జీవునకును భేదము లేదు; అనఁగా బ్రహ్మచైతన్యమునకును ప్రతిబింబితజీవచైతన్యమునకును అంతఃకరణరూప మయిన యుపాధిభేదమే కాని స్వరూపభేదము లేదు. అంతఃకరణపరిణామరూపము లయినవృత్తులయందు

ప్రతిఫలించు చైతన్య మగు నజ్ఞానము ప్రత్యక్షానుమానశబ్దాది భేదములచే ననేకవిధము లయినదిగా నుండును. అద్వైతులు వేదప్రామాణ్యము నంగీకరించి, వేదవచనములచేత మాత్రమే బ్రహ్మము తెలియఁగనగు నని చెప్పుదురు; వారికి శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములన్నియుఁ బ్రమాణములే యయినను, ప్రస్థానత్రయ మనఁబడెడి యుపనిషత్తులును బ్రహ్మసూత్రములును భగవద్గీతలును ముఖ్యప్రమాణములు.

ప్రపంచమునకు మూలప్రకృతి ఘటమునకు మన్నువలె పరిణామ్యుపాదానకారణము; బ్రహ్మము సర్పమను భ్రాంతికి రజ్జువువలె వివర్తోపాదానకారణము. పరిణామి యనఁగా నొకరూపమునుండి వేఱొకరూపమును బొందునది. ప్రపంచరూపము లయిన కార్యముల నాశనము ప్రళయ మనఁబడును. అది నిత్యప్రళయము, నైమిత్తికప్రళయము, ప్రాకృతప్రళయము, ఆత్యంతికప్రళయము, అని నాలుగు విధములు గలది. అందులో నిత్యప్రళయము సుషుప్తి (నిద్ర), నైమిత్తికప్రళయము చతుర్ముఖబ్రహ్మయొక్క దినప్రళయము; ప్రాకృతప్రళయము చతుర్ముఖబ్రహ్మతోడ సర్వజగన్నాశనము; ఆత్యంతికప్రళయము బ్రహ్మసాక్షాత్కారము చేత నవిద్యారూపకారణసహితముగా లోకనివృత్తి. బ్రహ్మసాక్షాత్కార మనఁగాఁ దనకును బ్రహ్మమునకును నైక్యప్రత్యక్షము. ఈయైక్యప్రత్యక్షముచేత నానందమయ మగుస్వరూపప్రాప్తి కలుగును. బ్రహ్మజ్ఞానమువలనఁ బాపక్షయము కలుగఁగాఁ గైవల్యప్రాప్తి యగును.

బ్రహ్మైక్యజ్ఞానమునకు నిత్యానిత్యవస్తువివేకము, విషయఫలవైరాగ్యము, శమాదిషట్కము, ముముక్షుత్వము, అనునాలుగును సాధనములు. ఈనాలుగును సాధనచతుష్టయ మనఁబడును. బాహ్యాంతరదృశ్య మగుసప్రపంచ మెల్ల ననిత్య మనియు, రూపనామరహిత

మై సర్వవిలక్షణ మగు వెలుఁగు బ్రహ్మము నిత్య మనియు, ఎఱుఁగుట నిత్యానిత్యవస్తువివేకము. ఈవివేకము శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనము లతోఁగూడిన వేదాంతవాక్యములచేతఁ గలుగుచున్నది. శ్రవణ మనఁగా నాచార్యునివలన న్యాయయుక్తము లయినయర్థములను వినుట; మనన మనఁగా విన్నయర్థములయందు విరోధశంకలు కలుగఁగా వానిని పోఁగొట్టుకొను మానసికవిచారము; నిదిధ్యాసన మనఁగా సనాదివాసనచేత విషయములయందు ప్రవర్తించి యుండు మనస్సును విషయములనుండి మరలించి యాత్మయందు నిశ్చలముగా నిలుపుట. విషయఫలవైరాగ్య మనఁగా నిహలోక పరలోకసుఖముల యం దపేక్ష లేకుండుట. శమము, దమము, ఉపరతి, తితిక్ష, సమాధానము, శ్రద్ధ — ఈయాఱును శమాదిషట్కము. శమ మనఁగా నంతరింద్రియనిగ్రహము; దమ మనఁగా బహిరింద్రియనిగ్రహము; ఉపరతి యనఁగా చిత్తమును చలింపనీక నిలుపుట; తితిక్ష యనఁగా ద్వంద్వము లేవి వచ్చినను దననిష్ఠను వదలక ఖేదమోదములను సహించి యుండుట; సమాధాన మనఁగా మనస్సు నేకాగ్రముగా నొకచోటనే నిలుపుట; శ్రద్ధ యనఁగా నాచార్యునియందును శాస్త్రములయందును విశ్వాస ముంచుట; ముముక్షుత్వ మనఁగా మోక్షము నం దిచ్ఛ.

పయివిధముగా నిర్గుణబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరింపఁ జేసికొ లేనివారు సగుణబ్రహ్మోపాసనము చేయవలయును. అట్టివారికి సగుణ బ్రహ్మోపాసనముచేత మనస్సు స్వాధీనపడఁగానే నిర్గుణబ్రహ్మము తానే తోఁచును. సగుణబ్రహ్మోపాసకు లర్చిరాదిమార్గమున బ్రహ్మ లోకము నొంది; శ్రవణాదులచే బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బడసి, మోక్షము నొందుదురు. కర్మనిష్ఠులు ధూమాదిమార్గమున పితృలోక

మును జేసి, అక్కడ సుఖ మనుభవించి, పుణ్యపాపానురూపముగా మరల మనుష్యాదిజన్మముల నెత్తుదురు. పాపకర్మముల నొనరించు వారు రౌరవాదినరకముల కేగి బాధ లనుభవించి, తిర్యగ్జడజన్మము లెత్తి నశింతురు నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకులు ప్రారబ్ధకర్మములనుమాత్ర మనుభవించి, మిగిలినపుణ్యకర్మలను మిత్రులయందును పాపకర్మలను శత్రులయందును బెట్టి కైవల్యమును బొంది నిరతిశయానందము ననుభవింతురు.

విశిష్టాద్వైతమతసంగ్రహము.

విశిష్టాద్వైతము మనదేశమునందు వ్యాపించి యున్నత్రిమత ములలో రెండవది. ఇది శైవవిశిష్టాద్వైతము, వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతము, అని ద్వివిధము. ఈయుభయమతావలంబులలో నొకరు శివుండు దేవుం డనియు, ఇంకొకరు విష్ణుండు దేవుం డనియు, నామభేదమును జెప్పు టయేకాని వీరిసిద్ధాంతములలో భేదము లేదు. బ్రహ్మసూత్రములకు నీలకంఠభాష్య మనుపేరం బరంగుభాష్య మొనర్చిన శ్రీకంఠశివాచా ర్యుండు శైవవిశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుండు. బ్రహ్మసూత్రములకుశ్రీభాష్య మనుపేరం బరంగుభాష్య మొనర్చిన రామానుజాచార్యుండు వైష్ణవ విశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుండు. ఇప్పు డిందు వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతమును గూర్చి తెలుపంబడును. రామానుజాచార్యుండు చెన్నపట్టణమునకు పడమట నిరువదిమైళ్ళదూరములో నున్న శ్రీపెరంబూదూ రనుగ్రామ మునందు యజుర్వేదియు స్మార్తుండు నైన కేశవసోమయాజికిని కాంతి మతీదేవికిని కలియుగాబ్దములు 4118 కి సరియైన క్రీస్తుశకము 1017 వ సంవత్సర పింగళనామసంవత్సర చైత్రమాసమునందు జనన మొందెను.

ఇతఁడు తనపదునేనవసంవత్సరమునందు తండ్రి పోవుటచేతను స్వగ్రామమునందే తండ్రివద్ద వేదవేదాంగములను చదువుకొని యనంతరమున విద్యాభ్యాసనిమిత్తము కాంచీనగరమునకుఁ బోయి యాదవప్రకాశమిశ్రుఁ డను సన్యాసియొద్ద శాస్త్రములను జదువుకొనెను. యాదవప్రకాశుఁ డద్వైతియై యుండినను శంకరాచార్యమతముతో నేకీభవింపక బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యాంతరమును జేసెను. శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువుయొక్క యభిప్రాయముతో నేకీభవింపక యాతని విడిచిపెట్టి, శ్రీరంగములో యామునాచార్యుఁ డను యతి విశిష్టాద్వైతమును బోధించుచున్నాఁ డని విని యాతనియొద్దఁ జదువుకొనుటకయి వెళ్ళెనుగాని యతఁడు శ్రీరంగమును జేరులోపలనే యామునాచార్యుఁడు పరమపదమును బొందినందునఁ దచ్ఛిష్యులలో సమర్థతముఁడైన మహాపూర్ణాచార్యుని (పెరియనంబి) యొద్ద మధురాంతకములో వైష్ణవము పుచ్చుకొనెను. అంతట గురువునుశిష్యుఁడును గలిసి కంచికిఁ బోయిరి. కాంచీనగరమునందు శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువువద్ద విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతములను నేర్చుకొనెను. రామానుజాచార్యుఁడు గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించినవాఁడే యయినను తన పదునెనిమిదవయేట భార్యను సంసారమును విడిచి కాంచీనగరమునందు త్రిదండిసన్యాసి యయ్యెను. శ్రీరామానుజుఁడు శేషుని యవతారమనియు, నూటయిరువది సంవత్సరములుజీవించి కలియుగాబ్దములు 4238 కి సరియైన 1137వ హూణాబ్దమునందు శ్రీరంగములో మృతినొందె ననియుఁ జెప్పుచున్నారు. సన్యాసియైనతర్వాత రామానుజుఁడు స్వమతమును శిష్యులకు బోధించుచుఁ గొంతకాలము కాంచీనగరములో నుండి యక్కడినుండి తిరుపతికిఁ బోయి వేంకటేశ్వరుని యాలయములో వేదాంతప్రసంగము లనేకములు చేసి, తరువాత

దక్షిణహిందూస్థానమునందుఁ గల వైష్ణవదివ్యక్షేత్రముల నెల్ల సేవించి, కడపట శ్రీరంగమునకుఁ బోయి యచ్చట స్వమతసిద్ధాంతములను బోధించుచుండఁగా చోళదేశాధిపుఁడయిన క్రిమికంఠచోళుఁ డాతని బాధించినందున నతఁ డచ్చటనుండి శిష్యసహితముగా మైసూరిరాజ్యములోని ద్వారసముద్రమునకుఁ బారిపోవలసినవాఁ డయ్యెను. ఆ దేశమున జైనమతస్థుఁ డైన బల్లాలుఁడు పాలించుచుండెను. జైనులతో జరిగిన వాదములలో రామానుజుఁడు జైనుల నోడించినందున, బల్లాల రాజు వైష్ణవమతము నవలంబించి విష్ణువర్ధనుఁ డను నామాంతరమును వహించెను. అనంతరము రామానుజుఁడు రాజుయొక్క సాహాయ్యముచేత తిరునారాయణపురము (మేలుకోట) నందొక దేవాలయమును గట్టించి యందు నారాయణునిఁ బ్రతిష్ఠించి, చుట్టుపట్ల వైష్ణవాగ్రహారముల నేర్పఱిచెను. అతఁ డక్కడ పండ్రెండు సంవత్సరములుండి క్రిమికంఠచోళుఁడు స్వర్గస్థుఁ డగుట విని నిర్భయముగా మరల శ్రీరంగమునకుఁ బోయి, యక్కడ శ్రీరంగనాథుని పూజ వ్యాపింపఁ జేసెను. అటుపిమ్మట నతఁడు తిరుపతి, అహోబిలము మొదలగు దివ్యస్థలముల మీఁదుగా త్రోవపొడుగునను వైష్ణవమతబోధ చేయుచు మహారాష్ట్రదేశము చొచ్చి, యందుండి ద్వారకమీఁదుగా శిష్యబృందముతోడఁ గూడఁ బోయి ప్రయాగ, కాశి, మథుర, హరిద్వారము మొదలయిన క్షేత్రములను సందర్శించి, హిమాలయపర్వతములలో నున్న బదరికాశ్రమమునకుఁ బోయి బదరీనాథుని సేవించి, అక్కడనుండి కాశ్మీరదేశములోని శ్రీనగరమున కరిగి యచ్చటి శారదాపీఠమునకుఁ దాను రచియించిన శ్రీభాష్యాదిపుస్తకములను సమర్పించెను. అక్కడి పండితులెంతో చర్చ చేసి తుద కాపుస్తకములను శారదాపీఠపుస్తకనిలయమునం దుంచుట కంగీకరించిరి. అప్పటి

నుండియు రామానుజులవారు శ్రీభాష్యకారు లనునామముతోఁ బ్రసిద్ధులయిరి. అతఁడు శారదాపీఠమును పిదప కురుక్షేత్రము, అయోధ్య, గయ మొదలగుప్రదేశములకుఁ బోయి చూచి, వంగదేశములో గంగాసాగరసమీపమునం దున్నకపిలాశ్రమమును జేరి, అక్కడనుండి దక్షిణమునకు మరలి జగన్నాథముపోయి, ఆంధ్రదేశము మీఁదుగా శ్రీరంగమునఁ బ్రవేశించెను. అతఁ డింకొకపర్యాయము కూడ భరతఖండమంతయు స్వమతబోధ చేయుచు సంచారము చేసి అనేకుల నెల్లచోట్లను స్వమతావలంబులనుగాఁ జేసి, క్రమ్మఱ శ్రీరంగము చేరి యచ్చటనే వైకుంఠప్రాప్తి నొందెను. శ్రీనగరమునందలి శారదాపీఠమున కియ్యఁబడిన పుస్తకములు వ్యాసునిబ్రహ్మసూత్రములకుఁ జేయఁబడిన శ్రీభాష్యము, వేదార్థసంగ్రహము, గీతాభాష్యము అను మూఁడు. ఇవిగాక వేదాంతదీపము, వేదాంతసారము, గద్యత్రయము, నిత్యగ్రంథము; అను మఱి నాలుగు గ్రంథములు కూడ రామానుజునిచేత రచియింపఁబడినవి. ఇతఁడు బోధచేసి వేలకొలఁది జనులను స్వమతమునఁ గలుపుకొనుటయేకాక విశిష్టాద్వైతమును బోధించుట కయి గృహస్థు లయినయాచార్యపురుషులను డెబ్బదినలువుర నేర్పాటుచేసెను. అంతేకాని యితఁడు శంకరాచార్యునివలెను మధ్వాచార్యునివలెను మఠములను స్థాపింపలేదు.

ఈమతమునందు చిత్తు, అచిత్తు, ఈశ్వరుఁడు, అని పదార్థములుమూఁడు. శైవవిశిష్టాద్వైతు లీమూఁటిని వరుసగా పశువు, పాశము, పతి, అనుపేరులతో వ్యవహరింతురు. చిత్తనఁగా జీవాత్మ. అది జ్ఞానేంద్రియమనోబుద్ధివిలక్షణ మయి, అజడమయి, ఆనందరూప మయి, నిత్య మయి అణువయి, నిరవయవమయి, నిర్వికారమయి, నానాశ్రమమయి, ఈశ్వరునికి లోఁబడిన దయియుండును. జీవాత్ముఁడు బద్ధుఁడు,

ముక్తుఁడు, నిత్యుఁడు, అని మూడు భేదములను గలిగియుండును. బద్ధుఁ డనఁగా జనన మరణాదిరూపసంసారము ననుభవించెడు మన వంటి జీవుఁడు; ముక్తుఁడనఁగా భగవద్భక్తిచే సంసారము విడిచి మోక్షము నొందినజీవుఁడు: నిత్యుఁడనగా నెప్పుడును సంసారబంధమే లేని యనంతగరుడ విష్వక్సేనాదుఁ వంటి జీవుఁడు. ఈముత్తెఱఁగు లయినయాత్మలను వేని కవి వేఱు. అచిత్తనఁగా జ్ఞానశూన్య మయి వికారాస్పద మయియుండునది. ఈయచిత్సంబంధము చేత నే బద్ధాత్మక విద్యాకర్మవాసనారుచులు కలుగుచున్నవి. శుద్ధసత్వము, మిశ్ర సత్త్వము సత్వశూన్యము, అని యచిత్తు మూడు విధములు గల దందురు. శుద్ధసత్వ మనఁగా రజస్సత్వగుణములు లేక కేవలసత్వ గుణము కలదయి, భగవదిచ్ఛచే గోపురప్రాకారరూపముగా నుండు నది; మిశ్రసత్త్వమనఁగా సత్త్వరజస్తమోగుణము లనుమూటిని గలది; సత్వశూన్య మనఁగా కాలము. ఇందలిమిశ్రసత్త్వము బద్ధు లను జ్ఞానానందములచేఁ గప్పుచు విపరీతజ్ఞానమును బుట్టించుచు నిత్య మయి మహదాదివికారములను బుట్టించునది యయి యీశ్వ రునకు క్రీడాసాధన మయియున్నది. అచిత్తునకు ప్రకృతి, అవిద్య, మాయ, అనునవి నామాంతరములు. ఈశ్వరుఁడు నిఖిలహేయగుణ ప్రత్యనీకుఁ డయి, అనంతుఁ డయి, జ్ఞానానందస్వరూపుఁ డయి, కళ్యాణ గుణ పరిపూర్ణుఁ డయి, సర్వజగత్సృష్టిస్థితిలయకర్త యయి, నిత్యుఁ డయి, సత్యజ్ఞానస్వరూపుఁ డయి, విభువయి, సర్వజ్ఞుఁడయి, సర్వ శక్తుఁ డయి, జగత్తున కుపాదానసిమిత్తసహకారికారణుఁ డయి, యున్నాఁడు.

అహంకార మమకారము లవిద్య యనియు, పుణ్యపాపములు కర్మ యనియు, కర్మలచేతఁ గలిగెడు సంస్కారము వాసన యనియు,

విషయములయం దాసక్తి రుచి యనియు, చెప్పఁబడును. హేయగుణ ప్రత్యనీకుఁ డనఁగా వికారాది దోషగుణములకు విరోధిగా నుండు వాఁడు. విభు వనఁగా సర్వవ్యాపి. ఉపాదానకారణ మనఁగా కుండలకు మన్నును నగలకు బంగారము నయినట్లు మూలాధార మయినది నిమిత్తకారణ మనఁగా కుండలకు కుమ్మరివాఁడును నగలకు కంసలి వాఁడును నయినట్లు హేతువయినది; సహకారికారణ మనఁగా కాలము.

విశిష్టాద్వైతమతమునందు బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యమయిన తత్త్వము. బ్రహ్మ మెప్పుడును చిదచిత్తులతోఁ గూడియుండును. అతఁ డాస్థితియందుమాత్రమే తెలియఁ దగినవాఁ డయినను, చిత్తుకంటెను అచిత్తుకంటెను భిన్నుఁ డయి జ్ఞానాత్మకుఁ డయి యున్నాఁడు. చిత్తును, అచిత్తును, కూడ సత్యములే. బ్రహ్మమునకును చిదచిత్తులకును శేష శేషీభావము కలదు. శేషశేషీభావ మనఁగా బ్రహ్మస్వతంత్రుఁ డనియు, చిత్తును అచిత్తును బ్రహ్మమునకు లోఁబడిన వనియు, తాత్ప ర్యము. చిత్తును, అచిత్తును, బ్రహ్మమును మూఁడును నొండొంటివి విడువక యవినాభావ సంబంధము కలిగియున్న వగుటచేత చిదచిత్తులు శరీరమువంటి వనియు, బ్రహ్మము శరీరివంటిదనియుఁ జెప్పుచున్నారు. మనశరీరమున కాత్మ యెట్లో యట్లే యజడములైన జీవాత్మలకును జడమయిన ప్రపంచమునకునుగూడ నాత్మయగుటచేత బ్రహ్మము పరమాత్మ యనఁబడును. విశిష్టాద్వైత మనుసమాసము విశిష్టము, అద్వైతము, అను రెండువ్యస్తపదములచేత నైనది. విశిష్ట మనఁగా కూడినది యని యర్థము; అద్వైత మనఁగా రెండవది లేనిది యని యర్థము. పరబ్రహ్మము చిదచిద్విశిష్ట మయిన యద్వితీయ పదార్థ

మని బోధించునది యగుటచేత నీమతమునకు విశిష్టాద్వైత మని పేరుకలిగినది.

ఉపనిషత్తులలోఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యమను వాక్యములును కొన్నిచోట్ల చిదచిదీశ్వరులు మూఁడును సత్యములను వాక్యములును, కొన్నిచోట్ల చిదచిత్తులు పరబ్రహ్మమునకు శరీరము లను వాక్యములును, కనఁబడుచున్నందున నీశ్వరునకు విశేషణము లనఁగా గుణములని చెప్పినంగాని పరస్పర విరుద్ధములుగా కనఁబడెడి యన్నివాక్యములను సమన్వయింపఁ జేసి సమర్థించుట సాధ్యము కాదని రామానుజాచార్యులు చెప్పుచున్నారు. అట్లయినచో నీశ్వరుఁడు నిర్గుణుఁడని చెప్పెడి వాక్యములగతి యేమి కావలెనని శంక తెచ్చుకొని గుణములులేక పదార్థముండుట సంభవింప నేరదు గనుకను, బ్రహ్మము సత్పదార్థ మగుటచేత గుణము లుండి తీఱవలయును గనుకను, నిర్గుణుఁ డనుట కర్థము ప్రకృతికిఁ గలగుణము లనఁగా హేయగుణములు లేనివాఁడని చెప్పిరి. సత్త్వరజస్తమస్సులు మూఁడును ప్రకృతి గుణములు; బ్రహ్మమున నీగుణములు లేవు. ఈశ్వరుఁడు రూపమును బొందునని విశిష్టాద్వైతమతము; అతఁ డరూపుఁ డనియు నిరాకారుఁ డనియు వేదములలో నున్నది. ఈశ్వరుఁడు స్వభావముచేత నిరాకారుఁడే యైనను, సర్వశక్తుఁ డగుటచేత లోకరక్షణార్థము తనయిచ్ఛ వచ్చినరూపములను పొందునని రామానుజుఁడు సాధించుచున్నాఁడు. తన్మతానుసారముగా నీశ్వరుఁడు పొందెడు శుద్ధసత్త్వస్వరూపము లయిదు—౧. శంఖచక్రగదాములనుధరించి వైకుంఠమునందు సర్వదా యుండెడు పరవిగ్రహము, ౨. ఉపాసకులైన దేవతలచే సేవింపఁబడుచు, ఆమోద భువనప్రమోదము లనెడు విష్ణులోకములలో సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామములతో నుండు వ్యూహ

విగ్రహము; 3. రామకృష్ణాద్యవతారరూపముల నుండెడు విభవవిగ్రహము; 4. మంత్రాది ప్రభావముచేత ప్రతిమలలోఁ బ్రవేశించెడి యర్చావిగ్రహము; 5. ధ్యానము చేసెడి భక్తులకు గోచరమయ్యెడి యంతర్యామి విగ్రహము. ఈరూపములలో నేరూపమున నున్నను లక్ష్మికూడ ననపాయినియై విష్ణువుతో నుండును. నిరాకారమయిన బ్రహ్మమునందు గుఱియుంచుట సాధ్యము కాకపోవుటచేత యోగుల ధ్యానమున కనుకూలపడుట కయి యీశ్వరుఁ డీరూపములను బొందుచున్నాఁడు.

అచిత్తు ప్రపంచమునకును జీవాత్మల శరీరములకును మృత్తు ఘటములకువలె నుపాదానకారణ మనియు, అది ప్రకృతిప్రధాన అవ్యక్తమాయాదినామములచే వ్యవహరింపఁ బడుననియు, సత్వరజస్తమోగుణములు ప్రకృతిధర్మము లనియు, పయినే చెప్పఁబడెను గదా. ప్రకృతి (అచిత్తు) నుండి మొదట మహత్తు పుట్టెను; మహత్తు నుండి యహంకారము పుట్టెను. అహంకారము వైకారికము(సాత్వికాహంకారము), తైజసము (రాజసాహంకారము), భూతాది (తామసాహంకారము), అని త్రివిధము. సాత్వికాహంకారమువలన నంతఃకరణ మయిన మనస్సును, త్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణ శ్రోత్రము లనెడు జ్ఞానేంద్రియము లయిదును, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ లనెడి కర్మేంద్రియము లయిదును, పుట్టెను. తామసాహంకారమువలన పంచమహాభూతములయొక్క సూక్ష్మరూపము లయిన పంచ తన్మాత్రలు పుట్టును. శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములు పంచ తన్మాత్రలు. ఈపంచ తన్మాత్రలవలన వరుసగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివి, అను పంచభూతములు పుట్టినవి. రాజసాహంకార మీశ్వర సంకల్పమువలన సమస్తవస్తువులను గలిగించు

టకు సాత్వికతామసాహంకారములకు రెంటికిని తోడుపడును. చిత్త మనఁగా జీవాత్మ మోక్షపర్యంతము ప్రకృతితోడిసంబంధమును వీడక కర్మపాశబద్ధమయి యీశ్వరునికి లోఁబడినదయి యుండును. ప్రకృతి లోన ప్రత్యణువును జీవునిగలదయి, తనయందుండెడు జీవునకు శరీర మయి యుండును. ప్రతిజీవుఁడును పరమాత్మను శరీరిని (అంతర్యామిని) గాఁ గలిగి యుండును.

శుద్ధశూన్యమునుండి వస్తు వెప్పుడును కలుగ నేరదుగనుక నిత్యమయిన ప్రకృతినుండియే యీశ్వరేచ్ఛచేత సృష్టి కలుగుచున్నది. సమష్టిసృష్టి యనియు, వ్యష్టిసృష్టి యనియు, సృష్టి ద్వివిధము. పరబ్రహ్మముయొక్క సంకల్పానుసారముగా మహత్తు, అహంకారము మొదలయినవి కలుగుట సమష్టిసృష్టి, పంచతన్మాత్రలయొక్క కూడిక (పంచీకరణము) చేత కర్మానుసారము లయినరూపములు కలుగుట వ్యష్టిసృష్టి. సృష్టి (౧) సుర, (౨) నర, (౩) తిర్యక్, (౪) స్థావర రూపల నాలుగువిధములుగా నుండును. సృష్టిని ప్రాకృతసృష్టి, దైనందినసృష్టి, నిత్యసృష్టి యని త్రివిధముగాఁగూడఁ జెప్పుదురు. ప్రాకృతసృష్టి (మహదహంకారాదిరూప మయినసమష్టిసృష్టి) ప్రతి మహాకల్పము (బ్రహ్మజీవితకాలము) నందును నొక్కసారి జరగుచుండును. దైనందినసృష్టి (వ్యష్టిసృష్టి) ప్రతిబ్రహ్మకల్పము (బ్రహ్మదినము) యొక్కయారంభమునం దొకసారి కలుగుచుండును. నిత్యసృష్టి సమస్తస్థూలపదార్థములయొక్కయు జన్మస్థితులవలె కర్మఫలానుగుణముగా ప్రతిదినమును ప్రతినిమిషమును గలుగుచుండును. కల్ప మనఁగా కాలవిశేషము. బ్రహ్మకల్పము, మహాకల్పము, అని కల్పములు రెండు. ఒక్కొక్కకల్పములో ననేక మన్వంతరము లుండును; ఒక్కొక్కమన్వంతరములో డెబ్బదియొక్క మహాయుగము

లుండును. కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగములు నాలుగును జేరి యొకమహాయుగ మగును— కలియుగము 432000 సంవత్సరములు; ద్వాపరయుగ ము కలియుగమునకు ద్విగుణ మనఁగా 864000సంవత్సర ములు; త్రేతాయుగము కలియుగమునకు త్రిగుణ మనఁగా 1296000 సంవత్సరములు; కృతయుగము కలియుగమునకు చతుర్గుణ మనఁగా 1728000 సంవత్సరములు. ఒక మహాయుగములో 4320000 సంవత్స రము లుండును. మన్వంతర మనఁగా మనువుకాలము; మన్వంతర ములు పదునాలుగు. బ్రహ్మకొక్కదిన మైన బ్రహ్మకల్పములో పదు నాలుగుమన్వంతరము లనఁగా సంధులతోఁ గలుపుకొని నూఱు మహా యుగము లుండును. మున్నూటయఱువది బ్రహ్మకల్పములును, అంతే ప్రమాణము గలమున్నూటయఱువదిరాత్రులును గలిసి, బ్రహ్మ కొక్క సంవత్సర మగును; అటువంటి సంవత్సరములు నూఱు చేరి బ్రహ్మయుష్కాల మయినమహాకల్ప మగును.

ప్రాకృతప్రళయము, నైమిత్తికప్రళయము, నిత్యప్రళయము, ఆత్యంతికప్రళయము, అని ప్రళయము చతుర్విధము. ప్రాకృతప్రళయ మనఁగా ప్రపంచ మంతయు నిప్పు డున్నస్థూలరూపమును విడిచిసూక్ష్మ రూపమును బొంది నశించుట. ఈప్రళయము మహాకల్పాంతమున జరగును. నైమిత్తికప్రళయ మనఁగా త్రిలోకములును దను యుప్పటి రూపమును విడిచి యందలివస్తువు లన్నియు నాయాభూతములలోఁ గలియుట. ఇది ప్రతిబ్రహ్మకల్పాంతమునను జరగును. నిత్యప్రళయ మనఁగా ప్రతినిమిషమును మరణాదిరూపమున పదార్థములు నశించు చుండుట. ఆత్యంతికప్రళయ మనఁగా జీవునకు ప్రకృతితోడి సంబం ధము విడిచిపోవుట. ఇది జీవుఁడు మోక్షము నొందినప్పుడు సంభ వించును. ఈప్రకారముగా దృశ్య మంతయు నశ్య మగును. ఆయా

వస్తురూపములు నశించినను వానికి మూలాధారము లయిన సూక్ష్మా ణువులు నశింపనందున ప్రకృతి నిత్యమయినది జీవాత్మ దేహములోఁ బ్రవేశించుట జనన మనియు, దానిని విడుచుట మరణమనియు, చెప్పఁ బడును. జీవాత్మ కొంతకాల మొక దేహములో నుండి తరువాత దానిని విడిచి యెప్పుడో యొకప్పుడు మఱియొక దేహములోఁ బ్రవేశించును. ఇట్లు ప్రవేశించుట జన్మాంతర మనఁబడును. జనన మరణ జన్మాంతరాదులు సవికార మయిన దేహమునకు సంబంధించి నవే కాని నిర్వికార మయినజీవాత్మకు సంబంధించినవి కావు. స్వభా వముచేత నిత్యుఁడును పరిశుద్ధుఁడు నయినజీవుఁడు కారణశరీర మును బొంది సుఖదుఃఖముల ననుభవించుటకు కర్మ కారణము. ఈకర్మమే జననమును మరణమును జన్మపరంపరను దేహధారణమును బొందు టకుఁ గారణ మగును. మంచిదికాని చెడ్డదికాని జీవుఁడు బుద్ధిపూర్వ కముగాఁ జేయుపని కర్మ యనఁబడును. ఈశ్వరునకు ప్రీతికర మయిన కర్మము సుకృతము ; ఈశ్వరునకు ప్రీతికరము కాని కర్మము దుష్కృతము.

అవిద్య యనఁబడెడి యజ్ఞానమువలన జీవుఁడు కర్మమును జేయును. అన్యథా జ్ఞానము, విపరీతజ్ఞానము, అని యవిద్య (అజ్ఞానము) ద్వివిధము. ఒకవస్తువుగుణముల నింకొకదాని వనుకొనుట యన్యథా జ్ఞానము ; ఒకవస్తువును మఱియొకవస్తు వనుకొనుట విపరీతజ్ఞానము. జీవాత్మ మొదట శరీరమే తా ననుకొనును ; పిమ్మట జననము, మర ణము, మొదలయినశరీరగుణములు, తన వనుకొనును. అవిద్యవలన రాగద్వేష క్రోధాదులు కలుగును ; వానివలన జీవుఁడు కర్మలకు వశుఁ డగును. ఒకకర్మవలన వేఱొకకర్మ పుట్టును. ఈప్రకార ముగా ప్రకృతిసంబంధమునుబట్టి కర్మపరంపర పుట్టి యాద్యంతములు

లేని దయి చక్రపరిభ్రమణమువలె తిరిగితిరిగి వచ్చుచుండును. ఈ తెంపు లేని కర్మప్రవాహము ప్రళయకాలమునందు సహితము నశింపక జీవాత్మతో నడఁగి యుండి సృష్టితోడఁగూడ మరల బయలు వెడలును. ఈశ్వరుఁడు తటస్థుఁ డగుటచేత కర్మతో సంబంధము కలిగించుకొనక సాక్షి యయి చూచుచుండును. అందుచేత జీవాత్ముఁడు తాను జేసినకర్మఫలముల ననుభవించుచుండును. పాపకర్మయొక్క ఫల మీలోకములో దుఃఖమును పరలోకములో నరకమును; పుణ్యకర్మయొక్క ఫలమీలోకములో సుఖమును పరలోకములో స్వర్గమును. స్థూలదేహమునుండి వెలువడిన సూక్ష్మదేహమువలనఁ గలిగినయాతనాశరీరమును బొంది జీవుఁడు పాపఫల మయినయాతన ననుభవించెడు లోకము నరకము. దాని కధిపతి యముఁడు. సూక్ష్మదేహము వలనఁ గలిగినభోగశరీరము నొంది జీవుఁడు పుణ్యఫల మయిన యానందము ననుభవించెడిలోకము స్వర్గము. సాధారణముగా నూర్ధ్వలోకము లనెడి పుణ్యలోకము లారు. అవి భువర్లోకము, స్వర్లోకము, మహర్లోకము, జనలోకము, తపోలోకము, సత్యలోకము. నరకాదు లధోలోకము లనఁబడును. జీవుడు తన పుణ్యపాపఫలముల ననుభవించువఱకును ఊర్ధ్వాధోలోకములయం దుండును. అనంతర మతఁడు తన కర్మఫలానుసారముగా మనుష్యపశుపక్ష్యాది స్థూలశరీరమును ధరించి, జన్మరాహిత్యమును బొంది ముక్తి పడయువఱకును జన్మపరంపరను బొందుచుండును. సామీప్యము, సాలోక్యము, సారూప్యము సాయుజ్యము, అని ముక్తి నాలుగు విధములు గలది. ఈశ్వరుని సమీపమం దుండుట సామీప్యము; సమానలోకమం దుండుట సాలోక్యము; సమానరూపమునొందుట సారూప్యము; ఈశ్వరునితోఁ గలిసి యానంద మనుభవించుట సాయుజ్యము. ముక్తి

నొందినజీవుఁడు మరల బద్ధుఁడు కాఁడు కాని లోకోపకారార్థము భూమిపయి నవతరించి తనపని తీరినతరువాత మరల మోక్షమునకుఁ బోవును. వైష్ణవులకు పరమపద మనఁబడెడు వైకుంఠము ముక్తిస్థానము. ప్రకృతితోడిసంబంధమును విడిచి, పుణ్యపాపకర్మలనుండి పూర్ణముగా విడివడుట మోక్షము. మోక్ష మనుపదమునకు కర్మబంధములనుండి విడివడుట యని యర్థము. అన్నిజీవులును కర్మక్షయము జేసి మోక్షమును బొందవచ్చును. ముక్తుఁడు దేవయాన మనఁబడెడి యర్చిరాదిమార్గమునఁ బరమపదమునకుఁ బోవును. అవసానదశయందు జీవుఁడు సూక్ష్మ (లింగ) శరీరము నొంది, సుషుమ్నానాడీద్వారమున బ్రహ్మరంధ్రములనుండి వెలి వెడలి, సూర్యమండలము జొచ్చి, యచ్చటనుండి పరమపదమును జేరును. కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము, ప్రపత్తియోగము, అని మోక్షమును బొందుట కుపాయములు నాలుగు. వేదాధ్యయనముచేత తత్త్వజ్ఞానమును బడసి, కర్మఫలాపేక్ష లేక వేదవిహితకర్మలను జేయుచు, జపహోమయజ్ఞదాన తపఃప్రభృతు లగు సత్కర్మలను ఈశ్వరార్పణము చేయుట కర్మయోగము. యోగశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడిన యమనియమప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యానధారణసమాధులనెడి యష్టాంగములచేతను మనస్సు నీశ్వరునియందు నిలుపుట జ్ఞానయోగము. యథాశక్తిని సర్వకర్మలను జేయుచు, యావజ్జీవమును నిశ్చలభక్తితో దేవునిసమస్తకల్యాణగుణములను దలఁచుచు నీశ్వరు నుపాసించుట భక్తియోగము. పయిని జెప్పఁబడిన మోక్షసాధనములను మూటిని ననుష్ఠించుటయందలి తనయశక్తతను దెలుపుచు, తన రక్షణమున కీశ్వరకృప నొక్కదానినే నమ్ముకొని మరణపర్యంతమును దేవుని కల్యాణగుణస్మరణము చేయుచుండుట ప్రపత్తియోగము.

జ్ఞానులుమాత్రమే మొదటి మహాయోగముల ననుష్ఠించుట కర్హు లైనను, ఈకడపటిదైన ప్రపత్తియోగము ననుష్ఠించుట కజ్ఞానులును చండాలురు మ్లేచ్ఛులు మొదలయిన యెల్లవారును నర్హులు. ఈచతుర్విధమోక్షసాధనములును కర్మను నశింపఁ జేయును.

సంచితము, ప్రారబ్ధము, ఆగామి, అని కర్మత్రివిధము. ఈవఱకనుభవింప నారంభింపక కూడఁబెట్టినది సంచితము; ఇప్పు డనుభవించుట కారంభింపఁబడినది ప్రారబ్ధము; భవిష్యత్కర్మలవలన ముందనుభవింపఁ బోయెడిది యాగామి. పయిసాధనములచేత సంచితకర్మ నశించిపోవును; ప్రారబ్ధకర్మ ఫలములనిచ్చి నిలిచిపోవును; ఆగామికర్మ ఫలకారి కాకుండును. తక్కినమార్గములచేత ప్రారబ్ధకర్మముయొక్కపరిమితినిబట్టి యాజన్మమునందో మఱికొన్నిజన్మములను బొందియో మోక్షమును బొందవచ్చును గాని ప్రపత్తిమార్గముచేత నాజన్మమునందే కర్మక్షయముఁ జేసికొని మోక్షమును బడయవచ్చును.

శ్రీవైష్ణవులలో వడగలు లని, తెంగలు లని, రెండుతెగలవా రున్నారు. వడగలివా రనఁగా నుత్తరదిక్కువా రని యర్థము. వీరు సంస్కృత వేదములయం దధికవిశ్వాసము గలవా రయి, కాంచీనగరమునందలి వేదాంతాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. తెంగలివా రనఁగా దక్షిణదిక్కువా రని యర్థము. వీరు ద్రవిడభాషలో రచియింపఁబడిన దివ్యప్రబంధ మనఁబడెడు ద్రావిడవేదమునం దధికవిశ్వాసము కలవా రయి, శ్రీరంగమునందలి లోకాచార్యులవా రుపదేశించినరహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. వడగలివారు తిరుమణినామములో ముక్కుమీఁద పాదముపెట్టరు; తెంగలివారు ముక్కుమీఁద పాదముపెట్టు

దురు. రామానుజాచార్యులకుఁ బూర్వమునందు దక్షిణహిందూస్థానమునం దుండిన యాళ్వారులచే ద్రావిడమునం దుఁ జేయఁబడిన గ్రంథములు దివ్యప్రబంధ మనఁబడును. దానియందు పాశురము లనఁబడెడు నాలుగువేలపద్యములు గలవు. ఆళ్వారులు పన్నిద్దఱు; వారిలో మాలలు మొదలుకొని సర్వజాతులవారు నున్నారు. ఈయిరుదెఱఁగుల వైష్ణవులలోను పంచసంస్కారములు ప్రధానములు. తాపము, పుండ్రము, నామము, మంత్రము, యాగము, ఇవి పంచసంస్కారములు. తాప మనఁగా నెఱ్ఱఁగాఁగాల్చినయినుపముద్రలతో విష్ణువిశంఖచక్రచిహ్నములను బుజములపై ముద్రించుట; పుండ్ర మనఁగా లలాటమునందును శరీరముయొక్క మఱి పదునొక్కస్థలములయందును మృత్తతో నామములు పెట్టి వానినడుమ శ్రీచూర్ణరేఖ నుంచుట; నామ మనఁగా వైష్ణవులకు విష్ణునిపేరులనే పెట్టుట; మంత్ర మనఁగా గురూపదేశసమయమునందు నాచార్యుఁడు శిష్యులకు విష్ణుషడక్షరి, నారాయణాష్టాక్షరి, వాసుదేవద్వాదశాక్షరి, శరణాగతిమంత్రము, మొదలైనవాని నర్థసహితముగా నుపదేశించుట; యాగ మనఁగాఁ నర్చించుటకేదో యొకవిగ్రహమును విధించుట. వైష్ణవులు పెట్టుకొనెడునిలువుబొట్లు పండ్రెండును ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రము లనఁబడును.

ద్వైతమతసంగ్రహము.

-o-

ద్వైతమతము మనదేశమందు వ్యాపించియున్న త్రిమతములలోఁ గడపటిది. ఈద్వైతసిద్ధాంతమును స్థాపించినతఁడు మధ్వాచార్యుఁడు. అందుచేత నిది మాధ్వమతమనియుఁ జెప్పఁబడును. ఇతఁడు పరమాత్మ జీవాత్మలును, ఏకముగాక వేఱైనవని ద్విత్వమును

బోధించుటచే నీతనిమతమునకు ద్వైతమని పేరువచ్చినది. ఇతఁడు దక్షిణకర్ణాటక (South Canara District) మండలములోని తుళువదేశములో ఉడిపికి సమీపమునం దున్న అనంతేశ్వర మను గ్రామము నందు మధ్యగేహాభట్టనెడుబ్రాహ్మణునకు పుత్రుఁడై శాలివాహన శకము 1040 సంవత్సరములో విలంబిసంవత్సరాషాఢబహుళ చతుర్థి నాఁడు జనన మొందెను. ఈసంవత్సరము క్రైస్తవశకము 1119 తో సమాన మగును. ఇతఁడు శైశవమునుండియు మతాభినివేశము గలవాఁడయి, పండితులతో తత్త్వవిషయములను గూర్చి వాదించుచు అసామాన్య మేధావంతుఁ డయి యుండెనఁట. ఇతఁ డుపనయన మయినతరువాతఁ దనతొమ్మిదవయేటనే యచ్యుత ప్రేక్షస్వామివలన సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించెను. పూర్వాశ్రమమునం దీతనిపేరు వాసుదేవాచార్యుఁ డైనను సన్యాసి యయిన తరువాత నితఁడు మధ్వాచార్యుఁ డనియు, ఆనందతీర్థుఁ డనియు, నామములను వహించెను. ఇతఁ డధికప్రజ్ఞ గలవాఁ డయి యుండుటచేత నీతనిని పూర్ణప్రజ్ఞుఁ డనియుఁ బిలుతురు. ఇతఁడు గంగాయాత్ర చేయవలె నని ప్రయత్నింపఁగా గురుఁడు తన ప్రియశిష్యునియం దుఁ గల ప్రేమాతిశయముచేత నాతనిని బోనీయక, తనయిష్టదైవత మయిన యనంతేశ్వరునిఁ బ్రార్థించి తదనుగ్రహమువలన గంగానది యంతర్వాహినిగా వచ్చి యుడిపిలో నున్న సరోవరమునందుఁ బ్రవేశించు నట్లు చేసె ననియు, మధ్వాచార్యుఁడును సర్వజనులును దానిలో స్నానముచేసి కృతార్థులయి గంగాస్నానఫలములను బొంది రనియు చెప్పుచున్నారు. ఆతటాక మిప్పుడు మధ్వసరోవర మని చెప్పఁబడుచున్నది. గురువు జీవించి యుండఁగానే మధ్వాచార్యుఁడు స్వమతమును జనులకు బోధించుచు, అతఁడు సిద్ధిపొందినతరువాత నాతని మతమున కధిపతి

యయ్యెను. ఇట్లు మఠాధిపతి యయినతరువాత నతఁడు తన పదునేడవ సంవత్సరమునందు హిమాలయ పర్వత ప్రాంతమందలి బదరీవనమునం దున్న వేదవ్యాసాశ్రమమునకు యాత్రవెడలెను. అతఁడక్కడ వేదవ్యాసులవారిచేత సత్కరింపఁబడి కొంత కాలముండి తత్త్వవిషయము నధికముగా నేర్చుకొని ననియు, వేదవ్యాసులవా రిచ్చిన యెనిమిది సాలగ్రామములను గైకొని యాతఁ డాయాశ్రమమునుండి వెడలి మరలి యుడిపికి వచ్చె ననియు, చెప్పుదురు. నేపాళదేశమునందలి గండకీనదియందుఁ బుట్టెడి యొకవిధమైన నల్లని గుండ్రరాళ్ళు సాలగ్రామము లనఁబడును. ఆసాలగ్రామములయందు మహామహిమ గలదని నమ్మి హిందువులు వానిని దేవతార్చన పెట్టెలోఁ బెట్టి పూజించి, వానిని కడిగి సాలగ్రామతీర్థమును భక్తితో లోపలికిఁ బుచ్చుకొందురు.

మధ్వాచార్యులవారు బదరికాశ్రమమునుండి వచ్చి స్వస్థలమును జేరినతరువాతఁ దాను దెచ్చిన యష్టసాలగ్రామములలో నాలింటిని సుబ్రహ్మణ్యములోను, ఒక దానిని ఉడిపిలోను, ఒక దానిని మధ్యతలములోను గలదేవాలయములలోఁ బెట్టెను. అంతేకాక యతఁడు ద్వారకానగరమునుండి మలబారుతీరమునకు వచ్చిన యొక యోడలో గోపీచందన మను మట్టిలోఁ గలిసి తనకు లభించిన కృష్ణ విగ్రహమును ఉడిపిలోని యొక దేవాలయమునందుఁ బ్రతిష్ఠించి యాపట్టణమునందును దానిసమీపమునందును మఠముల నెనిమిదింటిని స్థాపించెను. అతఁడు తాను సాలగ్రామములను కృష్ణవిగ్రహమును బెట్టిన దేవాలయములలోను స్థాపించిన మఠములలోను దనశిష్యులను నిలిపి, తాను రచియించిన ముప్పదియేడు గ్రంథములలోను గలద్వైతమత సిద్ధాంతములను ప్రజలకు బోధింప నియమించెను. తద్విరచిత గ్రంథ

ములలో ఋగ్భాష్యమును, దశోపనిషద్భాష్యమును, గీతాభాష్య మును, బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును, భారతతాత్పర్య నిర్ణయమును, భాగవతతాత్పర్య నిర్ణయమును, కృష్ణామృతమహార్ణవమును, తంత్ర సారమును, ప్రధానము లయినవి. అతఁడు డెబ్బది తొమ్మిది సంవత్స రములు జీవించి క్రీస్తుశకము 1198 వ సంవత్సరముతో సరియైన శాలివాహనశకము 1120 పింగళ నామసంవత్సర మాఘమాసము నందు రెండవసారి బదరికాశ్రమమునకుఁ బోవలెనని బైలుదేఱి వెళ్ళెనుగాని తరువాత నాతనిజాడ తెలియరాలేదు. అతఁ డిప్పటికిని బదరికావనమునందలి వేదవ్యాసాశ్రమమునం దున్నవాఁడని మాధ్వ మతస్థులు నమ్ముచున్నారు.

మాధ్వమతస్థులకు విష్ణువు ప్రధానదైవతము. అందుచేత వీరు వైష్ణవులనియుఁ జెప్పఁ బడుదురు. విష్ణువు ప్రపంచమును జడ ప్రకృతిలో నుండి పుట్టించె ననియు, అందుచేత సృష్టికి విష్ణుఁడు నిమిత్తకారణుఁడును జడప్రకృతి యుపాదానకారణము ననియు, విష్ణువును ప్రకృతియు జీవుఁడును మూఁడును ఆద్యంత ములు లేని నిత్య పదార్థములనియు, అవి యన్యోన్యభేదభావము గల ప్రత్యేకపదార్థములే యైనను ప్రకృతియు జీవుఁడును స్వతంత్ర మైనవి గాక విష్ణువునకుఁ బరతంత్రములయి పూర్ణముగా లోఁబడి యుండునవి యనియు, జీవుఁడు ప్రకృతియొక్క సత్వరజస్తమోగుణము లకు వశుఁడయి వివిధకర్మలను జేయుచు జననమరణజన్మపరంపరా వస్థలను బొందుచుండు ననియు, జీవుఁడు కర్మక్షయమును జేసి ముక్తుఁ డగు ననియు, ముక్తిని బొందుటకు విష్ణుభక్తి సాధన మనియు, భక్తి వలన విష్ణుప్రసాదము లభించి తిన్మూలమున మోక్షప్రాప్తి కలుగు ననియు, మోక్ష మనఁగా సంసారబంధములనుండి విముక్తి నొందుట

మనియు, మాధ్వులు చెప్పుచున్నారు. ఇవియే ముఖ్యము లయిన మాధ్వమతసిద్ధాంతములు. ఈమతస్థులు ప్రత్యక్షానుమాన శబ్ద ప్రమాణములను మూటి నంగీకరింతురు. శబ్దప్రమాణములలో శ్రుతియు, స్మృతియు, పాంచరాత్రమును, మూలరామాయణమును, మహాభారతమును, వానికి విరుద్ధముగా నుండని యితరగ్రంథములును, వీరిచేఁ బ్రమాణగ్రంథములుగా నంగీకరింపఁబడు చున్నవి.

విష్ణుఁ డొక్కఁడే దేవుఁడైనను, సృష్టిస్థితిలయార్థముగా నతఁ డప్పుడప్పుడు భూమిమీఁద నవతరించుచుండు ననియు, అతనియవ తారములకును నాతనికిని నభేదమనియు, ద్వాపరయుగమునందు కృష్ణుఁడుగా నవతరించినట్లే విష్ణుఁడీకలియుగమున బుద్ధదేవుఁడుగా నవతరించె ననియు, బుద్ధుఁడు బోధించిన సిద్ధాంతములుకూడ వేద విహితధర్మములనే బోధించి ముక్తికి హేతు వగు ననియు, తెలియని వారు కొంద అపార్థములను యథేచ్ఛముగాఁ గల్పించి తన్మతనూషకు లయినను బుద్ధదేవుఁడు విష్ణునియవతార మగుటచేత నతఁడును నాతని సిద్ధాంతములు నాదరణపాత్రములే యనియు, వీరు చెప్పుచున్నారు. వీరికి ప్రధానదేవత లక్ష్మి.

"సత్యం జ్ఞాన మనంతంబ్రహ్మ" అనుశ్రుత్యనుసారముగా దేవుఁడు సత్యజ్ఞానానంతస్వరూపుఁ డని మధ్వాచార్యుఁడు చెప్పియున్నాఁడు. జన్మనాశములు లేక శాశ్వతుఁడుగా నున్నందున సత్య స్వరూపుఁ డనియు, దేశకాలగుణబాధితుఁడు కానందున ననంతుఁ డనియు, వివరింపఁబడినది. సర్వవ్యాపి యగుటచేత దేశాబాధితుఁడు; ఆద్యంతములు లేకపోవుటచేత కాలాబాధితుఁడు; సర్వశక్తత్వసర్వజ్ఞ త్వాదిగుణములు కలవాఁ డగుటచేత గుణాబాధితుఁడు. ఇతఁడు వేద ప్రమాణము నంగీకరించినవాఁ డయినందున శ్రుతులయందుఁ జెప్పఁ

బడిన నిర్గుణత్వాదివిశేషణములు దేవునకున్నట్లొప్పుకొనవలసినవాఁడయినను, వానికి సామాన్యార్థములను గ్రహింపక విశేషార్థములను గల్పించెను. ఎట్లనఁగా, నిర్గుణుఁ డనఁగా గుణములు లేనివాఁ డని యర్థము కాదనియు, ప్రతిసత్పదార్థమునకును గుణము లుండి తీరవలసి యుండుటచేతను గుణము లేవియు లేనిచో సత్పదార్థమే యుండక పోవలసి వచ్చుటచేతను దేవుఁడు సత్పదార్థ మగుటచేతను నిర్గుణశబ్దమున కర్థము మనుష్యాదిజీవులకుఁ బ్రకృతిసంబంధముచేతఁ గలిగెడు హేయగుణములు లేవనియే కాని కల్యాణగుణములు లేవని కాదనియు, సమర్థింపఁ జూచెను. ఈప్రకారముగానే యద్వైత మతానుకూలముగా నున్న యితరవిశేషణములకును విశేషార్థములు కల్పింపఁబడినవి.

వీరిమతమునందు జీవులును జడప్రకృతియుఁ గూడ నీశ్వరునితో సమానముగానే నిత్యములు. అందుచేత నవి యీశ్వరునిచే సృజింపఁబడినవి కావు. అయినను జీవులును జడప్రకృతియు నీశ్వరునికి లోఁబడినవి. నగకు బంగారము ముపాదానకారణ మయినట్లుగా సృష్టికి జడప్రకృతి యుపాదానకారణము; కంసాలి నిమిత్తకారణ మయినట్లుగా దేవుఁడు నిమిత్తకారణము; వస్తువు కానిదానినుండి వస్తువు కలుగదుగనుక బంగారము స్వర్ణకారునిచేతవలె జడప్రకృతి యీశ్వరుని చేత నూతనముగా సృజింపఁబడినది గాక యావ[illegible]కున్నదే యయి యున్నది. జడమయినప్రకృతి స్వయముగా సృజనచేయ శక్తి కలది కానందున దేవుఁడు పురుషరూపమున దానిలోఁ జొచ్చి సంక్షోభింపఁ జేయుటచేత సృష్టిలోని యనంతపదార్థములు కలిగినవి.

సృష్టిలో మొదట త్రిగుణాత్మక మైనమహత్తు కలిగినది; దానినుండి వైకారిక తైజస భూతాది యైన యహంకారము కలిగినది;

దానినుండి పృథివ్యాపస్తేజోవాయురాకాశతన్మాత్రలు కలిగినవి; అనంతరము జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియములుకలిగినవి; పిదప దేవతలు కలిగిరి; అప్పుడు తమోమోహమహామోహతామిస్రాంధతామిస్రరూపములయి యవిద్య పుట్టినది; ఈ యాఱును ప్రాకృతసర్గము లనఁబడును. ఏడవసృష్టి స్థావరములు; ఎనిమిదవది తిర్యక్స్రోతస్సనఁగా జంతుసృజన ;తొమ్మిదవది అర్వాక్స్రోతస్సనఁగా మనుష్యసృజన: కడపటిదగుపదవది యూర్ధ్వావతారములు.

జడపదార్థము చైతన్యరహితమైనది; ప్రకృతి యనఁబడు లక్ష్మి నుండి దానికి శక్తి కలుగుచున్నది. దేవునితోఁ గూడ నది సర్వత్ర సర్వకాలము నుండునదిగనుక దేవునివలెనే లక్ష్మియు నిత్యమైనదే. అది ప్రపంచమున కుపాదానకారణమయి జీవునకును సమస్తపదార్థములకును దేహమయియుండు; అది యప్పుడు సత్త్వరజస్తమోగుణములను గల దగును.

జీవుఁడు జడముగాక చేతనుఁడయి, నిత్యుఁడయి, దేవునికంటె వేఱయి, దేవునికి లోఁబడినవాఁడయి యుండును. ఒకశరీరమునందుండుజీవుఁ డింకొకశరీరమునం దుండెడిజీవునికంటె భిన్నుఁడు. జీవుఁడు బద్ధుఁడయి యున్నప్పు డనఁగా శరీరము దాల్చి యున్నప్పుడు జడప్రకృతియొక్క పూర్వోక్తగుణత్రయమును బొందును. జీవులు ముక్తియోగ్యులు, తమోయోగ్యులు, నిత్యసంసారులు, అని త్రివిధములవారు.

ద్వైతులు పంచభేదములను చెప్పుదురు. జీవేశ్వరభేదజ్ఞానము, జీవపరస్పరభేదజ్ఞానము, జడజీవభేదజ్ఞానము, జడేశ్వరభేదజ్ఞానము, జడపరస్పరభేదజ్ఞానము, అను పంచభేదజ్ఞానము ముక్తి కావశ్యకమందురు. 1. దేవుఁడు జీవునికంటె వేఱయినవాఁడు ; 2 జీవు

లొకరికొకరు వేఱయినవారు; 3. జడము జీవునికంటె వే ఱయినది; 4. జడము దేవునికంటె వేఱయినది; 5. జడము లొండొంటికి వేఱయినవి; ఇవి యన్నియు సత్యములు. ఘటపటాదిరూపముల నున్నస్థూలాంశములు నశించినను వానికి మూలము లయినసూక్ష్మాంశము లగుతన్మాత్రలు నశింపనందున ప్రపంచము సత్యమయినది. జీవునకు జననమరణము లనఁగా మనుష్యుఁ డొకయింటిని విడిచి వేఱొకయింటఁ బ్రవేశించుచున్నట్లుగా నొక దేహమును విడిచి వేఱొక దేహమునుబూని జన్మపరంపరను బొందుచుండుటయే కాని వేఱు గాదు. దేవుఁడు సర్వవ్యాపి యయి సర్వాంతర్యామిగా నున్నను, సర్వమునకు వేఱయినవాఁడు. ఈశ్వరునకును జీవునకును గలది వస్త్రములకును పురుషునకును గలసంబంధమువంటిది కాక వృక్షమునకును తద్రసమునకును గలిగినదానివంటి యవినాభావసంబంధ మయియున్నది. కాఁబట్టి జీవేశ్వరుల కెప్పుడును విడనిసంబంధ మున్నను, జీవాత్మ పరమాత్మ లేకము గాక వేఱయినవిగా నున్నవి.

జీవునకు పరమార్థము ముక్తి, అనఁగా ప్రకృతిసంబంధముల నుండి విడివడి యీశ్వరునితోఁ జేరుట. కర్మక్షయము, ఉత్క్రాంతి, అర్చిరాది, అని ముక్తిమార్గములు మూఁడు. ఈ మూఁడింటిని గడచిన తరువాత జీవుఁడు భోగ మనబడెడు చతుర్థదశను బొందును. కర్మక్షయ మనఁగా కర్మఫలము నశించుట. మనోవాక్కాయరూపమున కర్మము త్రివిధముగా నుండును. జీవునకు దేహముతోడి సంబంధము చేత త్రిగుణాత్మకము లయినప్రకృతిధర్మములు కలుగును; ఆ ధర్మములవలన కర్మలను జేయును. జీవుఁడు పొందెడుసుఖదుఃఖములన్నియు కర్మఫలములు; కర్మఫలము జన్మాంతరములకును లోనగున

క్షయము ప్రథమకర్తవ్యము. కర్మక్షయ మయినతరువాత జీవుఁడు శరీరమునందుఁ గలడెబ్బదిరెండువేల నాడులలోను ప్రధానమయిన సుషుమ్నా నాడిద్వారమున దేహమునుండి వెలువడుట ఉత్క్రాంతి యనఁబడును; ఆత్మ సుషుమ్నానాడిలోఁ బ్రవేశించుట యుత్క్రాంతిలయ మనఁబడును. జీవుఁడు సుషుమ్ననుండి బ్రహ్మరంధ్రములోఁ బ్రవేశించి యక్కడనుండి యగ్నిలోకాదులనుండిపోవు మార్గ మర్చిరాదిమార్గ మనఁబడును; అర్చిస్సనఁగా నగ్నిహోత్రము. అర్చిరాదిమార్గమునఁ బోయి జీవుఁడు శాశ్వతానందము ననుభవించుట భోగ మనఁబడును. జీవుఁడు యోగాభ్యాసము వలన దేహబంధములనుండి ముక్తుఁడయి సుషుమ్నలోఁ బ్రవేశింప శక్తుఁడగును; కర్మక్షయ మయినఁ గాని యట్లుప్రవేశించుట సంభవింపదు. కర్మక్షయము భక్తివలనను విష్ణుప్రసాదము వలనను గలుగును. భక్తి యనఁగా నీశ్వరునియందు సంపూర్ణవిశ్వాస ముంచి పరమవిధేయుఁడయి సర్వవిషయములలో నీశ్వరప్రీతికరముగా నడుచుకొనుట. భక్తి కలుగఁగానే యీశ్వరప్రసాదమును గలుగును గాన పురుషుఁడు మొట్టమొదట భక్తుఁడగుటకు నవదోషములను పరిహరింప వలయును. జీవేశ్వరులకు భేదము లేదనుట, దేవుఁడు నిర్గుణుఁ డనుట, దేవుఁడు దోషసహితుఁ డనుట, దేవునితో సమానులితరులు కలరనుట, దేవునికంటె నధికులు కలరనుట, దేవుఁడు తన యవతారములకంటె వేఱనుట, అవతారపురుషులు దేవాంశ కలవారు గాక నరమాత్రులనుట, భాగవతాపచారము చేయుట, దేవునిప్రాభవమును నిరాకరించుట—ఇవి నవదోషములు. ఈనవదోషములను త్యజించి గుణములను భజించుటకు అంకనమును, నామకరణమును, భజనమును సాధ

అంకన మనఁగా నారాయణుని యాయుధములను దేహము మీఁద ముద్రించుకొనుట. అది రెండు విధములు. మొదటిది విష్ణుని పంచాయుధము లయినశంఖచక్రములను స్నానము చేయునపుడెల్లను గోపీచందన మనుమట్టిలోను జలములోను ముంచి లలాటము బాహు భుజములు మొదలయినవానిమీఁద ప్రతిదినము ముద్రలు వేసికొనుట. రెండవది యాచార్యపురుషుఁడు వచ్చినప్పుడు భుజముల మీఁద తప్తముద్రాంకణము చేయించుకొనుట యనఁగా లోహముతోఁ జేయఁబడిన విష్ణుశంఖచక్రముల నెఱ్ఱగా కాల్పించి వానితో రెండు భుజములమీఁదను ముద్రలు వేయించుకొనుట. నామకరణ మనఁగా కొడుకులు మొదలయినవారికి విష్ణుని పేరులు పెట్టుట. భజన యనఁగా భగవంతుని సంపూర్ణభక్తితో పూజించుట. సత్యము, హితము, ప్రియము, స్వాధ్యాయము, దానము, పరిత్రాణము, పరిరక్షణము, దయ, స్పృహ, శ్రద్ధ—ఈపదియు భజన కంగములు. వీని నన్నిఁటిని త్రికరణశుద్ధిగా జెల్లించినపక్షమున, జీవుఁ డన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయకోశములను విడుచుటకు శక్తుఁ డగును. ఈపంచకోశములలో మొదటిది స్థూలశరీరము తోను తక్కినవి సూక్ష్మ (లింగ) శరీరముతోను కారణశరీరముతోను సంబంధించినవి. ఆత్మ యొకదానితరువాత నొకటిగా నీపంచకోశము లను విడిచి మోక్షమును బొందును. ఏదోఒకవిధ మయిన దేహము లేక జీవుఁడు భోగము ననుభవింప నేరఁడు గనుక, ఈదేహముల నన్నిటిని విడిచినతరువాత చిన్మాత్రదేహమును బొంది యీశ్వరునిలో శాశ్వతానందము ననుభవించును. జీవు లందఱును ఏకరీతిముక్తిని బొందరు. సారూప్యము, సాలోక్యము, సాన్నిధ్యము, సాయుజ్యము, అనెడు చతుర్విధముక్తులలో వారువారు తమతమ కర్మానుసార

ముగా సర్వామైనముక్తిని బొందుదురు. దీనిలో నొకదానికంటె నొకటి యుత్తరోత్తరము శ్రేష్ఠతరములు. సాయుజ్యమనఁగా జీవుఁడీశ్వరునిలోఁ గలిసి స్వరూపనాశనము నొందుట గాక స్వస్వరూపజ్ఞానముతో నీశ్వరునిలోఁ గలిసియుండి జననమరణాదిరహితుఁడయి శాశ్వతానందము ననుభవించుచుండుట.